Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 126 | Łódź, Piątek, 31 maja 1935 r. | דרייצנטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ"ח אייר תרצ"ה | № 126

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

פלאנדען'ס רעגירונג איז געפאלען

פראנצויזישער פארלאמענט זאגט זיך אפ צו געבען פינאנץ-פולמאכטען דער רעגירונג

צי ווערט דער פראנק דעוואלואירט?

פאריז, 30 (ספ. טעל.)

די היינטיגע זיצונג פון פארלאמענט איז ער-ווארט געווארען מיט אונגעהויערער שפאנונג.

אין אנהויב האט דעפ. אובער פון די לינקע ראדיקאלען פארלאנגט צו בעגרעניצען די דיס-קוסיע נאר אויף דער פראגע וועגען שוץ פאר דעם פראנק. קיין שטייער-פראגען זאלען נישט בעריהרט ווערען. דער רעדנער פאדערט צו פער-קלענערען די שטייערן.

אנ'אנדער דעפוטאט פון די לינקע רעפוב-ליקאנער פאדערט צו דעבאטירען די פראגע וועגען די פולמאכטען פאר דער רעגירונג.

די רעגירונג זאל ערקלערען, אויף וואס די פול-מאכטען זאלען געבויט זיך אויסדריקען.

די פראגע וועגען די פולמאכטען פאר דער רע-גירונג רעפערירט דעפ. בארע, וועלכער האט אויף דער זיצונג פון דער פינאנץ-קאמיסיע געשטימט פאר די פולמאכטען. דער רעפערענט בעגרינדעט די נויטווענדיגקייט וועגען אויסערגעוועהנליכע פול-מאכטען, ווייל דער ריזיגער אפפלוס פון גאלד פון פראנקרייך, מאכט די פראגע פאר א נויטווענדיג-קייט פון ערשטען ראנג. ער האט אנגעוויזען, אז דער בודזשעט-דעפיציט פערגרעסערט זיך צוליב דעם, וואס די איינקונפטען האבען זיך פערקלענערט ביז 6 מיליארד פראנק.

דעפ. לאורען פון די לינקע אומאפהענגיגע-קריטיקירט די רעגירונג, הלמאי זי האט גארנישט געטון, כדי צו פערקלענערען דעם דעפיציט. אין דער צייט, ווען מינ. לאוואל האט אפגעגעבען כבוד דעם מארשאל פילסודסקי האט מען אין פראנקרייך שוין געקענט פעסטשטעלען, דאס וואק-סען פון די קאמוניסטיש-סאציאליסטישע אונפלוסן.

לאורען זאגט זיך ארויס געגען דער דערוואל-לואציע פון פראנק. ער זאגט זיך אויך ארויס געגען פולמאכטען פאר דער רעגירונג. דעם גורל פון פראנק קען מען נישט מאכען אפהענגיג פון'ם גורל פון פלאנדען'ס רעגירונג.

אויך דעפ. רינאו זאגט זיך ארויס געגען רעווא-לוציע אין דער צייט פון פאניק. לויט זיין מיינונג איז דער איינציגער אויסוועג פון דער געשאפענער לאגע, שוין אין דער היינטיגער נאכט צו שאפען א נייע רעגירונג, אין וועלכער עס זאלען זיין פערטרע-טען אלע פארטייען. לויט'ן רעדנער דארף דער פאר-לאמענט זיך צוזאמענקומען שוין מארגען (ד. ה. היינט פרייטאג) כדי צו בעשטימען פולמאכטען פאר דער נייער רעגירונג. אויף אזא אופן דארף מען, לויטן רעדנער, צוזאמענברעכען די שפעקולאציע מיט'ן פראנק.

פאריז, 30 (ספ. טעל.)

די נאכט-זיצונג פון פארלאמענט האט זיך אנ-געהויבען 15 מינוט נאך 9. אויף די רעגירונגס-בענק זיצט מען די מיניסטארען העריא, מאנדעל און פיעט-רי. דער ערשטער האט גערעדט דער קאמוניסט ראמעט, וועלכער האט זיך ארויסגעזאגט געגען דעוואלואציע. ער האט שארף קריטיקירט די רעגירונג און האט ערקלערט, אז די קאמוניסטען וועלען שטיצען א שטארקע רעגירונג, וואס וועט ענטשפרעכען די בעדערפענישען פון מאמענט.

מינ. העריא האט צווישען אנדערן ערקלערט, אז פרעמיער פלאנדען איז מסכים דערויף, אז די פול-מאכטען פאר דער רעגירונג זאלען פערפליכטען נאר ביז'ן 31 אקטאבער. העריא האט ערקלערט, אז די איינציגע קראפט, וואס קען זיך געגענשטעלען דער שפעקולאציע, איז די קראפט פון דער רעגירונג און די דאזיגע קראפט איז איצט אפגעשוואכט געווארען. עס האנדעלט זיך דערין, צי די מלוכה וועט דעם 31 מאי בעזיגען די שפעקולאציע, אדער די שפעקולא-ציע וועט בעזיגען די פראנצויזישע מלוכה (אויף די דעפוטאטען-בענק הערט מען א שטארקען בראוואָ).

נאך העריא'ס רעדע האט דער פארלאמענט בעשלאסען צו בעטראכטען בלויז דעם איינציגען פונקט וועגען די פולמאכטען פאר דער רעגירונג. די זיצונג איז אפגעלעגט געווארען ביז 11,15 אווענד. האלב 12 איז די זיצונג בעניט געווארען דערביי איז דער דעפוטאט טהיבא געקומען מיט א געגען-פראיעקט.

רעדע פון פרעמיער פלאנדען

פאריז, 30 (ספ. טעל.)

7 אווענד איז דער פרעמיער פלאנדען געקומען אין פארלאמענט אריין, ער האט תיכף פערנומען א ארט ביי דער טריבונע, אונטערגעהאלטען דורך וואזשנעס.

דער פרעמיער האט געהאלטען א לענגערע רעדע, אין וועלכער ער האט ערקלערט, אז מען דארף וועניגער רעדען און מעהר טון. פיל מענשען פיהלען נאך נישט די פאלגען פון דער ספעקולא-ציע געגען פראנק, אבער מען דארף פערשטעהען, דאס וועזען פון דער אפענסיווע. די סיבות דער-פון דארף מען זוכען נישט נאר אין לאנד, נאר אויך מחוץ די גרעניצען פון פראנקרייך. די ספעקו-לאנטען ווילען בגוואלד רייך ווערען אויפ'ן חשבון פון דער ירידה פון דער פראנצויזישער וואלוטע.

די פראנצויזישע רעגירונג האט געמאכט בעמי-הונגען סיי אין ענגלאנד, סיי אין אמעריקא, כדי צו איבערצייגען די דאזיגע רעגירונגען וועגען דער נויטווענדיגקייט צו סטאביליזירען די וואלוטעס. אין מאמענט, ווען מ'האט פערלוירען אלע האפ-נונגען דורכצופיהרען די סטאביליזאציע, האט מען אנגעהויבען אנ'אטאקע אויפ'ן פראנק.

דער פרעמיער קריטיקירט די אנהענגער פון דע-וואלואציע און טאדעלט שארף די דעוואלואציע-פראפאגאנדע, וואס ווערט געפיהרט דורך געוויסע גרופען און פאליטישע פערזענליכקייטען.

פלאנדען האט ערקלערט, אז ער וויל בעשאפען א פסיכישע אויפטרייסלונג, וואס זאל קענען נאר צוריקקעהרען דעם צוטרוי און ער האט בעטאנט, אז דאס אויסברייטערען די פולמאכטען וועט דינען קודם-כל אויך צו בעקעמפען די ספעקולאציע און אנצווענדען צוואנגס-מיטלען לגבי די דעפעטיסטען וועלכע גלויבען נישט אין פראנק. דער פרעמיער ווענדעט זיך צום פארלאמענט, ער זאל זיך ארויס זאגען, צי ער איז פאר א דעוואלואציע, אדער געגען דעם.

דער פרעמיער דריקט אויס אנערקענונג דעם פינאנץ-מיניסטער זשערמען-מארטין, וועלכער האט ערקלערט, אז ער ציהט זיך צוריק פון דער רע-גירונג, כדי נישט גורם צו זיין צו קיין געפאהר פאר די רעגירונגס-פראיעקטען. צוליב דעם האט פלאנדען ערקלערט, אז ער איז צייטווייליג גרייט צו ערפילען חוץ דעם פרעמיער-אמט, אויך דעם אמט פון פינאנץ-מיניסטער.

ווען די איצטיגע רעגירונג זאל אראפגעווארפען ווערען — האט ערקלערט דער פרעמיער — האלט די קומענדיגע רעגירונג צוליב נויטווענדיגקייט געמוזט, א חוץ די ערטיילטע פולמאכטען, ארויף אויפ'ן וועג פון דעוואלואציע. אויך אנדערע רעגי-רונגען האבען דורכגעפיהרט דעוואלואציעס און האבען בעקומען פולמאכטען, אבער פון ביידען שלעכטען, דארף מען אויסוועהלען דאס קלענערע שלעכטס.

2 ביינאכט זענען אפגעגעבען געווארען די שטי-מען וועגען די רעגירונגס-פולמאכטען. לויט אלע ווארשיינליכקייטען האט פלאנדען בעקומען פון 60 ביז 80 שטימען. די מעהרהייט ראדיקאלען און הונדערט מעסיע דעפוטאטען האבען געשטימט געגען. מען האלט, אז פלאנדען'ס רעגירונג איז געפאלען. דער רעזולטאט פון דער אפשטימונג איז נישט פער-עפענטליכט.

דאס הארץ פון מארשאל פילסודסקי איבערגעפיהרט קיין ווילנא

דער פייערליכער אקט אין בעלוועדער

ווארשא, 30 (טעלעפאניש)

היינט, דאנערשטאג 6 פארנאכט איז אין בעל-וועדער אריינגעקומען א קאמיסיע פון דאקטוירים און יוריסטען, וועלכע האט אריינגעלעגט דאס הארץ פון מארשאל פילסודסקי אין א זילבערנער אורנע אריין. די דאזיגע פייערליכקייט איז פארגעקומען אין דער אנוועזענהייט פון דער אלמנה פון מאר-שאל, ביידע טעכטער, און פון ברודער קאזשימיערוש פילסודסקי. עס האט אויך בייגעוואוינט דער מלוכה-פרעזידענט, פרעמיער סלאוועק, דער שעף פון דער ארמעע רידז-שמיגלי, גענ. קזשעמיענסקי, דער פרעזעס פון דער העכסטער מלוכה'שער קאנטראל-קאמער, גענעראל ווניאווא-דלוגאשאווסקי, ד"ר רו-פערט און פיל אנדערע.

דער אקט פון אריינלעגען דאס הארץ פון מאר-שאל אין דער זילבערנער אורנע איז אונטער-געשריבען געווארען דורכ'ן מלוכה-פרעזידענט און די איבריגע אנוועזענדע. עס איז אויך געלעגט גע-ווארען א שטעמפעל פון פרעזידענט. דאס הארץ פון מארשאל צוזאמען מיט'ן אקט זענען אריינגעלעגט גע-ווארען אין א גלעזערנעם קאסטען. די דעק פון דער אורנע איז פערגאסען געווארען מיט וואקס און פער-חתמ'עט מיט'ן שטעמפעל פון מלוכה-פרעזידענט. די גלעזערנע אורנע איז ערשט אריינגעלעגט געווארען אין א זילבערנער אורנע, וועלכע איז נאכדעם פער-לייט געווארען.

ווארשא, 30 (טעלעפאניש)

היינט 15 מינוט נאך 10 אווענד זענען אויפ'ן מזרח-וואקזאל אנגעקומען דער פרעמיער סלאוועק, די מארשאלקעס פון סיים און סענאט, גענעראליציע מיט'ן גענעראל רידז-שמיגלי בראש. נאכדעם איז גע-ווען די פרוי פון מארשאל, וועלכע האט געפיהרט די אורנע מיט'ן הארץ פון מארשאל. דיאורנע איז אריינגעשטעלט געווארען אין א ספעציעלען וואגאן, וואס איז געווען פערשאטען מיט בלומען. אין דעם זעלבען וואגאן האבען פערנומען ארט די אלמנה, די טעכטער און קאזשימיעזש פילסודסקי. 12 ביינאכט איז דער צוג מיט'ן הארץ פון מארשאל אפגעפאהרען קיין ווילנא, וואו די אורנע מיט'ן הארץ וועלען איינ-געמויערט ווערען אין דער וואנד פון דער קירכע פון דער הייליגער טערעסא.

דער טויטער קערפער פון מארשאל פילסודסקי'ס מוטער ווערט שבת געבראכט קיין ווילנא

רינא, 30 (ספ. טעל.)

מארגען (שבת) וועט געבראכט ווערען פון ליטע קיין ווילנא דער טויטער קערפער פון דער מוטער פון מארשאל פילסודסקי.

אראבישע יוגענד העצט

געגען דער ארץ-ישראל-רעגירונג

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראפיש)

אין טול כרם האבען זיך בעוויזען פלאקאטען פון דער אראבישער יוגענד אין וועלכע ס'ווערט צ. א. געזאגט, אז די גערעכטיגקייט שטעהט העכער פון געוואלד. אז דאס פאלק שטעהט העכער פון דער רעגירונג.

מיט עטליכע טעג צוריק האט די זעלבע אר-טיגע אראבישע יוגענד גרופען נישט צו צאהלען קיין שטייערן און אויסצוהרגענען די רעגירונגס-בעאמטע.

הנחות פאר דער ארץ-ישראל-פראדוקציע

ירושלים, 30 (יט"א טעלעגראפיש)

די האנדעלס-דעלעגאציע, וואס איז ארויס-געפאהרען קיין קאירא, איז היינט צוריקגעקומען. ס'איז געשלאסען געווארען אנ'אפמאך מיט עגיפ-טען וועגן הנחות פאר דער ארץ-ישראל-פראדוקציע.

אין הײנטיגען נומער געפינט זיך א בײלאגע פון מענער-גימנאזיום און פאלקס-שולע

בײ דער געז. צו פארשפרײטן בילדונג און טעכנ. וויסענש. צווישן ייִדן אין לאדז פאטארסקא 46/48

ארב. געז. פאר פיזישער דערציהונג „מארגענשטערן" איך פוילען. אפטײלונג אין לאדוש.

מארגן שבת, דעם 1-טען יוני ה. י. 4 נאכמיטאג קומט פאר אויפ'ן ספארט-פלאץ „העלענאוו"

א גרויסער זומער טורן- און ספארט-פעסט

אין פראגראם: אויפמארש פון 300 ספארטלער. אלגעמײנע פרײ-איבונגען, איבונגען מיט בעלקעס, שוועדישע בענק, טישען, פלאגעס, סײלען און אנדערע מכשירים. אויפטריט פון א גרופע פון 30 טויב-שטומע, איבונגען אוי' מכשירים, מאסען-פירמידען, ספארט-טענץ. די איבונגען ווערען בעגלײט דורכ'ן ארקעסטער פון קולטור-ליגע אונטער דער לײטונג פון ה' זאקס. — לײטונג פון פעסט — אינסטרוקטארען-קאמיסיע בײם לאדזער „מארגענשטערן". בילעטען צום פרײז פון 55 גר. ביז 1.50 צו בעקומען אין סעקרעטאריאט פון „מארגענשטערן" פאלודניאווא 36, ארבײטער-ווינקעל פאלודניאווא 20, „קולטור-ליגע" זאכאדניא 68.

שוין ערעפענט דער לאנג-ערווארטעטער 2טער באר פון די פעראײניגטע יודישע פלײשער

אויף פיעטריקאווער 114, טעל. 260-32

די פעראײניגטע יודישע פלײשער האבען זיך שוין לאנג קונה-שם געווען מיט זײערע אויסארבײטונגען ווי אויך מיט זײערע שמאקהאפטע שפײזען, וועלכע זענען זעהר גוט בעקאנט דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג. ס'וועט ערויסגעגעבען מיטאגען ווי אויך די גוט-בעקאנטע אוועבד-ברויטען צו ערמעסיגטע פרײזען.

ס'ווערען אויך אפגעשיקט אהײם אלע בעשטעלונגען.

די פעראײניגטע יודישע פלײשער אין לאדז.

Cafe „IDEAL"

לאדז, פיעטריקאווער 48 טעל. 11=162

טײלט מיט דעם ג' לאדזער פובליקום, אז עס ווערט שוין געגעבען א צווײטער פראגראם מיט די גוט-בעקאנטע רעווי-ארטיסטען

Janina Zgorzelska, Kazia Borkowska i Edward Jaśkowski

דעם בעקאנטען הומאריסטישען אויטאר פון דער פוילישער ראדיא פון דער „Wesoła Lwowska Fala"

אין איצטיגען ערשטקל. פראגראם קומען אריין די נײעסטע ביהנע-שלאגערס, וועלכע ווערן זעהר וואַרים אויפגענומען דורכן צאהלרײך פערזאמעלטן פובליקום אנהויב פון ארקעסטער 10 אווענד. אנהויב פון די ארטיסטישע אויפטריטן 11.30 אווענד ביז 2 בײנאכט. אײנגאנג פרײ! קאנסומציע נארמאל

די יוגענט פאראויס

או די יוגענט קען כסדר אויפרעכנען אויפ'ן חסר פון דער קאפריזנער געטין פון פארטונע בעווײזט דער פאקט, אז אויסער פא-לגשא'ן שהייצרוב'א פון מאסנאוויעץ און ראמציא'ן ריכלעווסקי'ן פון טארון, וועלכע וואס מיר האבען שוין געשריבען, האבען זיך, אין כשך פון דער 4-טער קלאס פון דער 32-טער ט'ובה-לאטעריע, רעקרוטירט נאך אײניגע, צווי-שען די בעזיצער און בעזיצערינס פון די גליק-ליכע לאסען, פון די יונגסטע שילער.

די ליב יבע פרויאן פון דער פאטאגראפיק, פרד' עמילי'ארי אין די פעזיצערין פון דעם פערטעל פון נומער 109.975, וועלכער האט געוואונען 50 טויזענט זל. און זי האט בעקומען 10 טויזענט זל. אלס איהר חלק.

א טויזענט חלק פון דעם פאנד האט זי שוין בעשטימט אויף קויפען א נײע פערטעל צו דער 1-טער קלאס פון דער 33-טער לאטעריע, גלויבענדיג, אז די עובאם-וויאזורקע צוזוגג וועט איהר נישט פערפירען, ווען שפילג עס וועט איהר נישט גליקען און די איבעריגע נערמאלע פיר קלאסען.

די לײטונג

ב"ה

פון די ערשטע ארטאדאקסישע מוסדות החנוך

„דרכי נעם" — אין — לאדז

1-טער „דרכי נעם" קילינסקיעגא 50 טעל. 215-26

2-טער „דרכי נעם" אל. 1 מאי 20 טעל 200-43

מאכט בעקאנט, אז עס קומען שוין פאר אין די אויבענדערמאנטע מוסדות די אײנשרײבונגען פון תלמודים צום נײעם שול-יאר 1935/1936.

אויך אלע אלטע תלמידים מוזען בענײען די אײנשרײבונגען אויפ'ן קומענדען שול-יאהר.

די מתיבתא לתלמוד ולהוראה ווערט צום נײעם של-יאהר פערגרעסערט אונטער דער לײטונג פון רבנים גדולי התורה.

די העכערע קלאסען ווערען רעארגאניזירט, און א חוק א ברײטער האנדעלס-קורס וועלען אויך געלערנט ווערען 2 פרעמדע שפראכען.

די גן-ילדים'ס בײ די ערציהונגס-מו. דות ווערען צום נײעם שול-יאהר פערגרעסערט און פערשענערט און וועלען שטײן אונטער דער לײטונג פון אנ'ערשטקלאסיגען ספעציאליסט אויף דעם געביט.

די קאנצעלאריעס זענען טעגליך פון 9—1 און פון 4—7.

די לײטונג.

דאס בעוואוסטע

טוך און קארט-געשעפט פון M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23, פראנט II שטאק טעל. 226-39

טײלט מיט, אז צום קומענדען פריהלינג-סעזאן בעזיצט איך אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נײעסטע און מאדערנסטע

הערען און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע בעליצער און טאמאשאווער סחורות צו די ביליגסטע פרײזען.

ספעציעלער אויסוואהל פון רעשטען וואס מען פערקויפט מיט 30% ביליגער

געדענקט די אדרעס!

רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

דאס ערשטע יודישע בלומען-געשעפט „קאסינא" א. נ.

אין פאסאזש-קאסינא

לאדז, פיעטריקאווער 67

עמפפעהלט טעגליך

● פרישע בלומען ●

פאכמעניש לײטונג צו ביליגע פרײזען.

דאנקזאגונג

דעם בעוואוסטען

ד"ר אלטערמאן

קילינסקיעגא 50

א הארציגען דאנק פאר אויסקורירען מײן מאן פון א שווערע קאמפליצירטע קראנק (לונגען-ענטצינדונג) און פאר נישט נעמען פאר דער קוראציע קײן האנאראר.

מיט דרך-ארץ

חנה ביאלקאוויטש

וואלבארסקא 19.

Dr. med.

Z. DATYNER

אוראלאג

ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנק.

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95

נעהמט אן פון 2—3 און פון 6—8 אב.

Z prawami gimnazjów państwowych

Gimnazjum Męskie

I SZKOŁA POWSZECHNA

I. KACENELSONA

43 Zawadzka 43, telefon 151-79

אנמעלדונגען פון נײע שילער נעמט אן די קאנצעלאריע פון 9 ביז 2 פארמ. און פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.

אין פרעבעל-שולע (גן-ילדים)

ווערען אנגענומען קינדער אין עלטער פון 4 יאהר.

די דירעקציע.

שײטלען

מיט פאריזער שרינדן און פערטיגע שײטלען בײ קערש.

סקווערא 15

נאר פאר מענער!

דער לאנג-עקזיסטירענדער לאדזער ערשט קלאסיגער ספעציאליסט פון הויזען איז צוריקגעקומען פון פאריז.

ווער עס וויל טראגען הויזען לויט דער לעצטער מאדע דארף זיך ווענדען נאר צו דעם ספעציאליסט פון הויזען.

B. FAJWLEWICZ

אלעע 1. מאי 2, פראנט, 1. שטאק

רעקלאמע פרײזען! קומט און איבערצײגט אייך!

דעם חשוב'ן פערוואלטונגס-מיטגליד ח'

יהודה שײנהארץ

צוליב'ן טויט פון זײן אונפערגעסליכען פאטער

נ"ע שלמה

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל. זײט געטרײסט

מן המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון העלבער-שעכטער און שעכטער הורמאוניקעס-פעראײן, פארושעטשנא 10

אונזער ווערטען פרײנד ח'

ש. טאלמאן און פאמיליע

צוליב'ן טויט פון זײן אונפערגעסליכען

פאטער נ"ע

דריקען מיר אויס אונזער אויפריכטיגען מיטגעפיהל.

ב. בארנשטײן

אינה, פון דער פארבערײ, באנדורסקי 14.

דער שווערגעטראפענער פאמיליע העבער

צוליב'ן טויט פון אונזער געשעצטען און אונפערגעסליכען

נ"ע מרדכי מנחם העבער

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל. זײט געטרײסט

מן המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

ב. בארנשטײן

אינה. פון דער פארבערײ, באנדורסקי 14.

צום פריהלינג שיך

די לעצטע מאדעלען עמפפעהלט

SALON OBUWIA

A. OGÓREK

Łódź, Zawadzka 11, tel. 202-86.

באמערקונג: ספעציעלע אפטײלונג פון מענער-שיך אין א גרויסען אויסוואהל.

נאַכט-פּאַגאַטאַוויע „רינת הצדק“

זונטאָג, דעם 2-טען יוני ה. י. 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר

אַ גראַנדיעזע

גאַרטען-פּערוויילונג

ספּעציעל צו דער פּערוויילונג איז אַנגאַזשירט געוואָרען די באַקאַנטע אַרטיסטין, זינגערין, ליבלינג פון פּובליקום

לאָלא פאָלמאַן

אין פּראָגראַם: ס'אַרט מיך נישט; יחוס; אַ סטאָליאַר-וואַרשטאַט; אַרבעטלאָז; אַ שידוך; די דאַמע מיט'ן הינטל; איך און דו; שמחות ביי יורען; דאָס מיידעל פון פּאַרקען; פּאַמיליען-גליק; דריי בנים; אַ נאַקעטער יונג פון די גלאַטעס; מאַיאַ כאַטש ז'קראַיו און אַנדערע.
אַלע טעקסטען פון דיכטער יצחק פּערלאָוו. —:— מוזיק: הענעך קאָהן.
ביים קלאַוויר: רענינאַ פיינשמיין.

פּאַרבונדען מיט אַ גרויסער פּאַנטאַוועס לאָטעריע. ● סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער דיר. סטוו. פּיעטרושקאַ.

רייכער בופעט. בילעטען צו 1 זל. פאַר יוגענד 54 גר. צופאָהר מיט טראַמווייען 4 און 8.

פּאַרק הערענאַוו

שבת שבועות דעם 8-טען יוני, אָנהייב 2 נאָכמיטאָג לטובת די באַראַכאָוו-שולען

הערענאַוו אַ גרויסע גאַרטען-פּערוויילונג

קאָנצערט פון פילהאַרמאָניע-אָרקעסטער אונטער דער דירעקציע פון סטוו. פּיעטרושקאַ.

אויפטריט פון די גימנאַסטישע גרופּן פון ספּאָרט-קלוב „טייפּון“ אונטער אָנפירונג פון אינסטר. ש. פעלמאַן; לייכט-אַטלעטישע פאָרמע טוּנגען; פּיראַמידען אויף'ן וואַסער און ראַקעטען-באַלייכטונג. ביי אַ הערליכער אילומינאַציע

קינדער-פּערוויילונג יעדעס קינד באַקומט אַ מתנה. אַ רייכע פּאַנטאַוועס-לאָטעריע טויזנטער ווערטפולע פאַנטען. ● בילעטען צום פּרייז פון 75 גראָשען

שוין צו באַקומען אין דער באַראַכאָוו-שול און שורעק-קינדער-היים (פל. קאָשטשעלני 4), באַראַכאָוו-ביבליאָטעק (אַל. קאָשטשושקי 9), ס. ק. „טייפון“ (אַל. קאָשטשושקי 21) און אין די פּראָפ: אַרבעטער-פאַריינען.

סטאָפּ! אונגעוועגליכע סענסאַציע פון לאָדז!

CYRK „ARENA“ „צירק אונטערן וואַסער“

קומט קיין לאָדז נאָר אויף עטליכע טעג
אין ווערט זיך געפינען אויף ביסקופּ באַנדורסקי 10
מאָרגען שבת, דעם 1 יוני ד. י. 8.30 אָוונט ערעפענונג פון צירק (פריהער אַננאַ) רוג פּיעטריקאָווער.

7-mio kl. pryw. szk. pow. męska

Nauka i Wychowanie

Piłsudskiego 62, tel. 245-97

צום נייעם שול-יאָהר ווערט געעפענט פאָר די אַבסאָלווענטען פון VI-טער פאָלקסשול אַ העכערע קלאַס מיט'ן קורס פון 1-טער גימנאַזיאַל-קלאַס.
יודאַיסטישע לימודים אין אַ גרויסען מאַסשטאַב.
ריטמיק. — שוויטליצאַ. — ביי דער שול איז טעטיג אַ פּראַבעל-שול פאַר יונגלעך און מיידלעך.
מעסיגע פּרייזען. פאַר אונפאַרמעגליכע הנחות.
די קאַנצעלאַריע איז טעטיג טעגליך פון 9 ביז 1 און 6—8 אָוונט.
די שול-פּערוואַלטונג און עלטערן-קאָמיטעט.

פּלעביסציט-קאָמיסיע

ביים ברית הצה"ר אין לאָדז

די וואַהלען קומען פאָר זונטאָג, ד. 2-טען יוני פון 10 פריה ביז 9 אָוונט אין פאָלגענדע לאָקאַלען:

וואַהל-לאָקאַל נ' 1 ברית הצה"ר 6-טער שטשעפּיען 2 פאַר די איינוואוינער פון צענטרום פון שטאָט פון פּאָלנאַצנאַ—אַגראַראָווא ביז באַנדורסקיעגאַ.

וואַהל-לאָקאַל נ' 2 בית"ר לאַגיעוויניצקאַ 16 (זגערזשער 23) פאַר די איינוואוינער פון אַלט-שטאָט ביז אַגראַדאָווא—פּאָלנאַצנאַ איינשליסליך.

וואַהל-לאָקאַל נ' 3 פּלאַץ רעימאַנטאַ 5/6, קליינהענדלער-פאַרבאַנד, פאַר די איינוואוינער פון דרום-זייט פון שטאָט (גייערס ראַיאָן) פון גלובנאַ—באַנדורסקיעגאַ איינשליסליך.

אַנ'אַלגעמיינע מיטגלידער-פאַרזאַמלונג אין זש.ט.ק.

צום דעלעגאַטען-צוזאַמענפאָהר

מיטוואָך, ד. 5 יוני ה. י. 7.30 אָוונט אין 1-טען און 8.30 אָוונט אין 2-טען טערמין ביי יעדער צאָהל פון אַנוועזענדע. קומט פאַר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט (וואָולטשאַנסקאַ 35, טעל. 121-53)

אַנ'אַלגעמיינע מיטגלידער-פאַרזאַמלונג

פון יוד. גמ"ח. פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פּוילן, אָפּטייל לאָדז

טאָג-אָרדנונג: 1) ערעפנונג; 2) דעלעגאַטען-צוזאַמענפאָהר; 3) וואַלן פון דעלעגאַטען. וואַל-בערעכטיגט זיינען מיטגלידער: א) וועלכע האָבן רעגולירט דעם מיטגלידס-אָפּצאָל ביז'ן 15-טן נאָוועמבער 1934; ב) אַנגענומענע פון 30 מערץ ביז'ן 15-טן מאַי 1935, אויב זיי האָבן רעגולירט דעם מיטגלידס-אָפּצאָל פאַרן לויפנדן חודש.
די פּערוואַלטונג.

אַ לאָטעריע-לאָס שטאַרקט און שאַפט דאָס גלויבען אין אַ בעסערן מאָרגען

u KAFTALA

לאָדז, פּיעטריקאָווער 54

וואו עס פאַלען שטענדיג גרויסע געווינסען, וואו ס'זיינען לעצטענס געפאַלען:

צוויי מאָל צו

1.000.000 זל.

פיר מאָל צו

אויף נומער 72.450 i 61.415

100.000 זל.

אויף נומער 133.710 i 112.612, 107.462, 85.899

ווי אויך אַ רייהע געווינסען צו

50.000 זל., 20.000 זל., 10.000 זל. א. ז. וו.

מיר צאָהלען אויס יאָהר-יעהרליך אונזערע שפּילער

מיליאָנען זלאָטעס.

בעשטעלט אַלזאָ ווי אַמשנעלסטען אַ לאָס צו דער 1-טער קלאַס 33-טער לאָטעריע

די ציהונג הויבט זיך שוין אָן דעם 19-טען יוני.

בריפליכע בעשטעלונגען ווערען ערלעדיגט תיכף פער פּאָסט.

קאָנטאָ P. K. O. נומער 304.761.

ב"ה.

די ליטובג

פון דער 7 קלאַס. אָרטאָדאָקסישער לערן און ערציהונגס-אַנשטאַלט

„בית-תלמוד“

פּיעטריקאָווער 18, ווסכאָדניאַ 41

טעל. 181-91

מאַכט באַקאַנט, אַז לויט דער פאַראָרדנונג פון דער שול-מאַכט קומען שוין פאָר די איינשרייבונגען פון תלמידים צום נייעם שול-יאָהר 1935/36 אויך אַלע אַלטע תלמידים מוזען זיך אויפסנייע רעקלאַרירען.

דער גן-ללדים ווערט געפיהרט דורך אַנ'ערשט-קלאַסיגען ספּעציאַליסט אויף דעם געביט.

די קאַנצעלאַריע איז טעטיג טעגליך פון 9—1 און פון 4—7 אָוונט.

מיט אַכטונג די ליטובג.

פּענסיאָנאַט שער

גלאָוונאַ—נאָווי-אָטוואָצק טעל. 26 פּאָסט-פאַך 6

טיילט מיט איהרע ג. געסט, אַז היי-יאָהר איז דער פּענסיאָנאַט געגנצליך רעמאָנטירט לויט די נייעסטע פאָדערונגען פון רעגירונגס-היגיענישען אַנשטאַלט.

לופטיגע, זוניגע צימערן, וואַסער, טעראַסע, ראַדיאָ, פערשידענע געז. פּערוויילונגען, ספּעצ. עס-זאַל א.ז.וו.

שטרענג כשר'ע קוך! ציגענגליבע פּרייזען!

שפּאָרט געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה צו די ביליגסטע פּרייזען

לאָזט זיך נור ביי דער פירמע

„באַרוויך“

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30 טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש-וויין

ביז די געשמאַקסטע פאַלעסטינער, אונגאַרווינען, ווי אויך אַלע סאָרטען

ליקער, בראָנפען'ס און מעהד

ערשינען № 7 פון דעם וואָכענבלאַט

„Przegląd Palestyński“

ענטהאַלט אַ רייכע אַלגעמיינע און ווירטשאַפטליכע א"י-כראָניק, אָריגינעלע רעפּאָרטאַזשן, קאָרעספּאָנדענציעס און אַרטיקלען, פּרעכטיגע אילוסטראַציעס און קאַריקאַטורן. 20 גר. 12 זייטן.

דער פּראָפעסיאָנעלער

כאַריסטען-פאַראיין

אין לאָדז

מאַכט באַקאַנט, אַז נאָך אַ רעאָרגאַניזאַציע פון פאַראיין, האָט ער ווידער אָנגעהויבען זיין טעטיגקייט.

אַלע פּראָפעסיאָנעלע זינגער אויך בישט מיטגלידער

וועלכע פאַרנעהמען זיך מיט דעם פאַך, ווערען געבעטען אין זייער אייגענעם אינטערעס

זיך צו מעלדען אין פאַראיין

דינסטאָג דעם 4 יוני פון 7 ביז 9 אָוונט מיעלטשאַרסקיעגאָ 4 (שקאָלנאַ) ביי שעפּנער.

וועקשטעל פון שירמס און שפּאַציר-שטעקענס

ס. פייגענבוים

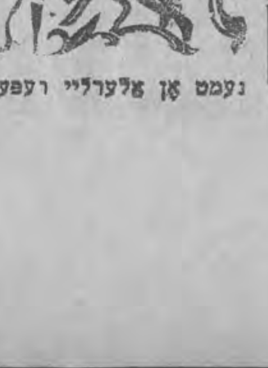

לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 19

עמפּפעהלט אין אַ רייכען אויסוואַהל פון קאַליטעטע דאַמען- און טענער-שירמס און שטעקענס צו קאָנקורענץ-פּרייזען.

נעמט אָן אַלערליי רעפּאַראַטורען פון שירמס און שטעקענס.

מודעה. ברוך-קראַנקע!

ליידענדע אויף פערשידענע רופּטורען, פערקרימונגען פון רוקען-ביין, פיס און הויקערס!

אַ הילף און אַ רפואה!

ביי ווינקעל, נאַפּל, בויך און קיסבריכען אויך אין געפאַהרליכסטען צושטאַנד ביי מענער, פרויען און קינדער. ספּעציעלע הילף ביי פרויען, מוטערבריך.
מאַגען און נירען-בריך!

ברוך-ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אָהן בלוטיגע אָפּעראַציעס און געפאַהר! פאַרנאַכלעסיגט נישט און ראַטעוועט אייער געזונט כל-זמן ס'איז נאָך צייט, ווייל דער בּרוך ווערט גרויס ווי אַ מענשען-קאָפּ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ'קען בראַנדיג ווערען. דורך מיין מעטאָדע ערפונדענע ספּעציעלע גומי-הייל-באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע געפעהרליכע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל-צאַפּראַטען און גאָרסעטען נאָך דעם סיסטעם פון פּראָפעסאָר ד"ר האָפפאַ, ד"ר העססינג און האָללאַנד. געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פלייצען, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פּלאַט-פיס. פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַ מעריקאַנישע קונסט-פיס (סאַלאַן-אַרבייט).

ביים אָראָפּלאָזען זיך פון מאַגען, קישקעס און געבירט-מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל-באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד.

דער אמת'ער בעריהמטער אין גאַנץ פּוילען פון אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען אָנערקענט

ספּעציאַליסט Ortoped

NATAN RAPAPORT

מיט 30-יעהריגער פּראַקטיק אין וויען, דייטשלאַנד און לעמבערג, נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוונט

אין לאָדז, פּילסודסקיעגאָ № 23

פּערזענליכעס ערשיינען פון קראַנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

פון 28/V ד. י. ווידער בארמאל טעטיג און גיט ארויס
טעגליך געשמאקע מיטאגען און אווענדברויטען
מיט אכטונג „BAR ROGOŻYKA"

„Bar Rogożyka" Zielona 11 טעל. 189-14

נאך א קורצען איבעררייס איז דער
ניי-רעמאנטירטער
רעסטאראן
צו ביליגע פרייזען! — העפליכע און שנעלע בעדינונג!

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען!!!
אריגינעלע ריטווינצע
ווי אויך אונגאר-וויינען
אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען
בעקומט מען אין דעם בעקאנטען וויין-געשעפט פון
ע. שיקער אינה.: ישראל שיקער
לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107-84.

31 וויכטיג בייעס 31
דאס שאקאלאדע-געוועלב
31 פילסודסקיעגא 31
איז צוריק געעפענט געווארען און איז פערזעהען מיט
א גרויסען אויסוואהל פון
זעהר גוטע סחורה צו ביליגע פרייזען
אייגענע אויסארבייטונג ווי אויך אלע פיר-
31 מאווע סחורות. קומט און איבערצייגט אייך! 31

ווענדונג
די פערוואלטונג פון דער גאסטראנאמישער סעקציע
ביים סוחרים-דעטאליסטען-פעראיין (פיעטריקאווער 90)
ווענדעט זיך צו איהרע מיטגלידער, וועלכע גיבען ארויס מיטאגען
אראפצונעמען די פרייזען פון די שילדען ביז ד. 5-טן יוני,
גלייכצייטיג בעט די פערוואלטונג אויך די יעניגע, וועלכע זענען
נאך נישט קיין מיטגלידער אונטערצושרייבען זיך דעם בעשלוס
און געבען די מעגליכקייט צו שיצען איהרע אייגענע אינטערעסען.
די פערוואלטונג.

אויף מען בעקאנט דאס
קלעפפיש
האט געעפענט
א פענסיאנאט אויף ווישניאווא-גורא ווילא הערש-
קאוויטש ביים וואלד. שעהנע, גרויסע ליכטיגע צימערן, ווי אויך
א שטרענג כשר'ע קיך. פרייזען צוגענגליכע!

אויסשטעלונגען אויף אלע שטעדט פון סאוו.-רוסלאנד
אויף „טארגסין" נעהמט אן:
Bank Gospodarstwa Krajowego און אבטיילונגען
Bank P. K. O. אין אפטיילונגען (פ.ק.א. ביי אלע פאסט-
Państwowy Bank Rolny (№ 22 000 אמטען קאנטא
Powsz. Bank Kredytowy S. A., און אפטיילונגען
Bank Zachodni S. A., Tow. „Hias" Powsz. Bank
Związkowy, Bank Handlowy., Bank Związku
Spółek Zarobkowych, D/B T. Bunimowicz, Wilno
Oddz. Banku Drezdeńskiego w Gdańsku און אנד.
ווערט-בריוו נעהמען אן אלע פאסט-אמטען. מאדערנע די נייע פריוו-קוראנטען
מיט די פערקלענערטע פרייזען.
אינפארמאציעס ערטיילען אלע דערמאנטע אינסטיטוציעס ווי אויך די געזעלשאפט „היאס"
OGÓLNOZWIĄZKOWE ZJEDNOCZENIE DLA HANDLU Z CUDZOZIEMC. MOSKWA, KUZNIECKIJ MOST 14 — TORGSIN — SSRR
WARSZAWA, Plac Grzybowski 10
Tel. 275-63.

ערשטקלאסיגער
הערען-שניידער אטעליער
Bracia GRANAS
36 זגערזשער גאס 36
אין הויף, 2-טער אויפגאנג, 2-טער שטאק.
נעהמט אן אלערארט בעשטעלונגען ווי: אנצו-
גען, סמאקינגען, פאלטענס, לויט די נייעסטע
מאדעלען, פון אייגענע און אויך אנפערטרויטע
סחורות, צו צוגענגליכע פרייזען.

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשטעס, אייז-קאסטענס, פעלד-
בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מע
אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער
פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקיר ער
ס'ווערן אויסגעבארגט בעטלעך אויף זומער-וואוינונגען

Lecznica dla Zwierząt
Mag. Wet. H. WARRIKOFFA
ul. Kopernika 22, tel 172-07
אפטיילונגען: אינערליכע און כירורגישע
פאקען-שטעלען פון הינד נעגען סקגנעת
שערען הינד און פערד. בעדער פון חונד
קאווען פערד, געטוען קאפיטעס.
עמפפאנגס-שטה'ן אין דער לעטשניצע פון 9—1 און 3—6 נ"מ.
שבת פון 9—1 און 3—$4^1/_2$.

יובילעי-יאהר 1895—1935, עקו 40 יאהר
ארטאפעדישער אנשטאלט
ר. קאוואלסקי
11 ליסטאפאד 26, טעל. 132-59.
מאדערנע ארטאפעדיש פון אייגענער פראדוקציע אונטער
דער לייטונג פון בעדייטענדע פאכטענער. וועלכע זענען גע-
ווען אויסגעצייכענט מיט גאלדענע און זילבערנע מעדאלן
אויף אויסשטעלונגען, ספעציעל בויך-פאסען (רופטוראטע)
פראטעזען, גארסעטען אויף פערש. פערקרימונגען פון ריקען-
ביין, גליד-האלטעריע אפאראטן אויף פראפעס. צאהלרייכע
ראנקזאגונגען פאר ווירקזאמע אויספירונג פון קראנקע. דער
ארטאפעדיש-אנשטאלט איז אויס'ן ארט. שנעלע און סאלידע
אויספיהרונג. די פרייזען זענען צוליבן יובילעי זעהר נידריגע.

F·ma L QUIRAM, Łódź, Przejazd 72, tel. 206-51
פלאכשטריק-מאשינען אויף סוועטערס און העמדקעס,
רונדרענדער - מאשינען פולאויטאמאטיש, גומי- און
רינגעל-אפאראטען זאווי זעמטליכע אומארבייטונג פון
פלאך- און רונדשטריק-מאשינען פערטיגט אויס אין דער
בעסטער אויספיהרונג
מעכאנישע שלאסעריי פאר שטרימף- און טריקאטאזש-אינדוסטריע

Z PRAWAMI SZKÓŁ PAŃSTWOWYCH
Pryw. Gimnazjum Żeńskie im. J. ABA
ORAZ
PRYW. SZKOŁA POWSZECHNA
w Łodzi, Legjonów 10, tel. 122-12
איינשרייבונגען אין די גימנאזיאלע קלאסען ווי אויך אין די פאלקס-
שולען נעמט אן דער סעקרעטאריאט אין די שעה'ן פון 9—13.
אין די ניי-ערעפענטע פארבערייטונגס-קלאס אונטער דער לייטונג פון א קוואליפיצירטע
פרעבעליסטין ווערען אנגענומען מיידלעך און יונגלעך אונטער 6 יאהר.

דער זיכערסטער וועג צו א גליק-
ליכער הייראט פאר דעם יודישען
פובליקום פיהרט דורך
Die Jüdische Heiratszeitung
PRAG XIX, Soborska 8
CSR
א פראספעקט נור געגען ריקפארטא,
אינטערנ. אנטווארטשיין.
נייעסטע פראבע-נומערן, 2 אינטערנ.
אנטווארט-שיינען.

LABORATORJUM ANALITYCZNE dla celów DJAGNOSTYKI LEKARSKIEJ
J. ROZENBERGA
st. asystenta fizjologji Wolnej Wszechnicy Polskiej
Piotrkowska 101 m. 8, tel. 13-87
wykonywa wszelkie analizy (chemiczne, bakterjologiczne, serologiczne, mikroskopowe i in.) krwi, kału, nalotów i t. p.

צו דער פערלאבונג פון
פרל. אסתר לאה לאכמאן
מיט ה' אברהם שווארצבארד
גראטולירם הערצליך און ווינשט
פיל גליק. פאמיליע פריזאנט

דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס דעם הארציגס-
טען דאנק דעם ה'
ד"ר מאריאן פאזנאנסקי
זאכאדניא 41. פאר'ן ראטעווען מיך פון
א שווערער קראנקהייט און איך ווינש
איהם ווייטערען ערפאלג אויפ'ן מעדיצי-
נישען געביט. מ. באהאריער.

Dr. med. M. TAUBENHAUS
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
פעריהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעמט אן פון 4-8 אוונד.

צו דער פערלאבונג פון מיין
ליבען חבר און פריינד
אברהם שווארצבארט
מיט פרל. עדזיא לאכמאן
ווינש איך פיל גליק און צופרידענ-
הייט. ישראל פאטשקא.

Dr. med. W. EYCHNER
פרויען-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 4, טעל. 134-72
נעמט אן פון 2 ביז 3.30 נאכמיטאג
און פון 6.30 ביז 8.30 אוונט
אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 10—12 בייטאג.

Z intencji zaręczyn
kuzynki mojej
p. Zosi Lichtenstein
z p. Izakiem Tenenbaumem
życzy dużo szczęścia i różowej przyszłości.
PINKUS LITERMAN
z NARZECZONĄ

וויכטיג פאר שטאדט און פראווינץ!
מצבות
פון 25 זל. א
ביז די טייערסטע
גראניט - שטיינער. רעיעל און פינקטלין
פיהרט אויס די פירמע
„גראניט" אינהאבער יוסף סאט
לאדז, פאמארסקא 39, II הויף.
קאסטענאנשלעגע אומזיסט!

ד"ר
ס. קאנטאר
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע
קראנקהייטען (מענער-שוואכע)
פיעטריקאווער 90
טעל. 129-45.
נעמט אן פון 8—2 נ"מ און פון 6—9 אוו.

צו דער פערלאבונג פון אונזער שעפין
פרל. געניא בריטבארט
מיט ה' הענעק אבזאץ
גראטולירען מיר און ווינשען פיל גליק
דאס פערסאנאל
פון דער פירמע ברייטבארט
Północna 25

Trwała Ondulacja
(Permanente)
aparatamy światowej sławy
w salonie fryzjerskim
p.f. „Ignacy"
Łódź, ul. Radwańska 2 telefon 104 95
(róg Piotrkowskiej)

Dr. Med.
J. Schlosser
כירורג
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאנא 30 טעל. 122-16
נעהמט אן טעגליך פון 4-7 אוו.

דער גוט בעקאנטער
באמבערג'ס
פענסיאנאט
איך ביל-אטוואצק
נעמט אן געסט צו זעהר גוטע בעדינגונגען.
פאר פאמיליעס גרויסע הנחה-פרייזען.
ערפאהרען ביי באמבערג, נאוואמיעסקא 6
און אין דער עקספעדיציע אגראדאווא 2.
אויף שבועות ספעצ. רעקלאמע-פרייזען.

Dr. med. D. Frid
אינערליכע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף זאוואדזקא 16a
פראנט 1 שט. טעל. 224-78
נעמט אן פון 9—10 און פון 5—7 אוו.

אויערען, נאז און האלז
קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צווע-
אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולא-
טארישע פון 9-2 און פון 4-8 אוונט.

Dr. med. Jerzy Sudya
ספעצ. פון פרויען-קראנקהייטען
און אקושעריע
וואוינט יעצט אויף
Legjonów 11 (Zielona) Tel. 124-54
נעמט אן פון 4 ביז 7 אוו.

ציעכאצינעק
דר. מעד. וו. לאסקי
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נעהמט אן, ווי געוועהנליך, פון
15-טען מיי אן
ווילע „מענטאנא"

Dr. med.
E. Gutman
קינדער-קראנקהייטען
נעמט ווידער אן
Gdańska 26, tel. 173-00.
טעגליך פון 11—1 און פון 4—7 נאכם

סאנאטאריום
אין כעלמי
פאר דערוואקסענע און קינדער
איז ווידער געעפענט!
שטענדיגע ערצטליכע בעהאנדלונג. פאר-
ציגליכע ריטועל-דיעטעטישע קיך און אלע
בעקוועהמליכקייטען. מעסיגע פרייזען!
צו ערפאהרען אויפ'ן ארט און אין לאדז
טעלעפ. 122-60 און 127-81.
לונגען-ליידענדע ווערען נישט אנגענומען.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
spec. chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światłoleczniczy)
Piotrkowska 70, tel. 181-38
Przyjmuje: od 8^{30} do 1^{30} rano, od 1-ej do 2^{30} pp. i od 6 do 8^{30} wiecz
W niedzielę i święta od 1 r. do 1 pp.

Dr. med.
A. Witoński
CHOROBY SERCA i PŁUC
godz. przyjęć 6—8
Cegielniana 20, tel. 102-77.

ד"ר העלער
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע
קראנקהייטען און מענער-שוואכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט
זונטאג פון 10—12 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן

Starszy Felczer
B. JOSKOWICZ
PÓŁNOCNA 4, tel. 141-86
שטעלט טעגליך פאקען מיט פרישע
קראוויאנקע און גיט ארויס שוואדראצטוועס.
נעהמט אן פון 8 ביז 11 פריה
און פון 4 ביז 9 נאכמ.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפיליס
און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג
פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1-טער שטאק.
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארטאג.
באזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

רעפעראט פון וול. זשאבאטינסקי אין פילהארמאניע

— 2 —

זשאבאטינסקי געהט דאן איבער צו רעדן וועגן

18 ציוניסטישען קאנגרעס אין פראג

ער געפינט נישט גענוג ווערטער אויסצודריקן זיין אויפרעגונג, ווען ער קומט צו רעדן וועגן דער דאזיגער צייט אפשניט פון דער ציוניסטישער בעוועגונג. דער קאנגרעס איז לויט זשאבאטינסקי ווערטער געווען א ביהנע פון צינישער פארלעצונג פון אלע פארלאמענטארישע געזעצן, דארט איז אפגעווארפען געווארען דער פארשלאג אונטערצושטיצען דעם יודישען אפוועהר געגען א געוויסען לאנד. מיר זענען געבליבען — זאגט זשאבאטינסקי — און האבען געוואכט ווייטער. מיט דער גרעסטער אויפרעגונג רעדט ווייטער זשאבאטינסקי

וועגען ענין סטאווסקי

בעת מען האט סטאווסקי'ן בעפרייט — זאגט זשאבאטינסקי — איז ביי ניינצענטעל פון יודישען פאלק געווען א יום-טוב ביי זיי יום-כפור, ביי יעדען פון מיינע איצטיגע חברים איז געווען דאס געפיהל, אז איצט איז געקומען די צייט פון אפרעכנונג, איצט וועלען מיר אפצאהלען פאר אלעם. מיר, די עקזעקוטיווע, האבען אבער אויסגעשטרעקט די האנד, מיר האבען געטראכט

פשר

האבען זיי זיך שוין בעטראכט, אפשר האבען זיי שוין פארשטאנען, אז מען קען נישט בויען א לאנד אויף שנאה, אז מען קען נישט דערגרייכען גרויסע רעזולטאטען דורך העצען, אפשר האבען זיי פארשטאנען, אז קלאסען האס בעדייט רוין פאר דער יונגער ווירטשאפט, אז עס מוז געפינען ווערען אן אויסוועג, א מאדוס-וויווענדי, זאל עס זיין אין דעם פארם פון ארביטראזש.

אזוי האט עס אנגעהאלטען 9 חדשים. מיר האבען אין דער צייט

נעלישען קאטארגע

אונזערע קינדער האט מען געשלאגען אין די גאסען פון ירושלים. אונזערע ארבייטער האט מען ארויסגעווארפען פון די ארבייטס-פלעצער, עס איז נישט אזוי דעפרימירענד דאס, וואס מען האט אונזערע קינדער געשלאגען, ווי די מורא, אז אונזער יוגענד איז אויסגעשטעלט דער סכנה פערסמיט צו ווערען אין איהר שטאלץ. און בכדי צו ערלעדיגען דעם דאזיגען ענין האבען מיר פארגעלעגט

קאנפערענץ ביים רונדען טיש

דאס איז אן ענגלישער אויפטו, יעדער וואס געהט אריין צו דער קאנפערענץ לאזט איבער זיין שווערד פאר דער טיר. יעדער פערנעהמט א גלייכען ארט, אוואפהענגיג דערפון צי ער פערטרעט א מעהרהייט אדער א מינדערהייט. מען זיצט טאג און נאכט מאנאטען און מעהר ביז מען דערשלאגט זיך צו א רעזולטאט.

מיר האבען צו דער סעסיע פון אקציאנס-קאמיטעט געשיקט אונזערע דעלעגאטען. דער פארשלאג וועגען רונדען טיש איז אפגעווארפען געווארען, דאגעגען איז אנגענומען געווארען

די רעפארם פון שקל

וואס בעדייט אייגענטליך די דאזיגע רעפארם? ביז איצט איז אויפ'ן שקל געווען דאס באזעלער פראגראם. איצט איז צוגעגעבען געווארען א פערפליכטונג אונטערצוווארפען זיך אלע פעראָרדנונגען פון דער עקזעקוטיווע און פון ציוניסטישען קאנגרעס, מיר האבען ערקלערט: פונקט אזוי ווי עס איז מעגליך, אז איהר זאלט בעקומען דאס טעלערעל פון הימעל פונקט אזוי איז מעגליך, אז די ר'וויזיאניסטען זאלען זיך אונטערווארפען דעם דאזיגען בעשלוס. קיין שום מאכט אין דער וועלט וועט אונז דערצו נישט בעוועגען און מיר זענען צו עהרליך, אז מיר זאלען וועלען זיך אריינקריגען אויף א אופן, וואס איז געגען אונזער איבערצייגונג.

מיר זענען פערשידענע ראסען און זיי בעגעהען די גרעסטע באַרישקייט און פערשטעהען נישט אז זיי שפילען זיך מיט פייער.

מערקווירדיג איז געווען די האנדלונג פון די איבריגע אפאזיציאנעלע פארטייען, למשל, דער מזרחי און די מיטגלידער פון דער גרופע ב. אויף דער זיצונג פון אקציאנס קאמיטעט אין ירושלים, ווייל ווען אויב זיי וואלטען געדראהט אוועקצוגעהן וואלטען די לינקע ממש אויף די קניהען זיי געבעטען רחמים צו בלייבען, ווייל זיי מוזען האבען די מאסקע פון דער אלגעמיינהייט, אהן דער דאזיגער מאסקע פערלירען זיי זייער השפעה, אויפ'ן קרן היסוד. וואלטען דער מזרחי און די מיטגלידער פון דער גרופע ב. דאס פארשטאנען און געזאגט זייער ענטשידענד ווארט וואלט זיי אפשר געראטעוועט די ארגאניזאציע. זיי האבען עס אבער נישט פארשטאנען און מיר לאזען זיי איבער, פאר די

איינדרוקען פון דער 8-טער „וויז״א״-קאנפערענץ אין א״י

פון מלכה רעזניק

בעת עס האט זיך מיט אייניגע חדשים צוריק אין דעם פראפאגאנדע-דעפארטאמענט פון דער לאנדאנער „וויזא"-עקזעקוטיווע דערוועקט דער געדאנק איינצואָרדנען די 8. „וויזא"-קאנפערענץ אין ארץ-ישראל האט דאס די ציוניסטישע וועלט בעטראכט פאר א פאנטאזיע, פאר אן אוטאפיע, און די מיטגלידערינס, פון דער ארץ-ישראל'דיגער „וויזא"-עקזעקוטיווע אליין, הגם זיי זענען ענטציקט געווען פון דער אידעי און גוט פערשטאנען די גרויסע פראפאגאנדע בעדייטונג פון אזא קאנפערענץ אין ארץ ישראל פאר דער „וויזא"-בעוועגונג, זענען דאך דערצו נישט מסכים געווען און האבען דאס געהאלטען פאר אן אוממעגליכער זאך אדורכצופיהרען. ערשטענס צוליב די טעכנישע שוועריגקייטען אין לאנד גופא און דער עיקר האבען זיי מורא געהאט, אז עס וועט קומען א צו קליינע צאהל דעלעגירטע און מען וועט זיך בלאמירען פאר דער אויסערליכער וועלט. זיי האבען נישט געקענט גלויבען, אז עס וועלען זיך געפינען א סך פרויען אין די גלות-פעדעראציעס, וואס וועלען זיך קענען ערלויבען און ענטשליסען צו פערלאזען זייערע היימען, און וועלען זיך אוועקלאזען אין אזא ווייטען וועג צו דער 8-טער „וויזא"-קאנפערענץ — קיין ארץ-ישראל, וואס אלעס צוזאמען וועט מוזען דויערן עטליכע וואכען צייט און קאסטען א סך געלד.

נאך לאנגע בעראטונגען, וכוחים און איבערלייגונגען האט די לאנדאנער „וויזא"-עקזעקוטיווע אין הסכם מיט דער ארץ-ישראל'דיגער, פונאנדערגעשיקט פראגע-בויגענס צו אלע גלות-פעדעראציעס און אויף די פראגען, צי מען זאל איינארדענען די 8-טען אלוועלטליכע „וויזא"-קאנפערענץ אין ארץ-ישראל; צי די פעדעראציעס וועלען קענען שיקען א געהעריגע צאהל דעלעגירטע צי די מיטגלידערינס פון דער גלות-עקזעקוטיווע און די קאנסול-מיטגלידערינס וועלען קענען קומען צו דער בעשטימטער צייט אויף דער קאנפערענץ? — איז אין קורצען אנגעקומען פון „וויזא"-פעדעראציעס א פאזיטיווער ענטפער אויף אלע פראגען, און אט די פאזיטיווע שטעלונג, דער איינשטימיגער ענטפער האט דעצידירט וואס צוגעגעבען מוט און כוח די מיטגלידערינס פון דער ארץ-ישראל'דיגער וויזא-עקזעקוטיווע, וועלכע האבען גלייך גענומען צוגרייטען די קאנפערענץ בעזייטיגען אלע טעכנישע שוועריגקייטען, וואס זענען געווען פערבונדען מיט געפינען דעם געהעריגען לאקאל פאר דער קאנפערענץ, אויספועלן ביי דער רעגירונג, זי זאל בעפרייען אלע דעלעגירטע פון קויציע, שליסען אפמאכען מיט די שיפס-געזעלשאפטען, וועלכע האבען געגעבען די דעלעגירטע גרויסע הנחות אויף אלע שיפען א. ד. ג.

פון 25 לענדער זענען געקומען 310 דעלעגירטע, פערטרעטערינס פון 33 „וויזא"-פעדעראציעס און גרופען, 25 עקזעקוטיוו-מיטגלידערינס און 20 קאנסול-מיטגלידערינס, צוזאמען א מחנה פון 355 בעוואוסטזיניגע ציוניסטישע פרויען זענען זיך צוזאמענגעקומען דעם 24 מערץ קיין ארץ-ישראל צו דער 8-טער אלוועלטליכער וויזא-קאנפערענץ און בכדי מיט זייערע אייגענע אויגען צו זעהען דעם וואונדער, וואס איז דארט מיט זייער מיטהילף געשאפען געווארען.

אויך אין אלע קרייזען פון ישוב האט די וויזא-קאנפערענץ ערוועקט אן אומגעהויערן אינטערעס אלס די ערשטע ציוניסטישע וועלט-קאנפערענץ אין ארץ-ישראל. פרוי ראמאנא גודמאן און רעבעקא דיעף, די פארשטעהערינס פון דער לאנדאנער וויזא-עקזעקוטיווע האבען געגעבען בעריכטען וועגען דער טעטיגקייט פון דער עקזעקוטיווע און די פעדעראציעס אין די גלות-לענדער, פון די בעריכטען איז געווען צו זעהען, אז די לאנדאנער עקזעקוטיווע איז די גאנצע צייט געשטאנען אין א שריפטליכען און פערזענליכען קאנטאקט מיט אלע וויזא-פעדעראציעס שיקענדיג, אויסער ליטעראטור, אויך פון צייט-צו-צייט, איהרע מיטגלידערינס צו די וויזא-גרופען, אז די גלות-פעדעראציעס האבען געפיהרט אין אלע עקען וועלט אן אויפקלערונגס-ארבייט און האבען דורך דעם צוגעצויגען פיל יודישע פרויען צו דער ארבייט לטובת ארץ-ישראל; האבען איבעראל געלערנט העברעאיש שאפענדיג אזוי ארום א גייסטיגע פערבינדונג צווישען זייערע מיטגלידערינס און ארץ-ישראל; האבען געשאפען געלד-מיטלען פאר די וויזא-אינסטיטוציעס און גענומען איבעראל אן אקטיווען אנטייל אין די זאמלונגען לטובת קרן הקימת און קרן היסוד. אז אין לאנדאן, אויך אין אנדערע לענדער, האבען די וויזא-מיטגלידערינס פיל געלייסטעט פאר די פליטים פון דייטשלאנד, אז עס איז ביים „בריטישען הילפס-קאמיטעט", דורך דער וויזא-עקזעקוטיווע געשאפען געווארען א ספעציעלער „פרויען בייהילפס-קאמיטעט" וואס האט זיך פערנומען מיט איינארדענען, פרויען, מיידלעך און קינדער פון דייטשלאנד אין די עקזיסטירענדע וויזא-אינסטיטוציעס און אזוי-ארום געשאפען א היים פאר די אומגליקליכע אין ארץ-ישראל. פון די בעריכטען איז געווען צו זעהן, אז די קליינע גרופע פרויען, וואס האבען געגרינדעט אין 1920 יאהר די אלוועלטליכע ארגאניזאציע „וויזא", האט זיך געשטעלט פאר אן אויפגאבע צו דערוועקען טויזענדער יודישע פרויען און געווינען זיי פאר דעם ציוניסטישען אידעאל, און אז פון דאן אן איז די בעגייסטערונג פון די יודישע פרויען אין די גלות-לענדער, פאר ארץ-ישראל אומגעהויער געוואקסען. גלייכצייטיג איז אויך געוואקסען די צאהל פון די וויזא-מיטגלידערינס אין אלע לענדער פון דער וועלט און אז יעצט אין דעם 15-טען יאהר פון דער וויזא-עקזיסטענץ, ציילט די ארגאניזאציע 70,000 מיטגלידערינס. אין יאהר 1928 האט די „וויזא" בעקומען א נאכוואוקס: אין וויען האט זיך דאן געבילדעט א קאנטינענטאל-בונד פון יונגע נאציאנאל געשטימטע יודישע מיידלעך, וועלכער האט זיך איינגעשלאסען אלס „יונגע-וויזא" אין דער „וויזא" אננעמענדיג איהר פראגראם און מיטהעלפענדיג איהר אין דער נאציאנאלער ערציהונג פון יונגען יודישען דור, און אויך ביי אלע אנדערע ציוניסטישע אויפגאבען.

די „יונג-וויזא" ציילט ביים היינטיגען טאג עטליכע טויזענד מיטגלידערינס מיט 3 צענטראלעס אין וויען, לאנדאן און ארץ-ישראל.

אין 1932 יאהר האט זיך די „יונג-וויזא" געווענדעט מיט א מעמאריאל צו דער וויזא-קאנסול זיצונג וואס איז דאן פארגעקומען אין וויען, אין מעמאריאל האבען זיי פערלאנגט, אז די „וויזא" זאל פאר זיי שאפען אין די גלות-לענדער אן אייגענע הכשרה, וועלכע זאל זיי אויך געבען די מעגליכקייט צו בעקומען אין א געהעריגער מאס סערטיפיקאטען, די פראגע פון הכשרה און עליה איז פון דאן אן געווארען איינע פון די וויכטיגסטע זארגען ביי דער „וויזא", די הכשרה בכלל און די יונג-וויזא-הכשרה בפרט. „וויזא" האט פערשטאנען, אז די צוקונפט פון ארץ-ישראל העגנט, אין א געוויסער מאס, אפ דערפון ווי די יוגענד וועט אין די הכשרה-פונקטען צוגעגרייט ווערען צום לעבען אין לאנד.

די 7 וויזא-קאנפערענץ, וועלכע איז פארגעקומען אין פראג אין 1933 יאהר האט זיך זעהר פיל בעשעפטיגט מיט דעם ענין, עס איז דאן געווארען קלאהר, אז די הכשרה איז פאר דער יונג-וויזא געווארען א לעבענס-בעדערפעניש און אז „וויזא" מוז דעם פראבלעם אין איהר ארבייטס-פראגראם איינשליסען, עס איז גלייך אויף דער קאנפערענץ אויסגעוועהלט געווארען א הכשרה- און עליה-קאמיסיע, וועלכע האט נאכהער דעלעגירט פרוי עדה פישמאן צו דער לייטונג פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און דער יודישער אגענץ מיט דער פאדערונג צו בעשטימען א פלאץ אין די פאלעסטינא-אמטען פון אלע לענדער, פאר וויזא-פארשטעהערינס. די פאדערונג פון „וויזא" איז פון דער יודישער אגענץ פאזיטיוו ערלעדיגט געווארען.

דעם גרעסטען איינדרוק האט אויף די דעלעגירטע געמאכט די אינהאלטסרייכע רעדע פון קרן-הקימת-לייטער מנחם מענדעל אוסישקין.

דער וויזא-בודושעט איז אנגענומען אין דער הויך פון 48,000 פונט אויף 2 יאהר און א ספעציעלער בודושעט פון 15,000 פונט יעהרליך פאר קרן הקימת לישראל, די שפראך פון דער קאנפערענץ איז געווען די העברעאישע, א ביישפיל האבען געגעבען די לאנדאנער עקזעקוטיוו מיטגלידערינס, וועלכע האבען זייערע בעריכטען אפגעגעבען אין העברעאיש און אפילו די דעלעגירטע וואס האבען נאך גוט נישט בעהערשט די שפראך האבען לשם דעמאנסטראציע אנגעהויבען רעדען העברעאיש און נאכהער אריבער אויף אנדערע שפראכען, די שלוס זיצונג פון דער קאנפערענץ איז פארגעקומען אין א יום-טוב'דיגער שטימונג, די פארזיצענדע פרוי הדסה סעמועל דאנקט די דעלעגירטע פאר זייער ערנסטער ארבייט בעת דער קאנפערענץ, זי מעלדעט, אז דער קרן הקימת האט פערשריבען די 8.טע „וויזא"-קאנפערענץ אין ארץ ישראל אין גאלדענעם בוך, די בעשלוסען און רעזאלוציעס זענען שוין געווים בעקאנט.

די גאנצע צייט, וואס די קאנפערענץ האט געדויערט און אויך נאכהער האבען זיך די ארץ-ישראל'דיגע וויזא-מיטגלידערינס געגעבען די גרעסטע מיה בכדי אמבעסטען אויפצונעמען און ווייל די קאנפערענץ-אנטיילנעמער. די תל-אביבער עריה האט געמאכט א גרויסארטיגע אויפנאמע פאר אלע דעלעגירטע, אויך אין אלע אנדערע אינסטיטוציעס זענען פארגעברייט געווארען פאר זיי פייערליכע אויפנאהמעס, אין דער פויליש-פאלעסטינישער האנדעלס-קאמער, אין פ.ק.א., און קרן-הקימת, און קרן היסוד, אין דער גרויסער סינאגאגע, אין דער ספרדישער שוהל, אין „אוהל-שם", אין „עונג-שבת", אין דער „הבימה".

איך מוז נאך אונטערשטרייכען די אונגעוועגליכע גאסטפריינדשאפט, וואס הערשט איבערהויפט אין ארץ-ישראל, יעדער איינער איז גליקליך, אז ער בעקומט א גאסט צום טיש. אונזערע דעלעגירטע זענען אנגעקומען אין די יום-טוב טעג קיין ארץ-ישראל 2 טעג פאר פורים, מיר זענען אריינגעפאלען אין תל-אביב אין סאמע ווירוואר און הו-הא אין דעם ריכטיגען רעש פון פורים'דיגען תל-אביב'ער קארנאוואל.

נאך דעם יום-טוב פורים האט זיך גלייך אנגעהויבען די וויזא-קאנפערענץ, נאך דער קאנפערענץ — די „מכביאדע", נאך דער מכביאדע די 10 יאהריגע אוניווערזיטעטס-פייערונגען א. ז. וו. א לאנגע קייט פון יום-טובים, וואס זענען אלע אהן אן אויסנאם פערבונדען מיט טענץ און געזאנג, און מיר האט זיך געדאכט, אז אין ארץ-ישראל איז איבערהויפט שטענדיג יום-טוב, אז מענשען טוען גארנישט, נאר מען זינגט און טאנצט און מען איז זיך משמח, אז עס איז אין א לענגערער צייט ארום אביסעל אריבער דער רעש האב איך מיר גענומען נעהנטער צוצוקוקען צו דעם דארטיגען לעבען, איך האב מיר גענומען נאכפרעגען ווי לעבט עפעס דער ישוב אין ארץ-ישראל און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז נישט שטענדיג טאנצט מען און מען זינגט, אז אין ארץ-ישראל ארבייטען מענשען זעהר שווער און האבען אויך זייערע אלטעגליכע זארגען.

ארץ-ישראל בויט זיך אין אן אונגעהויער שנעלען טעמפא, וואקסט פשוט פון טאג צו טאג, דער ישוב לעבט דארט א צופרידען פרייליך, און גליקליך לעבען, ארץ ישראל איז א פרעכטיגע שטיקעל לאנד, וואס בעזיצט א צויבער קראפט, וואס ציהט צו יעדען איינציגען, וואס בעטרעט נאר איהר שוועל, און אלע טוריסטען וואס פערלאזען דאס לאנד, טרוימען נאר און האפען ווי אמשנעלסטען אהין ווייטער קומען.

אויף שבועות

(רעפעראט פון וול. זשאבאטינסקי — המשך)

דאזיגע מענשען בעדייט איבערצייגונג נאך נישט קיין בעשלוס

נאך דער ירושלימער עקספערימענט

האבען מיר פארשטאנען, אז די 10 יאהר זענען געווען א פערלוסט פון די בעסטע לעבעדיגסטע כוחות אין ציוניזם און באסטא! ווייטער געהט אונזערע כוחות און געפינען נייע אין דער איב- עס נישט און יציאה דרכיך. מיר וועלען אויסנוצ- ריגער יודישער וועלט.

איידער מען נעהמט אבער אן אזא וויכטיגען פעראנטווארטליכען שריט מוז מען מאכען א חשבון הנפש, צופעליג איז געווען, אז נאכ'ן אפשלוס פון דער זיצונג פון אקציאנס קאמיטעט אין ירושלים, בין איך צוריקגעפאהרען פון ניו-יארק קיין פאריז. 6—7 טעג רייזע אויפ'ן ים זענען טאקע זעהר גוט צוגעפאסט צו מאכען אזא חשבון הנפש. איך האב דעם ענין גוט דורכגעטראכט און געקומען צום בעשלוס, אז א תהום, א אבגרונד האט שטענדיג געהערשט צווישען אונז, אבער נאך קיינמאל האט אונז נאך נישט אפגעטיילט אזא טיפער אפגרונד ווי אין איצטיגען מאמענט.

דער בעווייז פון דאזיגען אפגרונד איז אויך אין אונטערשיד פון די שטימונגען מיר, אויך די גאנצע יודישע וועלט איז אונצופרידען, זיי שעפען נחת, זיי זענען צופרידען פון זייער טאקטיק. עס איז גלייך ווי צוויי מענשען וואלטען געשטאנען ביים בעט פון א קראנקען. איינער זאגט, אז דער קראנקער געפינט זיך אין א שרעקליכער סכנה, דער צווייטער האלט, אז להיפוך, אלץ איז אין ארדנונג, עס דראהט נישט קיין שום געפאהר.

דער מענשען מאטעריאל פון דער אלטער ציוניסטישער ארגאניזאציע פאטשען בראווא, זיי זענען צופרידען, זיי האלטען די לאגע פאר גינסטיג, זיי זאגען, אז אין די לעצטע יאהרען איז די קאלאניזאציע געוואלטיג געוואקסען.

מיר זאגען, אז זייט נאכ'ן קריג איז נאך נישט געווען אזא שרעקליכע לאגע, מיר געפינען זיך ערב א [illegible] עפעהרליכע אונאויסמיידענדיגע סכנה, דווקא איצט!

איך וועל געבען א קליינעם ביישפיל: אט איז א זאך, עס געפינען זיך גאלעריען אויף דער עסטראדע שטעהט א לעקטאר און שעפט נחת, וואס עס קומט א עולם. ער זעהט אבער נישט, אז די גאלעריען האבען נישט קיין שטיצפונקטען. עס פעהלען זיי די שטיץ-ווילען, זיי זענען נישט פערפעסטיגט מיט אייזענס. און דער לעקטאר שטעהט און איז צופרידען וואס דער עולם וואקסט און טראכט גארנישט וועגען דעם, אז יעדען מאמענט קען קומען צו א שרעקליכער קאטאסטראפע.

א ענליכע לאגע איז אין ארץ ישראל ווען מען קוקט זיך צו וואס דארט קומט פאר, זיי שטעהען און פאטשען אין די הענד פאר נחת, בעת דאס גאנצע יודישע פאלק דארף שרייען געוואלד, ראטעוועט!

ניין עס איז נישט דא קיין שלום און פרידען צווישען אונז און זיי

ווען עס קומט קיין ארץ ישראל א יוד מיט געלד און בויט א הויז, בלייבט ער נאך אלץ א טוריסט. ער האט וואו צו וואוינען, דאס יא. אויב אבער ער פראדוצירט נישט און דאס פראדוצירטע פערקויפט ער נישט, דאן בלייבט ער ווייטער טוריסט, ער האט נישט קיין עקאנאמישע בערעכטיגונג.

פערשטעהט זיך, מען דארף בויען הייזער, מען מוז האבען וואו צו וואוינען, אבער דאס האט א קנאפען שייכות מיט דער אמת'ער קאלאניזאציע, נאטירליך מען קען בויען 20 הייזער 30, אבער די וואס וואוינען אין די הייזער מוזען פראדוצירען און פערקויפען, בויט מען אבער 700,000 פאר 7 מיליאן מענשען, מוז מען זיך פרעגען: וואס וועלען די מענשען טון?

(ווייטער זיה 19-טע זייט)

אנגריף אויף פרעזידענט רוזוועלט'ס נייעם קורס

דער אידעאלאגישער קאמף פון צוויי וועלט אנשויאונגען אין אמעריקא

די דעפעשען האבען געמעלדעט וועגען א סענסאציאנעלע ענטשיידונג פון העכסטען געריכט אין אמעריקע אין א פראגע, וואס איז ענג פערבונדען מיטן גאנצען קאמפלעקס פראבלעמען, וואס זענען בעקאנט אין אמעריקע אונטער דעם נאמען „ניו־דיל" — „נייער קורס". די ענטשיידונג איז א רעזולטאט פון א אנקלאגע אין העכסטען געריכט אויף די אזוי גערופענע „אינדוסטריע קאדען" און זי איז געווען אנ'איבעראשונג נישט נאר פאר די ברייטע קרייזען פון דער בעפעלקערונג נאר אויך פאר דער רעגירונג אליין.

„די אינדוסטריע קאדען" דאס זענען א ריי געזעצען וואס רעגולירען די ארבייטס בעדינגונגען. ארבייטס צייט, לוין, און א גאנצע רייה אנדערע פונקטען, אין די בעזונדערע אינדוסטריע־צווייגען. פיר האנדלער מיט עופות אין וואשינגטאן, די ברידער טשעכטער האבען זיך פערזינדיגט געגען די קאדען און מען האט זיי צוגעצויגען צו פעראנטווארטליכקייט, זיי זענען בעשולדיגט געווארען אז זיי האבען זיך נישט צוגעפאסט צו די פארשריפטען וועגען פערקויף, וועגען ארבייטס־לוין און ארבייטס־צייט. די ברידער טשעכטער זענען פאר די דאזיגע חטאים פערמשפט געווארען.

די ברידער האבען אפעלירט אין העכסטען געריכט, אנווייזענדיג אז די אמעריקאנישע קאנסטיטוציע ערלויבט נישט אויף קיין שריפטען וואס זאלען רעגלאמענטירען די פראדוקציע. און דאס העכסטע געריכט האט אנערקענט די אנקלאגע פאר בערעכטיגט. דאס העכסטע געריכט האט זיך געשטעלט אויפן שטאנדפונקט אז דער קאנגרעס האט נישט געהאט קיין רעכט צו געבען דעם פרעזידענט רוזוועלט קיין פולמאכטען צו שאפען די „נ. ר. א." („נאשאנאל רעקאווערי אדמיניסטראשען" — „אדמיניסטראציעס פון פאלקס־אויפבוי") און אנגווארפען דער פריוואטער אינדוסטריע קאדען וואס רעגולירען די ארבייטס־ און לוין בעדינגונגען.

מיט דעם דאזיגען בעשלוס פון העכסטען געריכט האט בעקומען א קלאפ דער גאנצער סיסטעם פון „נ.ר.א." וואס איז מיט אזא ענערגיע אדורכגעפיהרט געווארען אין לעבען דורך פרעזידענט רוזוועלט, וואלכער האט דערמיט פערבינדען די גאנצע פראגע פון „זיין אדער נישט זיין" פון זיין גאנצער פאליטישער קאריערע.

אז די ענטשיידונג פון העכסטען געריכט איז געווען אנ'איבעראשונג פאר דער רעגירונג, בעווייזט דער פאקט וואס ערשט מיט עטליכע טעג צוריק האט די רעגירונג אריינגעטראגען אין קאנגרעס א געזעץ פראיעקט וועגען פערלענגערען די געזעצען פון דער „נ.ר.א." אויף ווייטערדיגע צוויי יאהר. איצט האט די רעגירונג געמוזט איילען צוריק אראפנעהמען די פראגע פון דער טאג ארדנונג. ווייל דער קאנגרעס קען נישט בעטראכטען די פראגע וועגען פערלענגערען א געזעץ וואס דאס העכסטע געריכט האט אנערקענט, אז עס שטעהט אין א סתירה צו דער אמעריקאנישער קאנסטיטוציע.

דאס איז נישט דאס ערשטע מאל וואס דאס העכסטע געריכט האט אזוי ענטשידען זיך אריינגעמישט אין דער פאליטיק פון פרעזידענט רוזוועלט. ערשט מיט א צייט צוריק האט דאס זעלבע געריכט אויך פערארטיילט די האנדלונג פון דער אמעריקאנישער רעגירונג אין דער פראגע פון דער אזוי גערופענער „גאלד קלויזולע" וואס איז אויך געווען איינע פון די הויפט־זיילען, אויף וועלכע עס האט זיך געשטיצט רוזוועלטס ווירטשאפטליכע פאליטיק, און הגם דער קלאפ איז דאן געווען שטארק, האט עס אבער נישט אפגעשוואכט די ענערגיע פון פרעזידענט רוזוועלט און האט איהם נישט געשטערט ווייטער פארטצוזעצען זיין פאליטיק.

דער איצטיגער קלאפ איז אבער א סך ערנסטער און ענטשיידענדער ווי דער ערשטער. דאן איז אנגעגריפען געווארען די וואלוטע און פינאנציעלע פאליטיק פון פרעזידענט רוזוועלט. איצט האנדעלט עס זיך אין דעם וויכטיגסטען לעבענס־נערוו פון „נייעם קורס" — אין זיין אינדוסטריע פאליטיק. און עס לאזט זיך גארנישט פאראויסזעהען די פאלגען פון דעם דאזיגען נייעם קלאפ.

שוין לאנג האט מען אנגעוויזען אז די פאפולאריטעט פון פרעזידענט רוזוועלט, וועלכע איז אין אנהויב געווען געוואלדיג איז צום סוף פון צווייטען יאהר שטארק אפגעשוואכט געווארען. די האפנונג וואס די ברייטע מאסען האבען געלייגט אין דעם „ניו דיל" האט זיך נאר אין א קליינער מאס פערווירקליכט, רוזוועלט האט זיך געשטעלט דעם ציל צו צוברעכען די אונבעגרעניצטע מאכט פון דער גרויסער אינדוסטריע, פערבעסערען די סאציאלע לאגע פון די אינדוסטריע־ארבייטער און פערקלענערן די צאהל ארבייטסלאזע. איינע פון די הויפט מיטלען דאס צו דערגרייכען איז געווען די דעוואלואציע פון דאלאר. אין אנהויב האט דאס דאזיגע מיטעל געהאט א אויסערגעוועהנליכען ערפאלג די צוויי הויפט פראדוקטען פון דער אמעריקאנער לאנדווירטשאפט — ווייצען און באוול — האבען אין א קורצער צייט שטארק אנגעהויבען צו שטייגען אין די פרייזען אין פאפיר־דאלארען זענען געשטיגען אין צוויי און דריי מאל אזויפיל. אלס רעזולטאט פון דער פרייז שטייגערונג האבען זיך פערגרעסערט די הכנסות פון דער לאנדווירטשאפטליכער בעפעלקערונג און די לאגע פון די פערמערס האבען זיך בעדייטענד פערבעסערט.

ווענינער ערפאלגרייך זענען געווען די רעזולטאטען פון רוזוועלטס עקאנאמישע פאליטיק. אויפן געביט פון אינדוסטריע און האנדעל, די פרייזען אויף די אינדוסטריע פראדוקטען און דערמיט אויך דער ארבייטס לוין זענען געשטיגען, א סך לאנגזאמער ווי די פרייזען אויף די לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטען און דאס האט זיך פערשטעהט זיך, אפגערופען אויף דער לאגע פון דער שטעטישער בעפעלקערונג, ברויט איז טייערער געווארען אבער די לויהנען האבען עס נישט געקענט דעריאגען און אויך די צאהל ארבייטסלאזע האט זיך זעהר לאנגזאם פערקלענערט. אזוי ארום האט זיך די לאגע פון די ברייטע קרייזען פון דער שטעטישער בעפעלקערונג אין לעצטען יאהר שטארק פערערגערט אויפן חשבון פון דער פערבעסערונג פון דער לאגע פון דער לאנדווירטשאפטליכער בעפעלקערונג.

עס איז כאראקטעריסטיש אז די אונצופרידענקייט מיטן „נייעם קורס" פון פרעזידענט רוזוועלט איז אין א גלייכער מאס געוואקסען סיי אין די ארבייטער קרייזען, וואס זייער לאגע האט זיך נישט פערבעסערט נישט קוקענדיג אויף די בעקאנטע „קאדען" סיי צווישען די אונטערנעהמער וואס זענען אליץ מעהר געווארען בעאונרוהיגט צוליב דער אריינמישונג פון די רעגירונגס ארגאנען און זייער קאנטראל פון דער פריוואטער ווירטשאפט, ווי אויך צוליב דער אליץ וואקסענדער קאנקורענץ פון די רעגירונגס־אונטערנעהמונגען, אלס אויסדרוק פון די דאזיגע שטימונגען איז איצט געקומען די ענטשיידונג פון העכסטען אמעריקאנישען געריכט.

דער קאמף פון העכסטען געריכט מיט'ן פרעזידענט רוזוועלט איז אייגענטליך א אידעאלאגישער קאמף פון צוויי וועלט אנשויאונגען. פרעזידענט רוזוועלט האט אין משך פון די צוויי יאהר געוואלט איבערבויען דאס לאנד וואס איז געשאפען געווארען אויף בולט אויסגעדריקטע אינדיווידואליסטיש־קאפיטאליסטישע יסודות, אין א לאנד פון א אינדוסטריע פלאן און סאציאלע פערזיכערונגען, עפעס איז איהם שוין אין דער ריכטונג געלונגען און ער האט געהאפט אין משך פון די איבעריגע צוויי יאהר פון זיין קאדענץ אויב נישט צו דערגרייכען א פולשטענדיגען ערפאלג איז יעדענפאלס פערלעגען א פעסטען פונדאמענט פאר דער נייער ארדנונג.

איצט האט די ענטשיידונג פון העכסטען געריכט דערלאנגט דעם ווערק פון פרעזידענט רוזוועלט א שטארקען קלאפ. אויף וויפיל מען קען אבער אורטיילען פון די דעפעשען האט פרעזידענט רוזוועלט נישט בדעה צו לעגען דאס געוועהר. די רעגירונג וועט זיך זיכער ווענדען צום קאנגרעס, אז ער זאל זיך ארויסזאגען וועגען דער געשאפענער לאגע. זי איז זיכער אז דער קאנגרעס וועט זיך שטעלען אויף דער זייט פון פרעזידענט. די דעמאקראטישע פארטיי, האט, ווי מען שמועסט, שוין זיך ארויסגעזאגט צו פערלענגערען די געזעצען פון דער „נ.ר.א." אויף ווייטערדיגע צוויי יאהר און דערמיט האט זי אזוי צו זאגען שוין פערפעסטיגט דעם פרינציפ פון דער עקאנאמישער פאליטיק. עס איז דעריבער נישט בעוואוסט וואס פאר א פארמען עס וועט אנגענעהמען אין אמעריקע דער ווייטערדיגער קאמף פון צוויי וועלט־אנשויאונגען, און וועלכע עס וועט בלייבען דער זיגער.

די ענטשיידונג פון העכסטען געריכט קען נישט בלייבען אהן איינפלוס אויך אויף דער אינטערנאציאנאלער עקאנאמישער פאליטיק, אין איצטיגען מאמענט ווען די בעקאנטע רעדע פון אמעריקאנישען פינאנץ מיניסטער מארגענטאו האט געשטעלט אויף דער טאג ארדנונג די פראגע וועגען דער סטאביליזאציע פון די אינטערנאציאנאלע וואלוטעס, וואס איז אין א גרויסער מאס אפהענגיג פון דער וואלוטע פאליטיק פון די פעראייניגטע שטאטען וואס איז ווי בעוואוסט א בעשטאנדטייל פון פרעזידענט רוזוועלטס נייע פאליטיק — קען די ענטשיידונג פון אמעריקאנישען העכסטען געריכט ארויסרופען א נישט געוואונשענע אפשלעפונג פון די שוין רייפע און זעהר נויטווענדיגע רעפארם פון די אנטערנאציאנאלע וואלוטע בעציהונגען.

פאשיסטישע קאמבאטאנטען געפלאנט אנ'אויפשטאנד אין בעלגיען?

(פון אונזער בעלגישן קארעספאנדענט)

אין בעלגיען טומעלט זיך איצט מיט א גרויסער סענסאציע. די סאציאליסטישע צייטונגען — דער בריסעלער „לע פעפל" און די אנטווערפענער טאג־צייטונג „וואלקסגאזעט" — האבען נעמליך ענטדעקט א פערשווערונג פון דער עקסטרעם־רעכטער קאמבאטאנטען־ארגאניזאציע די א. ג. „פראטערנעל".

די דאזיגע קאמבאטאנטען־ארגאניזאציע איז שוין זינט א פאר יאהר בעקאנט נישט נאר צוליב איהר ארגאניזירען די געוועזענע קריגס־קעמפער, נאר נאך פיל מעהר — צוליב איהרע בעציהונגען מיט אלע מיני פאליטיקאנער — און איהרע פאשיסטישע סימפאטיעס. די סאציאליסטען האבען שוין נישט איינמאל אנגעוויזען אויף די טרייבערייען פון די „פראטערנעל" חברה־לייט — רופענדיג די רעגירונג צו נעהמען שריט געגען דער דאזיגער פאשיסטישער ארגאניזאציע — אבער פון אויבען, נישט זעלטען אין דער סאציאליסטישער פארטיי גופא, פלעגט מען דערויף ענטפערען, אז דאס זענען אליץ „בבא־מעשיות", אז דאס גאנצע שפיל פון די „פראטערנעל"־לייט איז נישט געפעהרליך.

בעלגיער זענען בכלל זעהר שווער גלויביג דאן, ווען מען בעשולדיגט אימיצען פון זייער פאלק אין עפעס נישט אנשטענדיגעס; און דעריבער האט מען ביז איצט אנגענומען די גאנצע ארבייט פון די „פראטערנעלס" פאר א שפאס — און קיין פאליטיקער האט זיך נישט געוואלט צוהערען צו די אלע ווארנונגען פון מענשען, וואס האבען גוט געקענט די הינטער־קוליסען פון דער דאזיגער קאמבאטאנטען־ארגאניזאציע.

* * *

איצט זענען געקומען די סאציאליסטישע צייטונגען און אנטפלעקט פאר דער בעלגישער עפענטליכקייט די סודות פון דעם גענעראל־שטאב פון די „פראטערנעלען".

דער „פעפל" פון בריסעל האט נעמליך בעוויזען ארויסצוקריגען א געהיימען צירקולאר פון דעם „פיהרער" פון די „פראטערנעלס" צו אלע ארטיגע גרופען פון דער דאזיגער זעהר מעכטיגער ארגאניזאציע. אין דעם דאזיגען סענסאציאנעלען צירקולאר ערקלערט דער „פראטערנעל"־פיהרער, אז די נייע בעשלוסען פון דער לייטונג זענען, אז די פראטערנעלס דארפען זעהען, אז ווי אמגיכסטען מעגליך זאל אין בעלגיען קומען א נייע דיקטאטור־רעגירונג, באזירט אויפן פרינציפ פון מיליטערישער דיקטאטור. אבער דאס מיינסט סענסאציאנעלע אין דעם בריף איז דער פאקט, וואס די לייטונג פון דער „פראטערנעל" ערקלערט דארט, אז זייער דיקטאטור־רעגירונג וועט צוזאמענגעשטעלט ווערען נאך א פריהערדיגער פערשטענדיגונג מיטן מיניסטער פאר לאנדפערטיידיגונג דעוועז. די לאזונג פון דער נייער אקציע דארף זיין: „בעלגיען פאר אליץ!" — און דער ערשטער שריט נאך דער בילדונג פון דער רעגירונג דארף זיין — די אויפלייזונג פונם פארלאמענט, די אפשאפונג פון אלע קאנסטיטוציאנעלע פרייהייטען. פערשטעהט זיך, אז אזא מין נאציאנאלע דיקטאטור וואלט אויך געמוזט אנהויבען א שטארקע אנטי־אויסלענדער פאליטיק, דאס אויסווייזען פרעמדע ארבייטער — און בעשעפטיגען אויף זייער ארט בעלגיער.

צום קעניג — ווי עס שטעהט אין יענעם צירקולאר — האבען די „פראטערנעלס" גארנישט, פערקעהרט: דעם קעניג וועלען זיי ווייטער לאזען אויפ'ן טראן....

פערשטעהט זיך, אז די גרעסטע סענסאציע אין דער גאנצער מעשה, איז דער פאקט, וואס די סאציאליסטען בעשולדיגען דעם קריגס־מיניסטער אין קאמפלאט — און אין סימפאטיזירען מיט די וועלכע ווילען אראפווארפען די רעגירונג, צו וועלכער ער געהער. אמת, איטליכער ביי אונז ווייסט מיט וואסער קלאפעדיג הארץ דעוועז איז אריין אין דער דאזיגער דעמאקראטיש־סאציאליסטישער רעגירונג. אין די דעמאקראטישע קרייזען אין בעלגיען שמועסט מען שוין טאקע לאנג, אז דער מיניסטער דעוועז פיהלט זיך אין דער רעגירונג וואן־זעעלאנד נישט גוט. — און אז שוין לאנג טראגט ער זיך ארום מיטן געדאנק, אז מען דארף אין בעלגיען איינפיהרען א דיקטאטור. אין די גוט אינפארמירטע פאליטישע קרייזען אין בעלגיען גוט מען אויך אפילו איבער, אז דעוועז האט זיך שוין געהאט געווענדעט צום קעניג וועגען דעם ענין — אז ער האט איהם שוין געוואלט געבען אנצוהערען וועגען דעם פלאן פון אויפבויען א בעלגישע דיקטאטור־רעגירונג אונטער דער אנפיהרונג פון דעם קעניג — אבער דער קעניג וויל פון דעם גארנישט וויסען. די סאציאליסטישע צייטונג פון אנטווערפען „דע וואלקסגאזעט" טיילט אפילו מיט, אז די רעדע, וואס דער קעניג האט געהאלטען אין אנטווערפען דעם 12־טען מאי וועגען דעם, אז ער בעניצט נאך אמאל עפענטליך די שבועה, וואס ער האט געגעבען ביי זיין טראן־בעשטייגונג, אז ער בלייבט דער היטער פון די קאנסטיטוציאנעלע פרייהייטען אין לאנד — איז דער ענטפער אויף מיניסטער דעוועז לאקענדיגע פארשלאגען. די סאציאליסטישע פרעסע פאדערט טאקע א שטרענגע אונטערזוכונג וועגען דעם גאנצען ענין — זי פערלאנגט אויך אנ'אויסדריקליכע ערקלערונג פון ה' דעוועז.

* * *

דערווייל — קאכט זיך אין בעלגיען, און עס זעהט אויס, אז א דאנק דער וואכזאמקייט פון דער סאציאליסטישער פרעסע זענען מיר דא אין בעלגיען אפגעהיט געווארען פון א געפעהרליכער אוואנטורע — און בעלגישע יודען פון צרות.

מ. י. נירענבערג

דארט, וואו מען וועט פארשן דעם מח פון מארשאל פילסודסקי

דער מוח פון מארשאל פילסודסקי איז, ווי בעוואוסט, איבערגעגעבען געווארען דעם אינסטיטוט אויסצופארשען דעם מוח אין ווילנא, פערשטעהט זיך, אז דאס האט ארויסגערופען די אלגעמיינע פעראינטערעסירונג פארן אינסטיטוט און זיין לייטער פראפ. ראזע, וואס ארבייט אין דער צוריקגעצויגענקייט פון די פיר ווענט פון זיין בעשיידענעם לאבאראטאריום, איבער איינעם פון די וויכטיגסטע פראבלעמען, וואס די וויסענשאפט וויל לעזען.

ווי אזוי איז געבויט דער מוח? צי קען מען פעסטשטעלען קאנצענטרירטע אין געוויסע פונקטען בעשטימטע פעהיגקייטען? צי עקזיסטירט א צוזאמענהאנג צווישען די בעזונדערע שיכטען פון מוח און דער מאכט פון די חושים? וואס פאר א סובסטאנץ ליפערט פאר דעם מוח ענערגיע זאפאסען? צי איז פערהאן א דייטליכער אונטערשיד צווישען מוח פון א בעדייטענדער פערזענליכקייט און פון דורכשניטליכע מענשען?

די דאזיגע אלע פראגען וואלט געוואלט ענטשיידען דער פוילישער אינסטיטוט צו פארשען דעם מוח, איינער פון די ווייניגע אין דער וועלט און יעדענפאלס — איינער פון די דריי אין אייראפע. דער ערשטער איז געווען דער „קייזער ווילהעלם אינסטיטוט פיר הירנפארשונג" אין בערלין — דאן דער צווייטער איז ענטשטאנען דער פוילישער אינסטיטוט. דער דריטער, דער סאוויעטישער, איז געגרינדעט געווארען מיט א פיר יאהר צוריק אין מאסקווע. די ביידע לעצטע אינסטיטוטען האבען באלד ערווארבען א וועלט־רוהם. דער מאסקווער אינסטיטוט פערדאנקט זיינע פארשונגען דעם בעריהמטען געלעהרטען פאוולאוו, דער ווילנער, די ארבייטען פון פראפעסאר ראזע, זיין איצטיגען לייטער.

פראפ. ראזע האט געגרינדעט דעם ווילנער אוניווערזיטעט און נאכן פערענדיגען דעם שטודיום איז ער אוועק קיין בערלין, וואו ער האט געארבייט אלס אסיסטענט פון בעריהמטען ספעציאליסט־נערוואלאג פראפ. בראדמאן. דאס איז אייגענטליך געווען דער אנהויב פון די מאדערנע פארשונגען איבערן מענשליכען מוח.

זייט א פאר יאהר איז דר. ראזע פראפעסאר פון דער ווילנער אוניווערזיטעט און גלייכצייטיג לייטער פון אינסטיטוט. דעם דאזיגען אמט האט פראפ. ראזע פערנומען שוין אלס ערפאהרענער געלעהרטער ווייל אין די יאהרען 1925—29 האט ער אנגעפיהרט מיטן בערלינער אינסטיטוט.

אין דער וויסענשאפטליכער וועלט איז דער ווילנער אינסטיטוט בעקאנט פון די ארבייטען פון פראפ. ראזע, איבער דעם בוי פון מח. די הויפט־אויפגאבע, וואס דר. ראזע האט זיך געשטעלט איז די גענויע אויספארשונג דעם בוי פון מח אלס גאנצעס, ווי אויך די בעזונדערע מח־צענטרען מיט א ספעציעלער בעריקזיכטיגונג פון צוזאמענהאנג פון בוי פון מוח מיט די פסיכישע אייגענשאפטען פון מענש.

אמאל האט מען געמיינט אז די מח־קארע, די גרויע סובסטאנץ פון מח איז א איינהייטליכע. ערשט מיט א קורצער צייט צוריק האט מען זיך איבערצייגט, אז אין דער דאזיגער גרויער סובסטאנץ געפינען זיך פערשידען געבויטע צענטרען. וואס ענטשפרעכען די פונקציעס פון די חושים, למשל גערוך, געהער, ביים זעהען א.אז.וו. ווי מיט 20 יאהר צוריק האט פראפ. בראדמאן־אונטערשיידעט 51 מח־צענטרען. איצט האט פראפ. ראזע שוין אויסגעטיילט אזעלכע צענטרען אין מענשליכען מח איבער טויזענט.

דאס איז אבער דערווייל נאר א בעשיידענער טייל פון די סודות, וואס עס ענטהאלט דאס רעטעניש פון מח. ביזאיצט איז ערשט אויסגעפארשט געווארען 15 פראצענט פון שטח פון מענשליכען מח, דער איבריגער טייל איז נאך א אונבעקאנט פעלד. און דאס דאזיגע פעלד איז נאך צום בעדויערען זעהר גרויס עס מאכט אויס 85 פראצענט פון מח.

די מעטאדען צו פארשען דעם מח זענען זעהר שווער און קאמפליצירט. מען קען זיך נישט בעגנוגען אהן וויוויסעקציע אויף אייניגע לעבעדיגע חיות. אזוי למשל שניידט מען אויס ביי קרוליקעס דעם זעה־צענטער און ווערט דער קרוליק בלינד. ביים פארשען דעם מח פון א קרעט א בעשעפעניש וואס ווערט געבוירען בלינד, האט מען פעסטגעשטעלט אז עס פעהלט איהם טאקע יענער מח צענטער, וועלכער אז מען שניידט איהם אויס ביי א קרוליק ווערט ער בלינד. עס איז זיך לייכט פארצושטעלען האט דער דאזיגער פאקט ארויפגעפיהרט די געלעהרטע אויף דעם פונקט אין וועלכען עס ליגען אין מח די זעה־צענטרען.

איינער און דערזעלבער מין, למשל, א מענש קען האבען גרעסערע אדער קלענערע בעזונדערע צענטרען. איינער קען האבען א געהער־צענטער א קלענערען פון א נארמאלען, אנ'אנדערער ווידער א צוויי מאל גרעסערן. דאס הייסט אבער נאך נישט, אז דאס איז פערבונדען מיט א בעסער געהער.

פראפ. ראזע האט אמאל געפארשט דעם מח פון א געשטארבענעם דייטשען סאציאליסטישען מיניסטער. ער האט געפינען זעהר קליינע זעה־צענטרען אין מח, הגם ביים לעבען האט דער מיניסטער געזעהען פולשטענדיג נארמאל. פראפ. ראזע האט זיך פערשטענדיגט מיט דער פרוי פון פערשטארבענעם, עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער פערשטארבענער האט וואס אנ'אמת געהאט א נארמאלע ראיה, ער האט אבער נישט געקענט אונטערשיידען איין גאס פון דער צווייטער, ער האט אפילו נישט געקענט געדענקען דעם וועג אהיים, עס האט איהם אויך גע־

(ווייטער זעה 15־טע זייט)

דער אפּיעל...

צו דער הילפס-אַקציע לטובת די פּוילישע יודען אין ענגלאַנד

פון ישעיה אונגער

די ערשטע קאָנפערענץ פון דעם אזוי-גערופענעם הילפס-אקציע פון דאָזיגען קאָמיטעט לטובת דעם וואָרען אין לאָנדאָן אין צוזאַמענהאַנג מיט דער הילפס-אקציע פון דאָזיגען קאָמיטעט לטובת דעם פּוילישען יודענטום, איז אין פיל הינזיכטען געווען אינטערעסאַנט און כאַראַקטעריסטיש.

ערשטענס, די שטעלונג פון באָארד אָוו דעפּיוטיס צו דער הילפס-אקציע. דער פּרעזידענט פון דער דאָזיגער אינסטיטוציע, דער איינציגער ווירקליכער רעפּרעזענטאַנט פון ענגלישען יודענטום, ה' נעוויל לאַסקי פיהרט נעמליך אָן מיטן אפּיעל-קאָמיטעט. ער פערטרעט אַלזאָ דעם ועד הקהלות (באָארד אָוו דעפּיוטיס) און ווען ער אפּעלירט אזוי וואַרים צו די יודען אין ענגלאַנד און דערמאָהנט זיי אָן זייער חוב לגבי „זייערע ברידער" אין פּוילען, טוט ער עס אויך אין נאָמען פון דער אינסטיטוציע, וואָס ער רעפּרעזענטירט.

און דאָס גראָדע איז אינטערעסאַנט. דער באָארד אָוו דעפּיוטיס איז, ווי בעוואוסט, כל ימיו געווען א פעסטונג פון אסימילאַציע. מ'דאַרף נאָר דערמאָהנען אין דער אומדערהערטער האַלטונג פון די אָנפיהרער פון דער דאָזיגער אינסטיטוציע אין דעם היסטאָרישען מאָמענט, ווען די ציוניסטען האָבען געזאָלט בעקומען די באַלפור-דעקלאַראַציע, דורך זייער ארויסטריט געגען די יודיש-נאַציאָנאַלע פאָדערונגען, געגען דעם תוך און דעם עיקר פון די צוויי-טויזענד-יעהריגע שטרעבונגען פון יודישען פאָלק, האָבען זיי זיך ממש „פעראייביגט" אין דער יודישער געשיכטע.

אין די לעצטע יאָהרען אָבער האָבען אויך אין דער דאָזיגער „פעסטונג" אָנגעהויבען צו בלאָזען אַנדערע ווינטען. זי איז געוואָרען אזוי צו זאָגען, יודיש-נאַציאָנאַל, ד. ה. זי האָט אָנגעהויבען ארויסווייזען א שטאַרקערען אינטערעס פאַר אַלגעמיינע און אויך פאַר די נאַציאָנאַלע ענינים פון יודענטום. צו פערדאַנקען האָט מען עס דעם אומשטאַנד, וואָס אין ועד הקהלות, אין דער דאָזיגער ביז נישט לאַנג נאָך ריין יאַהודיסטישער אינסטיטוציע, האָבען זיך אריינגעדרונגען דעמאָקראַטישע עלעמענטען, פערטרעטער פון פערשידענע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג. קודם כל אָבער איז דאָס צו פערדאַנקען דער ציוניזירונג פון יודענטום און לעצטענס אויך — היטלערן....

אָבער, משמעות, נישט אויף אַלע יאַהודים האָט היטלער געהאַט א „גוטע ווירקונג".... עס זענען נאָך פערהאַן גענוג אזעלכע, וואָס מאַכען זיך גאָר נישט פון יודישע צרות און פיהלען זיך נאָך ווייט נישט אלס „גליד" פון „גאַנצען קערפּער", ווי ד"ר גאַסטער האָט זיך אויסגעדריקט.

אָט אויף די „גלייכגילטיגע" האָט טאַקע אָנגעוויזען ה' נעוויל לאַסקי אין זיין רעדע ביי דער דערעפענונג פון דער קאָנפערענץ. ער האָט אויסגעדריקט זיין בעדויערן, וואָס „עס זענען נישט געקומען מאַנכע פערזענליכקייטען, וועלכע האָבען זיך ע"פ יושר געדאַרפט בעטייליגען אין דער קאָנפערענץ", און האָט דאַן געזאָגט:

— מיר קענען דאָך באמת זיך נישט דערלויבען צו זיצען רוהיג מיט פערלעגטע הענט און צו גענ יסען פון דער שפע, פון דער פּאָליטישער פרייהייט און דעם עקאָנאָמישען וואוילשטאַנד אין דעם לאַנד, בעת אונזערע ברידער האַלטען ביים אונטערגעהען אויף א גאָר שרעקליכען און טראַגישען אופן... וועלען מיר דאַן ווערען בוגדים לגבי אונזערע ברידער נאָר צוליב דעם, וואָס מיר ווילען נישט מוותר זיין אויף א געוויסע מאָס פון לוקסוס און ליכטען לעבען? —

אָט די ווערטער זענען געווענדט געווען דירעקט אויפען אדרעס פון די יאַהודים, וואָס האַלטען זיך נאָך אַלץ פאַר קנאַפּע קרובים מיט די „מזרח-יודען" און ווילען זיך נישט לאָזען שטערען אין זייער „רוהע" און „ליכטען לעבען" צוליב די צרות און לידען פון יענע מזרח-יודען. אויב אין די לעצטע יאָהרען האָט מען שוין מצד אַנדערע מיטגלידער פון „באָארד אָוו דעפּיוטיס" געהערט שאַרפערע ווערטער ביי אַזעלכע געלעגענהייטען, איז דאָס אָבער א זעלטענהייט, אַז א פּרעזידענט פון דער דאָזיגער אינסטיטוציע זאָל ארויסטרעטען מיט אזעלכע מוסר-רייד געגען זיינע יאַהודיסטישע „גענאָסען" און בעצייכענען אלס „בוגדים" די, וואָס לאָזען אונטערגעהען די „ברידער" אין פּוילען. דאָס איז זיכער זעהר סימפּטאָמאַטיש און כאַראַקטעריסטיש פאַר דער „איבערשאַפונג פון די ווערטען", פאַר דער אָפּקעהר פון דער „אַלטער אידעאָלאָגיע" און די „געהייליגטע טראַדיציעס", וואָס קומט איצט פאָר אין געוויסע קרייזען פון ענגלישען יודענטום.

שאַרפער נאָך איז ארויסגעטרעטען געגען די יאַהודים דער צווייטער רעדנער אויף דער קאָנפערענץ דער חכם ד"ר גאַסטער. ער האָט זיך בכלל געווענדעט געגען אַלע, וואָס ווילען זיך „נישט אָפּזאָגען פון לוקסוס" און פון א גוט לעבען, צוליב עפּעס נויטליידענדע יודען אין פּוילען. און געווענדעט האָט ער זיך צו זיי מיט א זעהר ערנסטער וואָרנונג. „צווישען די שורות" פון זיין רעדע האָבען זיך געהערט די ווערטער: „געדענקט, אַז אזא היטלעריאַדע קען זיך איבער'חזר'ען אומעטום, אפילו אין די פרייעסטע לענדער, אפילו דאָרט, וואו מ'פיהלט זיך הונדערט פּראָצענט זיכער."

אָנווייזענדיג דערויף, אַז אַלע יודען זענען איין משפּחה, איין קערפּער — אויך דאָס הערט מען נישט אויף לעצטענס צו דערמאָהנען די יאַהודים ביי יעדער געלעגענהייט — און אַז פּונקט ווי א קערפּער קען פערסמ'ט ווערען פון דעם קלענסטען שטאָך אין פינגער, אויב מען פערנאַכלעסיגט דאָס, אזוי דראָהט די ענגלישע יודען א סכנה פון אונטערגאַנג, אויב עס וועט ליידען איין גליד פון יודישען גוף, זאָגט ד"ר גאַסטער: „אָט די ענגלישע יודען, וועלכע נאַרען זיך נאָך אַלץ און מיינען, אַז זיי זענען שוין הונדערט פּראָצענט זיכער, דאַרפען געדענקען וועגען די סכנות, וואָס לויערן אויפן יודישען קערפּער אין אַלע עקען וועלט".

אָט אזוי האָט דאָס מאָל געקלונגען דער „אפּיעל" צו די רייכע אסימילאַטאָרען, די אינדיפערענטע און גלייכגילטיגע צו די נויטען און צרות פון זייערע „גלויבענס-גענאָסען". נישט מיט קיין תחנונים איז מען געקומען צו זיי, צו די, וואָס רעדען זיך איין, אַז אַן'אומגליק קען טרעפען א צווייטען נישט זיי. נישט מיט קיין „אונטערטעניגע" רייד האָט מען געפּרובט ריהרען זייערע האַרטע הערצער, נישט מיט הכנעה, נישט מיט קיין סערוויליע, קריכערישע העויות האָט מען זיי אויפגעפאָדערט זיך צו בעטייליגען אין דער הילף-אקציע, נאָר מיט וואָרנונגען, מיט א „מעמענטאָ", וואָס האָט געמוזט אויפלעבען פאַר זייערע אויגען די גאַנצע דערשיטערנדיגע טראַגעדיע פון זייערע „ברידער" אין דייטשלאַנד.

און נאָך א זאַך. וואָס איז זעהר כאַראַקטעריסטיש. אַלע רעדנער, אזוי גוט נעוויל לאַסקי און ד"ר גאַסטער ווי פּרעזידענט סאָקאָלאָוו און פּראָפ. בראָדעצקי, אַלע האָבען זיי געהאַלטען פאַר נויטיג קודם כל צו בעטאָנען: אַז מען בעט נישט קיין נדבות, מען פערלאַנגט נישט קיין צדקה פאַרן פּוילישען יודענטום. דאָס וואָס מ'גיט זיי — דאָס קומט זיי, דאָס איז מען זיי שולדיג. פּוילען איז געווען א צענטער פון תורה, פון יודישקייט, א „פעסטונג פון יודישען גייסט". ווי סאָקאָלאָוו האָט זיך אויסגעדריקט. פּוילען שפּייזט נאָך היינט מיט תורה און גייסט אַלע טיילען פון יודענטום אין דער גאַנצער וועלט; זי גיט זיי לעהרער און געלערנטע, דיכטער און דענקער, פיהרער און קעמפער, וואָס האָבען דערהויבען דעם כבוד און דעם ווערט פון יודישען פאָלק אין די אויגען פון דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט. ערשט איצט הויבען עס אָן צו פערשטעהען די יודען אין מערב-אייראָפּע.

אַלע רעדנער האָבען דעריבער מיט אריין געוויסען געקאָנט זאָגען: מען פערלאַנגט נישט קיין צדקה פאַר די פּוילישע יודען.

ס'איז נישט אמאָל, מיט יאָהרען צוריק האָט זיך דער „מזרח-יוד" געפיהלט דערנידעריגט און בעליידיגט, ווען ער האָט געדאַרפט אין די צייטען פון נויט אָנקומען צו דער הילף פון די רייכע, איינגעפונדעוועטע, „איינגעזעסענע", אין זייער בירגערליכער און פּאָליטישער גלייכבערעכטיגונג אזוי זיכערע יודען פון דייטשלאַנד און ענגלאַנד. די אָרימע, אומגליקליכע יודען פון רוסלאַנד און פּוילען, וואָס זענען אַנטלאָפען פון פּאָגראָמען און גרויזאַמע פערפאָלגונגען אין די לענדער מעבר-לים, פלעגען אויסשטעהן אין דייטשלאַנד, אויפן דורכמאַרש קיין אַמעריקאַ, די גרעסטע דערנידעריגונגען און מאָראַלישע יסורים ביז זיי האָבען זיך געזעצט אויף די שיפען, וואָס פלעגען זיי אַוועקפיהרען אין די לענדער אויף יענער זייט אָקעאַן. מ'פלעגט זיי אָפּ'פּטר'ן מיט א ביסעל „צדקה", בערוהיגען דאָס געוויסען און זעהן זיי תיכף ארויסשיקען, פערטרייבען פון זיך, פעריאָגען פון די אויגען.

ווי אזוי אָט די יודען האָבען אויסגעזעהן אין די אויגען פון זייערע מערב-אייראָפּעאישע „ברידער", וועלכע פלעגען זיי האַלטען פאַר „שנאָררים" — דאָס וויסען נאָר די, וואָס האָבען געזעהען, ווי מ'פלעגט זיך בעגעהן מיט זיי.

אָט דאָס איז געווען די „צדקה", ווי אזוי אָבער דיזעלביגע „אָסט-יודען" קוקען אויף דער הילף, וואָס זיי גיבען א געפאַלענעם ברודער אין א צייט פון נויט און אומגליק — דאָס האָבען זיי שוין בעוויזען פריהער און בעזונדערס אויך אין די לעצטע צוויי יאָהר זינט עס איז געקומען דאָס היטלער-אומגליק און דער גרויסער יודישער ישוב אין דייטשלאַנד, א ישוב פון א האַלב-מיליאָן יודען איז חרוב געוואָרען. מיט אָפענע אָרעמס האָט מען זיי אויפגענומען, ווי אמת'ע ברידער, ווי קינדער פון איין משפּחה, ווי „גלידער פון איין גוף". נישט נאָר אין ארץ-ישראל, וואו רוסישע און פּוילישע יודען האָבען מיט זייער שווייס און בלוט צוגעגרייט א באָדען, וואו זייערע ברידער פון דייטשלאַנד קענען היינט אקערען און זייהען און שניידען די פרוכט, נאָר אויך אומעטום אין אַלע גלות-לענדער שטעהען די „אָסט-יודען" גרייט צו קעמפען מיטן היטלעריזם און קעמפען אויך ווי איין מאַן מיט דעם דאָזיגען גרעסטען יודען-פיינט, אָפּפערנדיג דעריביי זייערע פערמעגענס, זייערע געשעפטען, זייער רוה און פרידען לטובת די יודען פון דייטשלאַנד.

דאָס, וואָס מען פערלאַנגט איצט פון די יודען אין ענגלאַנד, איז אַלזאָ נישט קיין צדקה. אין א צייט פון אומגליק דאַרף איין יוד דעם אַנדערן אויסשטרעקען די ברידערליכע האַנד פון הילף, ער איז דאָס מחויב צו טון — אָט דאָס האָבען קודם כל בעטאָנט אַלע רעדנער אויף דער קאָנפערענץ פון אפּיעל קאָמיטעט, דערונטער אויך ה' נעוויל לאַסקי, וועלכער רעפּרעזענטירט דאָך אייגענטליך די יאַהודים, אָט דעם געדאַנק וועגען דער „יודישער פליכט" בעמיהט מען זיך שוין זייט יאָהרען אריינצוהאַמערן אין די געוויסענס און אין דעם בעוואוסטזיין פון מערב-אייראָפּעאישען יודענטום בכלל און פון ענגלישען בפרט.

און מ'מוז מודה זיין: עס האָט זיך א סך געענדערט אין דער פּסיכיק און אין דער איינשטעלונג פון די דאָזיגע יודען צו די פּראָבלעמען פון דער יודישער ווירקליכקייט. אויב זיי פיהלען זיך נאָך נישט איינס מיטן גאַנצען יודישען פאָלק, מיט זיינע שטרעבונגען און אידעאַלען, הויבען זיי אָבער שוין אָן צו פערשטעהען, אַז קיין גאַנצע „100 פּראָצענט" זיכער קענען זיי נישט זיין און אַז „די סכנות, וואָס לויערן אויפן יודישען קערפּער, אין אַלע עקען וועלט", לויערן אויך אויף זיי, אויף דעם „גליד פון יודישען אָרגאַניזם", וואָס געפינט זיך אין ענגלאַנד.

און אויב אזוי, איז דער מאָראַלישער רעזולטאַט פון די אַלע „אַפּיעלס" און הילפס-אַקציעס פּונקט אזוי וויכטיג און אפשר נאָך וויכטיגער ווי דער מאַטעריעלער דערפאָלג. ווייל ער שטאַרקט ביי יודען דאָס געפיהל און בעוואוסטזיין פון איינגקייט און געמיינזאַמקייט.

און דורך געמיינזאַמע צרות קומט מען צו דער געמיינזאַמקייט פון אידעאָלאָגען און אינטערעסען.

נאַפּאָלעאָן האָט ב'ים רבי'ן געפרעגט אַן עצה

דער רבי ר' דוד'ל לעלעווער איז געווען א פאָלקס-רבי. וואָס האָט אַרומגעוואַנדערט און פון מתנגדים געמאַכט חסידים. — ער האָט פאָראויסגעזאָגט נאַפּאָלעאָנס מפּלה. — פון זיין מאַנטעל האָט מען געמאַכט א פּרוכת אין ירושלים

פון מנשה אונגער

— 1. —

איינער פון די ערשטע פאָלקס-רביים אין פּוילען איז געווען דער רבי ר' דוד'ל לעלעווער, וועלכער איז געווען דער פערשפּרייטער פון דעם חסידות אין פּוילען, ער איז געבוירען געוואָרען אין יאָהר תק"ו (1746) אין דעם דאָרף ביאַלע, נעבען דעם שטעטעל לעלעוו, וואו זיין פאָטער ר' שלמה און זיין מוטער רבקה האָבען געהאַלטען די פּאַכט און דערביי אויך צוגעהאַנדעלט.

שוין אלס קינד, דערצעהלט די חסידישע לעגענדע, איז ר' דוד'ל געווען אַנדערש פון די אַנדערע קינדער. ער פלעגט גאַנצע טעג אַפּליגען אין די פעלדער, קלעטערן אויף די ביימער אינ'ם וואַלד און זיין צווישען די פּאַסטוכער אויף די לאָנקעס.

די צוגעבונדענקייט צו דער נאַטור האָט אין איהם ענטוויקעלט א שטאַרק געפיהל פון צער בעלי-חיים, און חסידים דערצעהלען, אַז ווען ר' דוד'ל איז שוין געווען בעריהמט און די חסידים האָבען שוין געריסען זיינע טירען, פלעגט ער בעת יאַרידים אַרומגעהן אין מאַרק און זעהן צי די פערד האָבען גענוג האָבער און וואַסער. קוים האָט ער בעמערקט, אַז א בעל-עגלה, האָט איבערגעלאָזט די פערד און זיי פערגעסען צו ברענגען פּאַשע, האָט ער עס אַליין געטאָן.

אין לעלעוו — דערצעהלען די חסידים — האָט ר' דוד'ל געהאַט א געוועלבעל פון „אַלי-סמאָלי", וואָס די פּויערים פלעגען קויפען ביים „נאַש דאַיידעק" (אזוי האָבען זיי איהם גערופען). אָבער קוים האָט ער שוין געהאַט פערדינט אויפן טאָג, להחיות את נפשו, האָט ער באַלד זיין געוועלבעל פערמאַכט, זאָגענדיג: „איך האָב שוין היינט פערדינט דעם טאָג איבערצולעבען, זאָלען אויך די איבעריגע יודען עפּעס היינט פערדינען, זיי דאַרפען דאָך אויך צו לעבען!"...

אזוי לעבט ר' דוד'ל מיט גרויס בטחון, זעהר פרום, בעשיידען און אין גרויס דחקות. ער זיצט דערביי אַפּ שטיקער צייט אין ליזשענסק ביים רבי'ן ר' אלימלך און דערנאָך ביים „חוזה" פון לובלין, לערנט דאָרט תורה לשמה און איז עוסק אין חסידות. ער ווערט דער נושא-כלים פונם לובלינער „חוזה" און וואַנדערט פון שטאָט צו שטעטעל און פון דאָרף צו דאָרף צו פערשפּרייטען דאָס חסידות צווישען די יודישע פאָלקס-מאַסען, איבערהויפּט צווישען די דאָרפסלייט.

צווישען זיינע תלמידים, וואָס ר' דוד'ל האָט געמאַכט פאַר חסידים, זענען אויך געווען: „דער יוד הקדוש", וועלכער איז פריהער געווען א מתנגד און דערנאָך א חסיד פונם „חוזה", מיט וועמען ר' דוד'ל האָט זיך אויך משדך געווען, און ר' חיים דוד בערנאַרד, פון זאַלאַשין, וועלכער איז געווען א מיליטער דאָקטאָר, און אונטער דער השפּעה פון ר' דוד'ל לעלעווער, איז ער געוואָרען א בעל-תשובה און דערנאָך א גרויסער פאָלקס-רבי אין פּיעטריקאָוו.

ר' דוד'ל לעלעווער פיהרט די גאַנצע צייט, וואָס ער איז נע-ונד, א גרויסען קאַמף מיט די מתנגדים, אָבער ער טרעט נישט ארויס געגען זיי ביד רמה, נאָר מיט גרויס תמימות און ענוות, דערפאַר געפינט ער אזוי פיל אָנהענגער צווישען די גרויסע מתנגדים און פּועל'ט אפילו אויס ביי דעם דעמאָלסדיגען גאון-עולם דעם פּיעטריקאָווער רב: מחבר פונם ספר „ברית אברהם", ער זאָל מתיר זיין צו טובלען זיך שבת אין א וואַרעמער מקוה, וואָס איז ביי די מתנגדים געווען שטאַרק פערבאָטען.

די חסידישע רביים, האָבען זיך דערפאַר זעהר שטאַרק געצאַנקעט מיט ר' דוד'ל לעלעווער און זיי האָבען איהם אויך געקרוינט פאַר א רבין. ער איז אָבער ווייטער געבליבען דער רבי פון די פאָלקס-מענשען פון דעם המון-עם און דאָרפס-יודען. די דאָרפס-יודען, האָט ער בעסער פערשטאַנען, ווי די אַנדערע רביים און זיך בעסער צוגעהערט צו זייערע בקשות.

כאָטש ר' דוד'ל לעלעווער איז כל ימיו געווען א גרויסער אָרימאַן, האָט ער דאָך דעם גרעסטען טייל פון זיינע פּדיונות אוועקגעשיקט קיין ארץ-ישראל, און איבערגעלאָזט פאַר זיך נאָר אזוי פיל, וויפיל ער האָט געדאַרפט, אויף אויסהאַלטען זיין הויז-געזונט.

און ווען ער איז שוין געווען א רבי, האָט ער ווייטער געפיהרט זיין אָרעם אַסקעטיש לעבען, געפאַסט תעניתים און אָפּגעהאַלטען סיגופים. אָבער ער האָט דערפון נישט געמאַכט קיין לעהרע פאַר זיינע חסידים, אדרבה, די חסידים זיינע האָט ער תמיד געהייסען זיין בשמחה.

א סך מעשיות ווערען צווישען די יודען אין פּוילען דערצעהלט וועגען דעם רבין ר' דוד'ל לעלעווער, ווי ער האָט געהאָלפען פערשידענע אָרימעלייט און דאָרפס-יודען, די חסידים האָבען אויסגעוועבט א וואונדערבאַרע לעגענדע. ווי אזוי ר' דוד'ל האָט זיך בעגעגענט מיט נאַפּאָלעאָנען און ווי אזוי ער האָט איהם אָנגעזאָגט, אַז זיין אַרמיי וועט האָבען א מפּלה. די מעשה איז געווען אזוי:

אין דער צייט, ווען די פראַנצויזען האָבען בעזעצט פּוילען (1806-7) איז קיין לעלעוו אָנגעקומען אַן'אָפּטיילונג פון דער פראַנצויזישער אַרמיי. אין דער שטאָט האָט זיך פערשפּרייט א קלאַנג, אַז צווישען דער אַרמיי געפינט זיך אויך נאַפּאָלעאָן אַליין. די יודען פון לעלעוו האָבען געוואָלט אַנטקעגען-געהן נאַפּאָלעאָנען, איהם מקבל פּנים זיין מיט די ספרי תורות אין די הענט און מיט ברויט און זאַלץ, אזוי ווי די יודען פון אַנדערע שטעט האָבען נאַפּאָלעאָנען מקבל-פּנים געווען, אָבער ר' דוד'ל לעלעווער האָט קיינעם נישט געהייסען אַקעגען-געהן. ווען דער גענעראַל איז מיט זיין חיילות אָנגעקומען קיין לעלעוו, זענען איהם די קריסטען יאָ אַקעגענגעגאַנגען און פאַר איהם געמאַכט א טויער אין מיטען מאַרק, האָט זיך נאַפּאָלעאָן זעהר שטאַרק געחידוש'ט, וואָס גראָד דאָ, אין שטעטעל לעלעוו, פעהלען די יודען. האָט נאַפּאָלעאָן אָנגעהויבען חוקר ודורש צו זיין די סיבה און ער האָט זיך דערוואוסט, אַז אין שטעטעל געפינט זיך א הייליגער מאַן, וואָס די יודען רופען איהם אָן „רבי" און ער איז דאָס דער, וואָס האָט נישט געלאָזט די יודען אַקעגען-געהן. איז נאַפּאָלעאָן נייגעריג געוואָרען צו קענען דעם דאָזיגען יודען. וואָס האָט געהאַט אזא גרויסע חוצפּה, האָט מען נאַפּאָלעאָנען געפיהרט אין דעם יודישען געסעל אריין. דאָרט וואו ר' דוד'ל לעלעווער האָט געוואוינט און נאַפּאָלעאָן האָט מיטגענומען דעם יודישען דאָלמעטשער, ער זאָל איהם איבערזעצען, וואָס דער רבי וועט זאָגען.

ווען נאַפּאָלעאָן האָט צוזאַמען מיט א פּאָר גענעראַלען איבערגעטרעטען די שוועל פון דעם איינגעהויקערטען און טיף אין בלאָטע איינגעזונקענעם הייזעל, וואָס איז געשטאַנען לעבען דער שוהל, האָט ער דערזעהען ווי אין דעם קליינעם אָרימען, פינסטערען שטיבעל, וואָס איז געווען ד' על ד', מיט א קליין פענסטערל אויפ'ן הויף ארויף, זיצט ביי א טיש אַן'אַלטיטשקער און אויסגעדאַרטער יוד, קוים וואָס די נשמה דערהאַלט זיך אין איהם, און ער איז פערטיפט אין א גרויסען ספר, לעבען איהם ליגען אויף א צובראָכענער באַנק א רויטע פּאַטשיילע און א טאַבאַק-פּושקעלע, וואָס דער אַלטער יוד האָט זיי כסדר בענוצט. דער רבי ר' דוד'ל לעלעווער איז אָבער געווען אזוי פערטאָן אין זיין ספר, אַז ער האָט גאָרנישט בעמערקט, אַז ס'איז ווער אריינגעקומען.

ערשט ווען דער יודישער אַדיוטאַנט האָט הויך א זאָג-געגעבען: „גוט מאָרגען אייך רבי!" — האָט ר' דוד'ל אויפגעהויבען זיינע געדיכטע ברעמען און ער האָט דערזעהען שטעהען נעבען זיך א קליינעם קיילעכדיגען פערשוין אָנגעטאָן אין קליידער בעצירט מיט גאָלד. האָט זיך דער רבי ר' דוד'ל תיכף אויפגעהויבען פון זיין שטוהל אונטערשפּאַרענדיג ביים טיש מיט זיינע ציטערדיגע הענט, ער האָט אַרויפגעלייגט זיין רעכטע האַנט אויפן קאָפּעל, און אויפן קול געמאַכט די ברכה: „ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם!"".

(סוף — קומענדיגער וואָך)

געשיכטע פון יודען אין לאדז

דער גארן־האנדעל אין קאלישער און אין מאזאווושער וואיעוואדשאפטען

פון ד״ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פארבאטן)

דער שנעלער וואוקס פון דער פראדוקציע האט, אין די יאהרען 1822—1826 גורם געווען צו א בע־דייטענדיגע שטייגערונג פון די פרייזען אויף וואל, וועלכע איז דערגאנגען, ביז 50 פראצענט. די פרייזען - עליה האבען, קורס־פל דערפיהלט די טוך־אויס־ארבייטער און זיי האבען דעם גארן־יקרות צוגע־שריבען דער שפעקולאציע פון יודישע סוחרים און פון אומעטום האבען זיך אנגעהויבען שיטען אנ־קלאגעס אויף דער ,,אויפקויפעריי פון יודען״. נאכן יאהר 1831 איז דער וואל־מאנגעל נאך אנגעוויי־טאגטער געווארען.

אבער די שוועריגקייטען, וואס זענען געווען פער־בינדען מיטן וואל־מאנגעל, שיינען וואס אמאל אין א קלענערער פארם צו בעריהרען דער לאדזער אינ־דוסטרי. שוין זייטן יאהר 1823—1824 האט די רע־גירונג פון קעניגרייך אונטערגענומען שטארקע בע־מיהונגען אום איבערצופלאנצען אויפן גרונט פון קעניגרייך די נייע טעקסטיל צווייג פון דער ביינוועל־אינדוסטרי. דעמאלט טאקע ענטשטעהט דער נייער, לאדזער אינדוסטרי - צענטער, וואו מען האט אין הסכם מיט די וואונשען פון דער רעגירונג, געלעגט דעם הויפט־געוויכט אויף דער ביינוועל־אינדוסטרי און די זארגעוודיגקייט אום ביינוועל־גארן רוקט זיך ארוים אויפן פאדערגרונט. על־פי הכרח מוז דער האנ־דעל קאנצענטרירט ווערען אין די הענד פון די פער־מעגליכערע סוחרים, ווייל דער ביינוועל־גארן מוז אימפארטירט ווערען פון אויסלאנד. די אין לאנד געגרינדעטע צוויי ביינוועל - שפינערייען: פאסכא־ליסעס אין ליפקאוו און ווענדישעס אין לאדז, האבען אין דער הינזיכט וועניג וואס געענדערט די־זאכלא־גע, ווייל די בײדע שפינערייען האבען קוים, אין 15 פראצענט, געקענט דעקען די געברויכען, ווייל אבער דער צאל־אפצאהל פון ביינוועל־גארן, אלס אזעלכער, וואס איז כמעט אינגאנצען אימפארטירט געווארען פון אויסלאנד, האט זיך זעהר שטארק געלאזט פיה־לען צו די וועבערס און זייערע בעקלאגונגען דע־רויף זענען געווארען וואס אמאל מעהרער, האט די רעגירונג, אין 1825 בעשטימט צו פערלייכטערען די וועבערס דערמיט, וואס זי האט בעשלאסען צו פערקלענערען דעם צאל־אפצאהל. די הנחה אבער, האט נאר אויסגעבעסערט די לאגע פון די גרויסע פאבריקאנטען. דאגעגען די קלענערע וועבערס, נישט בעזיצענדיג קיין פאנדען אויף אריינצופרענגען גרע־סערע סכומים גארן פון אויסלאנד האבען זיי ממילא, נישט געקענט געניסען פון דער צאל־הנחה. דעמאלט האט די רעגירונג, זארגענדיג פאר דעם וואויל פון די קלענערע וועבערס, בעשטעטיגט די אינסטיטוציע פון הורט־סוחרים די א. ג. גארן־לאגעריסטען, וועל־כע האבען געדאפט אימפארטירען גארן, לויט דער צאל־הנחה און פערקויפען איהם צו די קלענערע וועבערס. די ערשטע גארן־לאגעריסטען זענען גע־ווען צוויי יודישע סוחרים: אין תחילת לעווי און שפעטער אויך עפשטיין. אבער די אנקלאגעס פון די וועבערס הערען, טראצדעם נישט אויף; זיי בע־קלאגען זיך. אז די לאגעריסטען נוצען אוים זייערע מאנאפאליסטישע שטעלונגען. און דאס זענען, הפנים געווען די סיבות, וועלכע האבען דער רעגירונג בע־וואויגען אויסצוזוכען ענטשפרעכענדיגערע פער־זאנען און דעמאלט שווימט ארויף אויף דער ארענע דער אונז שוין בעקאנטער, יודישער סוחר, לודוויג מאמראט.

דעם 1־טען אקטאבער 1825, האט דער פרעזעס פון דער קאלישער וואיעוואדישער קאמיסיע געשלא־סען אנ'אפמאך מיט די צוויי קאלישער יודען, יוסף רעדליך און זיין איידעם לודוויג מאמראט, לויט וועלכען זיי האבען איבערגענומען די פונקציע פון גארן־לאגעריסטען אין דער גאנצער קאלישער וואי־יעדשאפט, מיטן אויסנאהם פון דער שטאט טשענ־סטאכאוו. די נייע לאגעריסטען האבען צוליב דער בעקוועמליכקייט פון די וועבערס, זיך געמוזט פער־פליכטען צו גרינדען לאגערס פון ביינוועל־גארן אין טורעק און אין פאביאניץ, א זאך, וואס זייערע פאר־געהער האבען נישט געוואלט טון. קורץ נאכדעם האבען זיי נאך געגרינדעט צוויי אפטיילונגען אין קויל און אין זדונסקא־וואליא. די לאגעריסטען האבען זיך אויך אונטערגענומען צו דערטיילען צו די וועבערס, א דריי־חודש'דיגען גארן־קרעדיט אהן, וועלכע ס'איז צינזען - פערגיטיגונגען. און אין פאל פון נישט דערהאלטען, דורך די ווע־בערס דעם טערמין פון דעם הלוואה - צוריקקעהר האט דער פרעזעס פון דער קאמיסיע גאראנטירט צו ריקצוגעבען ,,דורך אים אליין״ די הלוואות. אבער מאמראט האט, טראצדעם, נישט זעהר שארף עגזע־קואירט זיינע חובות, נאר האט זיך צופרידענגע - שטעלט מיט דעם אפנים פון קלענערע סכומים, ווייל ער האט זיך איבערציינגט, ,,אז די עקזעקוציעס פון די פערלעגענע חובות, טראגען די עטליכע מאל אונ־טערגענומענע שארפע מיטלען דורך דער וואיעוואדישער קאמיסיע, זענען געבליבען נוצלאז און זענען, מעהר נישט, נאר געווען דער גורם צו דער ירידה פון די פאמיליעס, נאר דורך א צוהילף פאר די וועבערס מיט כסדר,דיגע קרעדיטען — שרייבט מאמראט — גיט מען זיי די געלעגענהייט זיך צו דערהאלטען און צו שאפען די אויסארבייטונגען, מיט וועלכע זיי קענען אפצאהלען די פערלעגענע חובות״.

אין די קרעדיטען, וואס מאמראט האט דערטיילט צו די וועבערס האט ער אריינגעלעגט בעדייטענדיגע סומעס, לויט זיינע אינפארמאציעס, זענען איהם די וועבערס אין 1828 שולדיג געווען 50 טויזענד פוילי־שע גילדען און אין יאנואר 1831 איז די סומע דער גאנגען שוין ביז 150 טויזענד גילדען. די סומעס בע־ווייזען, אז די שותפים האבען געמוזט דיספאנירען מיט גענוג בעדייטענדיגע קאפיטאלען. נאך אין 1828 בעשטימט מאמראט, אז ער האט אין זיין גארן האנדעל אריינגעשטעקט איבער 150 טויזענד פ״ג. נאך רייכער איז, העכסטוואהרשיינליך געווען מאמ־ראטס שווער, רעדליך, וועגען וועלכען עס שרייבט די קאלישער, וואיעוואדישע קאמיסיע אין 1830: ,,מיט יאהרען צוריק איז רעדליך געווען אנ'איינפא־כער פאקטאר, איצט אבער איז ער שוין א רייכער סוחר און זיין פערמעגען ווערט געשאצט אויף צוויי מיליאן.

אינטערעסאנט איז דער 15־טער ארטיקעל פון דעם אפמאך, וואס איז געשלאסען געווארען מיט מאמראטן און רעדליכן. לויטס מאמראטס פעסט - שטעלונגען, דרינגט פון דעם פונקט בפירוש ארוים, אז א צווייטער לאגער פון גארן (אויסער מאמראטס און רעדליך'ס) טאר (אין דער קאלישער וואיעוואד־שאפט) נישט עקזיסטירען״. ווען אין 1828, נעהמט א געוויסער מאיך ווינגאט אונטער בעמיהונגען אום צו בעקומען א דערלויבעניש אויף צו גרינדען א גארן־לאגער אין זדונסקא־וואליא, פראטעסטירט גע־גען דעם מאמראט און פערופט זיך אויפן דערמאהנ־טען פונקט אינם אפמאך.

ווי עס דרינגט אלזא ארוים פון דעם אויבען־בע־שריבענעם, איז דער פערקויף פון ביינוועל־גארן אין דער קאלישער וואיעוואדשאפט געווען צענטראלי־זירט אין די הענד פון רעדליכן און מאמראטן, זייער קליענטשאפט איז, אין גרעסטען טייל בעשטאנען פון די ארימערע, קלענערע וועבער, וועלכע האבען ביי זיי גענומען די רויה־שטאפען אויף קרעדיט און טייל מאל אויך נאך דערצו הלוואות אין בארען. מיט דער צייט האט זיך אויך איינגעפיהרט, אז די וועבערס האבען מיט זייערע אויסארבייטונגען געדעקט די גארן און געלד־הלוואות. אזוי ארום הייבען די, ביז איצט זעלבסטשטענדיגע וועבערס, אן צו שפילען די ראל פון כאלופניקעס און די לאגעריסטען ווידער (רעד־

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

אוי, דער בלוט־דרוק!...

מאנאלאג פון א יוד א מעסטער

פון י. אבערזשאנעק

ווי געפעלט אייך די נייע מאדע? א מאדע מיט בלוט־דרוק! וואו איהר געהט און וואו איהר שטעהט הערט איהר נישט מעהר בלוט־דרוק און בלוט־דרוק. אין גאס, אין געשעפט, אין מארק, אין דער יאטקע, אין בית־המדרש, אין דער מקוה. אומעטום רעדט מען וועגען בלוט־דרוק. דער סוחר, דער פאבריקאנט, דער קצב, דער בעקער, דער אדוואקאט, דער שוסטער, דער גבאי, דער שמש, דער בעדער, גרושות, אלמנות, און סתם יודענעס — אלע מעסטען זיך דעם בלוט־דרוק. אויף טריט און שריט, הערט איהר שמועסען:

— וואס פארא בלוט־דרוק האט איהר?

— 120.

— נישט קשה! און איהר?

— 150.

— מאקע? צו שטארק אויף אייערע יאהרען.

— מיין מאן האט, נישט פאר איהן גערעכט 190.

— א בראך צו מיר נישט!, 190? 190 א בלוט־דרוק? נו, טון זי נישט רייסען קברים?

אדער אזא געשפרעך:

— ווי האלט איהר עפעס מיט אייער בלוט־דרוק?

— ביי מיר? אין ב״ה נארמאל.

— דהיינו?

— 100.

— א, זענט איהר א ,,זוך״, כ'לעבען! אין אייער עלטער נישט מעהר ווי א הונדערטער דרוק — זענט איהר א מאלאדיעץ!

אט אזעלכע געשפרעכען הערט איהר אויף שריט און טריט. יעדער מעסט זיך דעם בלוט־דרוק. יעדער ווייסט זיין ,,דרוק״ — הימעל און ערד און בלוט־דרוק!

האט מיך טאקע די מעשה פערדראסען. יעדער יוד האט א בלוט־דרוק, טא, פארוואס זאל איך נישט האבען? אלע יודען מעסטען זיך, פארוואס זאל איך מיר נישט מעסטען? לאמיך אויך וויסען, טאמער פרעגט מען מיך וועגען מיין בלוט־דרוק, לאמיך כאטש וויסען צו ענטפערען.

נו, בין איך טאקע אריין צום ערשטען בעסטען דאקטאר, ער זאל מיך מעסטען:

פרעגט מיך דער דאקטאר:

— וואס פעהלט אייך, פאניע לעבען?

— גארנישט, האב איך געענטפערט.

— גארנישט? האט זיך דער דאקטאר געוואונ־דערט. אויב ס'פעהלט אייך גארנישט, טא, צו וואס זענט איהר געקומען צו מיר?

— כ'בין געקומען צו אייך, פאניע דאקטאזשע דערפאר, ווייל ס'איז דא א שפריכווארט: אז מ'־דארף דעם גנב... יא, איך בין געקומען צו אייך, איהר זאלט מיך אפמעסטען.

— אפמעסטען? ווי הויך איהר זענט? — האט מיך דער דאקטאר אפגעמאסטען פון קאפ ביז פים.

— נישט ווי הויך איך בין, נאר... נאר.... דעם מאס מיינעם.

— אהא, כ'פערשטעה שוין, עס דריקט אייך? ביים מאגען? ביים הארצען?

— ווי פאלט איהר אוים? מיך דריקט נישט, נישט ביים מאגען, נישט ביים הארצען, ס'זאל אייך, פאניע דאקטאזשע, אזוי דריקען, ווי עס דריקט מיך. ס'זאל אלע יודען אזוי דריקען, ווי ס'דריקט מיך.

— נאר וואס דען פאר א דריקעניש האט איהר?

— כ'וועל אייך, פאניע דאקטאזשע, וויאשניען, וועט איהר פערשטעהן וואס איך מיין;

— ס'איז איצט געווארען א מאדע בלוט־דרוקע־ניש. יעדער איינציגער מעסט זיך דעם בלוט־דרוק. יעדער איינער צעהלט וויפיל ס'דריקט איהם. נו, וויל איך אויך וויסען צי כ'האב א בלוט־דרוק.

האט דער דאקטאר אנגעטון זיינע שפאקולען, און מיך גענומען אויספרעגען:

— ווי אלט זענט איהר?

— קרוב א זעכציגער, נישט פאר אייך גערעכט, האב איך געענטפערט.

— עס רוישט אייך מסתמא אין קאפ? האט מיך דער דאקטאר געפרעגט.

— יא, זעהר אפט.

— ווען, למשל?

— ווען מיין ווייב רעדט... אוי, מישט זיך מיר דעמאלט אין קאפ!

— ס'קלעמט אייך ביים הארצען?

— אבער נאך א מין קלעמעניש!

— ווען?

— ווען כ'דערזעה דעם מיט'ן ,,געלען בענדעל״, ווען מ'קומט מיט א פראטעסטעל, ווען כ'לייען מיין ווייבס ,,ליבעס בריוועלעך״ וועגען כסף — אוי, הערט איהר, פאניע דאקטאזשע, דריקט מיך דע־מאלס!

האט דער דאקטאר אויסגעהערט די סימנים פון מיין דריקעניש, האט ער מיך צו ערשט געהייסען אויסטון די תחתונים, פערגעבען, און גענומען קלא־פען, טיף אטעמען און גארנישט אטעמען, האט ער מיט מיר אזוי לאנג קאמאנדעוועט ביז,... ביז איך בין ביינז געווארען און א זאל־געטון:

— פאניע דאקטאזשע, וואס בעטאפט איהר מיך, וואס? איך בין געקומען צו אייך, איהר זאלט מיך בעטאפען, צו איהר זאלט מיר מעסטען דעם דרוק? וועט איהר מעסטען דעם דרוק איז גוט, טאמער נישט שפרינג איך שוין אראפ פון דער קאנאפע, איהר הערט?

האט טאקע דער דאקטאר מיך געפאלגט, און האט מיר גענומען מעסטען דעם בלוט־דרוק. ער האט גע־נומען עפעס א וועק - זייגער און איהם מיר אנגעטאן אויף מיין תפילין־הענטעל און געצעהלט. געצעהלט און געצעהלט און צום סוף זאגט ער צו מיר:

— פאניע לעבען, איהר האט א געהעכערטען בלוט־דרוק.

— ווי הויך, למשל?

האט ער געקוקט אויפן זייגער און נישט גע־ענטפערט.

— נו, זאגט שוין ווי שפעט ס'איז אויף אייער בלוט־זייגער?

— 130 — האט ער קוים ארויסגעשטאמעלט.

— 130? וואס בעדייט דאס?

— דאס בעדייט, אז איהר האט א געהעכערטען בלוט־דרוק, און איהר מוזט האלטען א דיעטע.

— מיט וואס עסט מען דאס?

— דאס הייסט, אז איהר מוזט טון א קליי - ניגקייט.

— למשל? וואס פאר א קלייניגקייט?

— איהר מוזט אויפהערען צו עסען.

— נישט מעהר? ס'איז נישט קיין סך.

— ס'הייסט, נישט אינגאנצען אויפהערען צו עסען, איהר וועט מעגען עסען, נאר דאס, וואס איך וועל אייך הייסען.

— למשל?

— נישט געזאלצען, נישט געשמאלצען, נישט געפעפערט, נישט קיין שווערע זאכען, נישט קיין פיקאנטע מאכלים, נישט קיין פלייש, נישט קיין פיש, נישט קיין הערינג, נישט קיין אייער, נישט קיין מילך, נישט קיין ברויט, נישט קיין פוטער, נישט טרינקען קיין בראנפען, קיין ביער, קיין וואסער, נישט קיין....

— ענטשולדיגט פאניע דאקטאזשע, טא, וואס מעג איך יא עסען?

— נאר לייכטע זאכען.

— אהא, לייכטע זאכען: פוך? פעדערן? פלים־פאפיר? — לייכטע זאכען!

— איצט ערקלערט מיר, פאניע דאקטאזשע, וואס איז דאס אזוינס א בלוט־דרוק?

— א בלוט־דרוק, האט מיר דער דאקטאר ער־קלערט, דאס נעהמט זיך פון.... בלוט. בלוט האט א טבע, אז דאס לויפט, אזוי־לאנג ווי ס'לויפט נארמאל איז גוט, טאמער, נעהמט עס אבער לויפען משוגע־נערוויז, לויפט עס אהן א סדר און ס'פערבלאנד־זשעט זיך זעהר אפט אין קאפ אריין — פער - שטאנען?

— אהא. איצט פערשטעה איך, הייסט עס. אז מיין בלוט איז אויך נישט אינגאנצען נארמאל?

— זיכער נישט!

— פון וואנען ווייסט איהר דאס?

— דער זייגער! דער זייגער ווייזט עס מיר.

האב איך דעם דאקטאר בעצאהלט פאר דער וויזיט. איך בין אוועק א צופרידענער, וואס איך וועל איצט וויסען, וואס צו ענטפערען, טאמער וועט מען מיך פרעגען: ווי האלט אייער בלוט־דרוק? וועל איך כאטש וויסען צו ענטפערען — 130.

געקומען אהיים, האב איך מיין יודענע דער־צעהלט, אז איך האב שוין אויך דאס אייגענע, וואס אלע יודען האבען. כ'האב אויך שוין מיט מזל א בלוט־דרוק, און אז איך וועל מעגען עסען נאר פוך, פעדערן און פלים־פאפיר, האט מיין יודענע מיך אנ־געקוקט ווי משוגע.

— הערש מאכעל, ווער האט דיך געהייסען געהן צום דאקטאר? דו ווייסט נישט, אז דאקטוירים קע־נען איינרעדען א לונג־ און לעבער ביי דער נאז?

האב איך נישט געהערט, וואס מיין יודענע רעדט, האב אויפגעהערט צו עסען. האב מיר אליין גע־קויפט אזא בלוט־זייגער און מיר כסדר געמאסטען דעם דרוק. אין דער פריה, פארן לעגען די תפילין האב איך צו ערשט געלעגט דעם בלוט־זייגער, פארן מיטאג — געמאסטען, נאכן מיטאג — געמאסטען, פארן שלאפען געהן געמאסטען — אזוי האב איך כסדר געהאלטען אין איין מעסטען.

נישט נאר איך אליין האב מיר געמאסטען, מיין ווייב מעסט איך דריי מאל אין טאג איהר דרוק. כ'־געב איהר א לעג־ארויף דעם זייגער אויף דער האנט און מעסט!

נישט נאר מיין ווייב, אפילו די שיקסע מעסט איך איהר דרוק. נישט ווי, נישט ווען, געה איך אריין אין דער קוך, געב זי א ציה אוים אויף דער שלאף־באנק, טו איהר אן דעם זייגער אויף דער האנט און מעסט איהר אפ דעם ,,דרוק״.

האבען די שכנים זיך דערוואוסט, אז איך האב א ,,בלוט־זייגער״, האבען זיך גענומען די שכנים און שכנ'טעס, יעדער קומט כ'זאל איהם אפמעסטען, טו איך זיי צוליב און מעסט. א גאנצען טאג איז די קאנאפע פערנומען, א שכן אראפ און א שכנ'טע ארויף. יעדען שכן טו איך אן דעם זייגער, יעדע שכנ'טע דערצעהל איך די מעשה, אז זי מוז אויפ־הערען צו עסען. כ'האלט ,,אדטשיטען״, וואס דאס איז אזוינס א בלוט־דרוק, פון וואנען דאס נעהמט זיך.

איצט רעכען איך מיר צו עפענען אזא מין בלוט זייגער - קאבינעט, אפשר וועט דאס זיין א שטיקעל פרנסה!?...

אלזא, רבותי, טאמער ווילט איהר וויסען צי ס'דריקט אייך, טאמער ווילט איהר אויפהערען צו עסען, טא, קומט אין מיין בלוט־זייגער־קאבינעט!

יונגע מענזשאטקעס, וואס ווילען פאהרען אין די בעדער, מאך איך א הויכען בלוט־דרוק — ,,נא פאר־טשעקאניו״....

גרים און משומדים ביי יודען

אַ בלעטעל פון טאָג־בוך פון אַ יודישען פובליציסט

פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

גרים און משומדים האָבען אייגענטליך געדאַרפט געהערען צו איין־און־דערזעלביגער קאַטעגאָריע; שמד'ען זיך און מגייר זיין זיך איז דאָך אין תוך איין־און־דיזעלביגע רעליגיעזע פּראָצעדור; דאָס איז דער פאָרמעלער אריבערגאַנג פון איין רעליגיע אין אַנ'אַנדערע. דער גר איז דאָך אייגענטליך אַ משומד, וואָס האָט „אויסגעביטען זיין רענדעל" אויף אַנ'אַנדער מטבע. און דער משומד — איז דאָך אַ גר, וואָס האָט זיך מגייר געווען אין פרעמדען גלויבען.

אין תוך וואָלט מען אויף ביידע געדאַרפט קוקען מיט דיזעלביגע אויגען און מעסטען זיי מיט דער זעלביגער מאָס; אָדער מען דאַרף זיי ביידע האַלטען אין חשיבות, ווי מענשען, וואָס זוכען דעם אמת אויף אויסערגעוועהנליכע וועגען און האָבען דעם מאָראַלישען קוראַזש אָפּצוזאָגען זיך פון אַ גלויבען, וועלכען זיי האָבען פריהער געהאַלטען פאַר הייליג און אמת, און צוצושטעהען צו אַ גלויבען, וואָס איז פריהער אין זייערע אויגען געווען די פערקערפּערונג פון שקר און אומווערדיגקייט. אָדער מען דאַרף ביידע בעהאַנדלען ווי פעררעטער, פון דעם אייגענעם קיבוץ און אריבערלויפער אין דעם לאַגער פון אַ שונא.

אַזוי וואָלט דאָס געדאַרפט זיין אין פלוג. אָבער ווי גרויס איז אין דער אמת'ן דער פּסיכאָלאָגישער תהום, וואָס ליגט צווישען דעם משומד־טיפּ און דעם גר־טיפּ! ווי גרויס און ווי טיף! עס איז טאַקע דער תהום, וואָס אויף איין זייט זיינער שטעהט די מענשליכע חשיבות, וועלכע זוכט דעם אמת און איז גרייט צו קעמפען פאַר איהם און צו ליידען פאַר איהם. דאָס איז דער טיפּ פון אַ „גר", — אַליין איינס, פון וועלכער רעליגיע ער זאָגט זיך אָפּ און צו וועלכער ער שטעהט צו. און אויף דער אַנדערער זייט פון דעם תהום שטעהט דער „משומד", דער פעררעטער און אריבערלויפער, וואָס האַלט, איינאייגעם מיט דעם ציגיינער, אַז „יענע רעליגיע איז די בעסערע, פאַר וועלכער מען גיט מעהר חזיר־פעטס".

אויף וויפיל מיר איז בעקאַנט, ליגט דער תהום צווישען משומד און גר נאָר אין דער יודישער רעליגיע. אין דער גריכיש־אָרטאָדאָקסישער קירך, צ. ב., פיהרט מען זיכער אַ בעזונדער חשבון פאַר נייצוגעקומענע גלויבינע (גרים) און פאַר יענע, וואָס פערלאָזען דעם גלויבען (משומדים). אָבער אָט דער בעזונדערער חשבון בעטייט נישט קיין תהום. דער משומד איז נאָר אַנ'„אנטריניגער", אַ זיך פון גלויבען־אָפּגעזאָנטער. דער גר איז דאָרטען אַ „ניי־איבערגעקעהרטער". נאָר פאַר דעם יודישען גר (פאַר אונזער משומד) האָט דער רוס אַ בזיונ'דיג ווערטעל: „וויקרעסט", אַנ'„אַרויסגעצלמ'טער", אָפט אויך מיט דעם צונאָב: „איז זשיראָוו" — „פון די זשידעס". פאַר אַלע משומדים פון אַלע רעליגיעס איז דאָ דער פּרייטערער נאָמען „יערעטיק" אָדער „הערעטיק", — דער „אַפּיקורס", דער, וואָס לייקענט רעליגיע בכלל, אָדער הערט אויף צו גלויבען אין זיין איינגעבוירענער אמונה, אָדער וואָס טייטשט זי אויס אויף אַ פאַלשען, שעדליכען אופן. אָט די אַלע בעצייכענונגען קאָנסטאַטירען נאָר פאַקטען: דאָס איבערגעהען פון איין גלויבען אין אַנ'אַנדערען. די מענשליכע חשיבות פון דעם משומד ווערט נישט אָנגעגריפען.

אין די לעצטע צייטען פון אַבסאָלוטער רעליגיעזער פרייהייט האָבען די קריסטליכע פעלקער בכלל פערלוירען די מדה צו פיהרען אַ בעזונדער חשבון פאַר די, וואָס פערלאָזען דעם אייגענעם גלויבען און פאַר די „פרעמדע", וואָס נעהמען איהם אָן. רעליגיע איז באמת געוואָרען אַ פּריוואַט־זאַך. און עס איז קיינעמס דאגה נישט, ווער עס קלייבט אויס וועלכען גלויבען איינצעלנע קריסטען נעהמען אָן דעם בודיזם, ווערען מאַכמעדאַנער, זעלטען־ווען אויך יודען. אַזוי צ. ב., דער פראַנצויזישער קאַטאָליק, עמע פאַליער. מיר פערזענליך איז בעקאַנט דער פאַל פון אַ דייטש, אַ גאַנץ בעריהמטען אַקוליסט, וואָס האָט אויף די עלטערע יאָהרען אָנגענומען דעם יודישען גלויבען און וואָס האָט געשריבען ווארעמע בריף וועגען דער יודישער אמונה צו זיינע יודישע אומגלויביגע פריינט קיין גרויסען רושם מאַכט איצט נישט ביי דער נישט יודישער געבילדעטער וועלט, דער איבערגאַנג פון איין רעליגיע אין אַנ'אַנדער.

דער מאָראַלישער תהום, וואָס ליגט צווישען גר און משומד, עקזיסטירט, ווי מיר דוכט, נאָר ביי אונז יודען. און עס זענען טאַקע פערהאַן אַ סך טעמים דערצו, טיילס בערעכטיגטע, טיילס אומבערעכטיגטע.

עס איז בעקאַנט דער אָנעקדאָט, — אָדער אפשר די אמת'ע פּאַסירונג, — מיט די דריי דייטשע יודען, משומדים, וואָס האָבען זיך גראָד צונויפגעטראָפען אין איין וואַגאָן־קופּע. פונאַנדערגערעדט זיך און אויסגעפונען, אַז זיי זענען אַלע דריי קריסטען, האָט איינער דערקלערט, אַז ער האָט דאָס געטון צוליב חתונה האָבען מיט אַ שעהנער רייכער אַריסטאָקראַטישער טאָכטער. דער אַנדערער האָט זיך גע'שמד'ט צוליב אַ פּראָפעסור אין אַנ'אוניווערזיטעט. נאָר דער דריטער האָט זיך פערענטפערט מיט דעם פאַקט, וואָס ער האָט אָנגעהויבען גלויבען אין קריסטוסען. האָבען זיך ביידע פונאַנדערגעלאַכט:

— נו, אָט די מעשה דערציילט זיי!

און עד היום קאָן אַ געוועהנליכער יוד זיך נישט גרינג פאָרשטעלען, אַ יוד זאָל קאָנען אָננעהמען אַנ'אַנדער גלויבען, לויט אַ טיפער ערנסטער איבערצייגונג אין דעם אמת פון יענעם גלויבען.

אין תוך אריין איז אָט דאָס נישט קאָנען פערשטעהען אַבסאָלוט אומבערעכטיגט.

און עס זענען פערהאַן בערעכטיגטע, ריין היסטאָרישע און פּסיכאָלאָגישע טעמים, פאַרוואָס דער משומד איז ביי אונז אַזוי פערהאַסט און פאַרוואָס דער גר איז ארומגערינגעלט מיט אַנ'אָרעאָל פון הייליגקייט, לפּחות מיט אַ בעזונדערער סימפּאַטיע.

די יודישע רעליגיע איז אין דער קריסטליכער און מאַכמעדאַנישער וועלט אַ פערפאָלגטע, די אָנהענגער פון די אַנדערע רעליגיעס זענען די פערפאָלגער, גראָד אַ דאַנק דער גלייכגילטיגקייט פון אַלע הויך־שטעהענדיגע רעליגיעזע גלויבענס, איז פאַר אַ רעליגיעזען הויך־געבילדעטען יודען נישטאָ קיין ברעקעל גרונט צו פערלאָזען דעם יודישען נוסח פון דער רעליגיעזער אויסלעבונג און אָננעהמען אַנ'אַנדער נוסח. פּאַקטיש וואָלט דאָס געהייסען — פערלאָזען דעם לאַגער פון די פערפאָלגטע און צושטעהען צו דעם לאַגער פון די פערפאָלגער. שוין דאָס אַליין לייגט אַרויף אַ געוויסען מאָראַלישען שטעמפּעל אויף דעם אריבערלויפער פון דער יודישער רעליגיע אין אַ נישט־יודישער אָדער פון אַ נישט־יודישער אין דער יודישער. דער משומד פערמעהרט דעם לאַגער פון די פערפאָלגער. און דערפאַר — דער אומווילען צו איהם, אָפט די שנאה, די פּעראַכטונג, לפּחות, דער חשד. דער גר שטעהט צו צו דעם לאַגער פון די פערפאָלגטע און אָפט געפּייניגטע. אין די עלטערע צייטען, וואָס ליגען נאָך גאָר נישט אַזוי וויט צוריק האָט דער גר גענומען אויף זיך נאָך אַנ'עקסטראַ פּאַרציע פון ספּעציעלע פערפאָלגונגען און פּייניגונגען ביז צו דער אויסזיכט פון פערברענט צו ווערען אויף דעם פלאַקער־הויפען פאַר זיין „יודאַאיסטישער" אַפּיקורסות. און דערפון — אונזער בעזונדערע סימפּאַטיע צו איהם, וואָס ווערט פערדינט שוין דורך דעם פאַקט אַליין פון דער הויכער מאָראַלישער גבורה, צו ליידען פאַר דעם אמת, אין וועלכען מען גלויבט.

און פונקט ווי די חשיבות פון דעם גר איז ביי אונז אַ כּשר־פערדינטע, איז אויך דער האַס און דער עקעל צו דעם משומד אַ כּשר־פערדינטע און אין אַ נאָך גרעסערען גראַד, דער מאָראַלישער טיפּ פון דעם משומד, ווי ער טרעט ארויס אין דער געשיכטע בדרך כּלל, — אַ הויץ איינציגע אויסנאַהמען, — איז טאַקע דער געזונקענער טיפּ פון אַ פערקויפטער נשמה, נישט נאָר ווייל ער בייט אויס אַ גלויבען פאַר אַ טאָפּ חזיר־שמאַלץ. דאָרטען, וואו דער אויסבייט קומט פאַר אונטער אַ צוואַנג, — און זאָל דאָס זיין נאָר אַ ריין עקאָנאָמישער, ווי דאָס פלעגט אָפט פאָרקומען אין מיטעלאַלטער, — דאָרטען האָט דער יודישער מאָראַלישער בעוואוסטזיין גראָד געהאַט גרויס איינזעהען מיט די אומגליקליכע, וואָס נעהמען אָן דעם פרעמדען גלויבען להיפּוך צו זייער אינעווייניגסטען בעוואוסטזיין. אַ ראיה, — אונזער שטעלונג צו די „אנוסים", די אַזוי אָנגערופענע „מאַראַנען".

דער מאַראַן איז פּסיכאָלאָגיש פאַר אונז נישט קיין משומד. הגם ער איז אָפיציעל גע'שמד'ט. אונזער שטעלונג צו איהם איז די פון רחמנות. אַ משומד ווערט ער, ווען ער גרויסט זיך מיט זיין נידעריגקייט און געפאַלענקייט; ווען ער וויל זי פערענטפערען, אָדער אין זיינע אייגענע אויגען — אָדער כּדי נושא חן צו זיין ביי די, וואָס גיבען איהם דעם טאָפּ אָדער טעפּעל חזיר־שמאַלץ, — מיט זיין דירעקטען אַנטייל אין די פערפאָלגונגען, וואָס דער שונא האָט אָנגעגרייט פאַר אונז, עס איז דעם משומד נישט גענוג געווען צו פערלאָזען אונז, ניין, ער האָט זיך נאָך געדאַרפט איזדיקעווען איבער אונז; בעשמוצען די נעסט אין וועלכער ער איז אויסגעוואַקסען; אָנשפּייען אין פּנים זיין גזע! און וויפיל בלבולים, וויפיל שקרים, וויפיל אומגעלופערטע בעשולדיגונגען האָבען זיך געשאָטען אויף אונזער קאָפּ גראָד פון די משומדים!

מײַנע בעגעגענישן מיט ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

— מיט פינף און פערציג יאָהר צוריק האָב איך קענען געלערנט זשיטלאָווסקיס פאָטער אין וויטעבסק ער איז דאַן געווען דער גבאי אין אַ חסידישער שוהל. שבת האָט ער געטראָגען אַ שוואַרץ־אַטלעסענע זשופּיצע מיט אַ גאַרטעל פערבונדען. ער האָט זיך געהאַט אויסגעצייכענט מיט זיין שכל־הישר. ער האָט ארויסגעוויזען זיין געזונטען לאָגישען דענקען, סיי אין גמרא און סיי אין וועלטליכע ענינים. אויסער דעם האָט ער זיך גאַנץ בעזונדערס אויסגעצייכענט מיט זיין חלקת־לשון, מיט זיין גלאַטער צונג, און מיט זיין קלאָרען חתוך־הדבור. עס איז געווען אַנ'עסטעטישער גענוס אויסהערען ווי ער איז מסביר אַ זאַך. ער איז אויך געווען בעגאַבט מיט אַ חוש פאַר הומאָר. זיין יודישע שפּראַך איז געווען פון אַנ'אַמאָליגען תלמיד־חכם. ווען איך לייען ד"ר זשיטלאָווסקיס אַנ'ערנסטען אַרטיקעל, אַ פילאָזאָפישען אָדער אַ וויסענשאַפטליכען, הער איך אין זיין הסברה, אין דעם אופן פון זיין אויסדרוק, אַנ'אָפּקלאַנג פון זיין פאָטערס שפּראַך.

עס איז געווען אַ גייסטיגער פערגעניגען אונטערצוהאַלטען זיך מיט זשיטלאָווסקין דעם פאָטער. ער איז געווען פון דער נאַטור אויס זעהר טאָלעראַנט און בעשענקט מיט אַנ'ענטוויקעלטען געפיהל פאַר גערעכטיגקייט. און ווי שאַרף ער האָט נישט גענומען איינעם אויפן צימבעל, האָט ער דאָך נישט אָנגעווענדט ערגעץ וועלכען בעלידיגענדען אָדער אומגערעכטען אויסדרוק בנוגע צו דער פּערזאָן, וועלכע ער האָט קריטיקירט. אָנגעוויזענדיג אויף עמיצענס פעהלערן אָדער שאָטען־זייטען האָט ער דאָך קיינמאָל נישט פערגעסען צו בעטאָנען אויך די מעלות און די ליכטיגע זייטען פון יענער פּערזאָן, אָט די גוטע מדה איז איבערגעגאַנגען בירושה פונם פאָטער צום זוהן, וועלכער האָט זי נאָך מעהר קולטיווירט און פערפיינט. און יעדעס מאָל, ווען איך זעה די גרויסע בריה'שאַפט פון ד"ר חיים זשיטלאָווסקי אַרויסצוגעפינען ביי יעדען מענשען און אין יעדער זאַך. — אפילו ביי די מענשען און אין די זאַכען אויף וועלכע ער ווענדט אָן דעם שאַרפען קריטישען מעסער, — זייערע גוטע, ליכטיגע זייטען, וואָס אַנ'אַנדער שרייבער וואָלט זיי זעלטען בעמערקט, דערמאָנערט עס מיך די גוטמוטיגקייט פון דעם הארציגען חסידישען יודען, דעם פאָטער פון אונזער טיפען דענקער, וועלכען די יודישע אַרבייטער און די ראַדיקאַלע וועלט געהען איצט פייערען זיין 70־טען געבורטס־טאָג.

דער זוהן האָט גע'ירש'ענט פונם פאָטער נישט נאָר דעם גלאַטען און פיין־געשליפענעם צונג, דעם כּוח־הדבור, נאָר אויך דעם אָפּטימיסטישען בליק אויף מענשען און זאַכען.

צו דער געלעגענהייט פון ד"ר חיים זשיטלאָווסקיס 70־יאָהריגען יובל

פון ראובן ברייניז

אויף איינעם פון די ערשטע ציוניסטישע קאָנגרעסען, ביי דער ענד פונם 19־טען יאָהרהונדערט, האָב איך זיך צום ערשטען מאָל באַגעגענט מיט ד"ר חיים זשיטלאָווסקי. ער איז געקומען פון בערן, — וואו ער האָט דאַן געוואוינט מיט זיין פאַמיליע, — קיין באַזעל, נאָר אַלס צושויער. זשיטלאָווסקי איז דאַן געווען, אַלס איינער פון די פעסטע זיילען אין דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי, טעאָרעטיש גאַנץ ווייט פונם ציוניזם, הגם ער איז שוין דאַן געווען אַ קעמפער פאַר דער נאַציאָנאַל־יודישער ריכטונג. זיין נאַציאָנאַליזם איז געווען אַ קולטורעלער, געגרינדעט אויף דער יודישער שפּראַך.

זשיטלאָווסקי איז דאַן געקומען קיין באַזעל, צו זעהן און צו הערען, וואָס הערצל, נאָרדוי און אויך די אַנדערע מערב־אייראָפּעאישע ציוניסטישע פיהרער האָבען צו זאָגען דעם יודישען פאָלק. איבערהויפּט האָט ער זיך געוואָלט בילדען אַ ריכטיגע פאָר שטעלונג פון דער פּאָליטיש־ציוניסטישער בעוועגונג.

זשיטלאָווסקי האָט אויף מיר געהאַט געמאַכט, שוין פון דער ערשטער בעגעגעניש אָן, אַ זעהר אָנגענעהמען איינדרוק. זיצענדיג לעבען מיר ביים זשורנאַליסטישען טיש און צוהערענדיג זיך זעהר אויפמערקזאַם צו אַליץ, וואָס איז געזאָגט געוואָרען פון דעם קאָנגרעס־טריבונע, האָט ער געמאַכט בעמערקונגען, וועלכע האָבען געזאָלט אויסדריקען צווייפעל און ליכטע איראָניע בנוגע דעם, וואָס האָט אַרונטערגעדונערט פון בימה, וואו עס זענען געזעסען די לייבען און די בערען פון דער אַלוועלטליכער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. דער קומען פון זשיטלאָווסקין אַלס אומגעלאַדענער גאַסט צום קאָנגרעס און אויך זיין פערשווינדען פון דאָרט, איז געבליבען אומבעמערקט פאַרן גרעסערען קאָנגרעס־עולם.

איך געדענק, אַז הערצל, האָט געהאַט אַ לענגערן געשפּרעך מיט זשיטלאָווסקין, אָבער דערפון איז גאָר נישט געוואָרען. די ערשטע ציוניסטישע קאָנגרעסען האָבען בעקאַנט געמאַכט דער וועלט נייע ערשט־קלאַסיגע רעדנער און טוער. דער נאָמען פון זשיטלאָווסקין, וואָס איז דאַן בעקאַנט געווען אַלס פילאָזאָפישער דענקער און סאָציאַל־עקאָנאָמיקער, ווי אויך אַלס וואונדערבאַרער לעקטאָר, איז געווען בעוואוסט נאָר צו אַנ'ענגען קרייז פון יודישע רעוואָלוציאָנערען, אָדער רעוואָלוציאָנער־געשטימטע סטודענטען.

אין אַ קורצער צייט נאָך דעם, ווי איך האָב זיך פערזענליך בעקענט מיט ד"ר חיים זשיטלאָווסקי אין באַזעל, האָב איך איהם בעזוכט אין בערן.

נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס איך בין דעמאָלט געווען דער אָנפיהרער פון אַ פערביטערטען קאַמף געגען דעם יודישיזם, פון וועלכען זשיטלאָווסקי איז דאַן שוין געווען בעקאַנט אַלס דער געלעהרטער און וויסענשאַפטליכע פערטיידיגער, און אַלס געגנער פונ'ם העברעאיזם, האָבען מיר ביידע אויסגעמיטען צו בעריהרען אין אונזער געשפּרעך דעם פונקט פון דעם „ריב־לשונות", פון דעם שפּראַכען־קאַמף.

אין אַ ליכטען, האַלב־איראָנישען און האַלב־ערנסטען טאָן האָט זשיטלאָווסקי דאַן קריטיקירט פון איין זייט בערדיטשעווסקיס קינדערישען מיסטיציזם, און פון דער אַנדערער זייט ד"ר בערנפעלדס וויסענשאַפטליכקייט.

ביי דעם געמיטליכען און לאַנגען געשפּרעך, האָב איך זיך איבערצייגט, אַז זשיטלאָווסקי שפּילט אַזוי לייכט און גראַציעז מיט די שווערסטע וואָפען פון זיין וויסענשאַפטליך - פילאָזאָפישער בילדונג.

ווען איך האָב אין יענעם אָוונט בעזוכט דעם פּראָפעסאָר לודוויג שטיין, דאַן די איינפלוסרייכסטע פערזענליכקייט אין דער שווייץ, האָט ער פאַר מיר זיך געקלאָגט אויף ד"ר זשיטלאָווסקין, וועלכען מען האָט געהאַט איינגעלאַדען אין אַ האָלענדישען אוניווערזיטעט אַלס אַ פּראָפעסאָר פון פילאָזאָפיע; אָבער ער, זשיטלאָווסקי, האָט נישט געקענט און אויך נישט געוואָלט פערשווייגען דעם פאַקט, אַז ער געהערט צו דער סאָציאַל - רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי. „ווי קאָן אַ מענש", האָט זיך געקלאָגט לודוויג שטיין, „אָפּשטויסען מיט ביידע הענט אַזאַ גליקליכע געלעגענהייט: צו ווערען אַ פּראָפעסאָר צו איינציגע און דרייסיג יאָהר, מיט אַנ'אָנשטענדיגען געהאַלט!

ביי מיין ערשטען בעזוך אין אַמעריקאַ, אַלס גאַסט, איז מיר אויסגעקומען צו טרעפען זיך אין פערשידענע געזעלשאַפטען, ביי פערשידענע געלעגענהייטען מיט זשיטלאָווסקין.

אין דער צייט, וואָס איך האָב זיך מיט איהם נישט געטראָפען, זינט מיין בעזוך ביי איהם צו הויז אין בערן, איז זיין נאָמען פּאָפּולער געוואָרען צווישען די ברייטערע פאָלקס־שיכטען, גאַנץ בעזונדערס אָבער צווישען די ראַדיקאַלען. לעבענדיג ביז דעם יאָהר 1910 אין בערלין, איז מיר אויסגעקומען צו הערען, פון צייט צו צייט, וועגען דער נאַציאָנאַלער טעטיגקייט פון זשיטלאָווסקין אין אַמעריקאַ. אין דעם זומער פון 1908 האָט מיך בעזוכט אין מאַריענבאַד דער פערשטאָרבענער דראַמאַטורג יעקב גאָרדין, וועלכער האָט זיך צו יענער צייט געפונען אין קאַלסבאַד. פונאַנדערפערענדיג וועגען די נייע בעוועגונגען אויף דער יודישער גאַס אין ניו־יאָרק, האָט גאָרדין פאַר מיר אויסגעגאָסען זיין ביטערען האַרץ, שילדערענדיג דעם העפטיגען קאַמף, וואָס חיים זשיטלאָווסקי פיהרט אָן געגען איהם, אַלס דעם אַסימילאַטאָר. פון די דערצעהלונגען פון גאָרדינען וועגען דעם הייך־קאַמף, — געמיינט איז עס געווען דער ד"ר זשיטלאָווסקי, — וועלכער האָט זיך אריינגעריסען מיט זיין יודישקייט אין די ראַדיקאַלסטע קרייזען, איז מיר קלאָר געוואָרען די גרויסע און שווערע אַרבייט, וועלכע זשיטלאָווסקי האָט אויף זיך גענומען אין דער נייער וועלט.

טרעפענדיג זיך מיט זשיטלאָווסקין פּנים אל פּנים אין אַמעריקאַ, האָב איך פון איין זייט בעוואונדערט דעם מוטיגען קאַמף, וואָס ער פיהרט אָן טעגליך נעגען דער קולטור־לאָזיגקייט און דער גרויסער עם־הארצות. פון דער אַנדער זייט אָבער האָט מיר שטאַרק וועה־געטאָן זיין דורך און דורך נעגאַטיווע האַלטונג צו דער העברעאישער שפּראַך און צו דער העברעאישער ליטעראַטור.

צו יענער צייט, אין יאָהר 1910, האָט עקזיסטירט אין ניו - יאָרק אַנ'ענגער העברעאישער פעראיין, אונטערן נאָמען „אחוה" (ברידערשאַפט), די מיטגלידער זענען געווען די פּראָפעסאָרען פון שעכטערס סעמינאַר, דער ד"ר יהודה לייב מאַגנעס און נאָך אַ קליינע צאָהל פון דער העכערער העברעאישער אינטעליגענץ, אויך ד"ר חיים זשיטלאָווסקי איז געווען אַ רעגעל־רעכטער מיטגליד פון דעם דאָזיגען אָפּגעשלאָסענעם קרייז, אַלס גאַסט בין איך געוואָרען איינגעלאַדען צו פּראָפעסאָר גינזבורג אין הויז, וואו עס האָבען זיך געהאַט פערזאַמעלט די מיטגלידער פון דער „אחוה", אום צו האַלטען אַ פאָרטראַג אין העברעאיש וועגען די נייע גייסטיגע שטרעמונגען

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

א מיידעל מיט בלויע אויגען

(סקיצע) פון ק. מיכאל

— שוין זשע בעמערקסטו גארנישט, מוני, ווי זי איז פערליבט אין דיר?

— ווער? — האט יענער, וועמען מ'האט גערופען מוני, פערוואונדערט אויפגעהויבען די אויגען פון דער צייטונג, וואס ער האט געלעזען. דאס איז געווען א פעסט־געבויטער יונגערמאן פון נישט־הויכען וואוקס, מיט א שעהן מויל און מיט טונקעלע אויגען.

— ווער, פרעגסטו? סילוויא!

מוני האט אומצופרידען א מאך־געטון מיט דער האנט און, בעהאלטענדיג דאס געזיכט צוריק אין צייטונג, האט ער א זאג געטון:

— אך, זי... מיינע גליקען, ווער עס האט זיך דא אין מיר פערליבט, מ'שטיינס־געזאגט!

— לויט מיין מיינונג איז זי פראכטפול! ווי א צארט בלימעל, ווי דער ערשטער פרישער צוויט, ווי...

— האט זיין פריינד מארים געזאגט.

מוני האט ווידעראמאל פערוואונדערט א קוקגעגעבען איבערן צייטונג, אויף דעם פריינד זיינעם און האט שפאטיש ארויסגערעדט:

— טא, טא, טא!... וואס איז מיט דיר, מארים? דאכט זיך, אז דו ביסט גאר אליין פערליבט אין איהר?

מארים, א הויכער און דארער בלאנדין, אביסעל אנ'אומגעלומפערטער, האט מיט ערנסטקייט געענטפערט, קוקענדיג דעם פריינד זיינעם גלייך אין פנים אריין.

— יא, דו האסט געטראפען.

— מזל־טוב דיר! טא, נעהם זי דיר. איך פערגין דיר מיטן גאנצען הארצען!

— אבער זי איז דאך אין דיר פערליבט...

— ווייס איך וואס דו פלאפעלסט דארט!...

מוני איז פויל און גראציעז אויפגעשטאנען און איז זיך דורכגעגאנגען איבער דער טעראסע, וואו די פריינד זענען געזעסען. די הענט אריינגעשטעקט אין די הויזען־קעשענעס, האט ער געשפאנט אהין און אהער, אריינקוקענדיג דורך דער גלעזענער טיר אין צימער אריין, וואו אויף דער סאפע זענען געזעסען ביינאנד דריי יונגע מיידלעך, איינע פון זיי איז טאקע געווען סילוויע. מוני האט מיט נייגעריגקייט זי בעטראכט פון קאפ ביז די פיס.

„ס'איז אונפערשטענדליך, וואס אזעלכעס מארים האט אין איהר געפונען!" — האט ער א קלער געטון. — גארנישט! א געקרייזעלטער קאפ, העלע האר, און אויגען בלאהע, אבער אזעלכע נארישע, קעלבערנע....

— אויגען האט זי איינגאנצען ווי ביי א קעלבעל! — האט ער א זאג געטון.

— אויגען? נו, ברודער, אזעלכע אויגען וועסטו אויף דער גאנצער וועלט מעהר נישט געפינען! קלאר און דורכזיכטיג, ווי דאס וואסער אין דרעמלענדיגען טייך... קוק זיך נאר צו: ווען זי רעדט, איז יעדע בעוועגונג פון דער נשמה, יעדע מינע, יעדער געדאנק איהרער שפיגעלט זיך אפ אין די אויגען; נאך איידער זי רעדט ארויס א ווארט, ווייסטו שוין, וואס זי פיהלט...

— עט, מיר געפעלט בעסער קלארא! — האט מוני א זאג געטון, אנווייזענדיג מיט א וואונק אויף דער געזונטער, פולער ברונעטקע מיט חן־גריבעלעך אויף די באקען.

מארים האט זיך א קנייטש געטון:

— וואולגאר...

— און דאראטהין, וואס פעהלט דען?

— דאראטי זי איז ווי טויזענטער און טויזענטער אנדערע מיידלעך: דין... אנגעפארבט.... א קינסטליכער געלעכטער...

דאס האט זיך בעצויגען אויף דער דריטער פון די דריי מיידלעך, וואס זענען געזעסען אויף דער סאפע.

— נו, אפשר זאלען מיר אריינגעהען צו זיי, ווי, מיינסטו? — האט מוני א פרעג געטון דעם פריינט זיינעם און, מיט'ן פוס א שטויס געטון די גלעזערנע טיר, איז ער מיט א טומעל אריין אין צימער. נאך איהם האט זיך טרויעריג נאכגעשלעפט מארים.

די מיידלעך זענען ביי מונים אריינקומען מיטאמאל ענטשוויגען געווארען.

די פולע קלארא, שמייכלענדיג מיט איהרע חן־גריבעלעך, האט זיך אנגערופען:

— אה! ענדליך האבען זיי אונז פערשאפט די עהרע!...

דאראטי האט א כיכיקע געטון און גענומען פארען זיך מיט די פינגער, צורעכט מאכענדיג דאס קליידעל. און סילוויע האט אנגעשטעלט אויף מונין איהרע אויגען מיט אזא אויסדרוק, מיט וועלכען קינדער קוקען געווענליך אויף דער ביהנע, ווען זיי זענען צום ערשטען מאל אין טעאטער. איז איהר בליק איז געווען איינציטיג אי פרייד, אי צושראקענקייט.

„ווירקליך, זי האט טאקע עפעס מאדנע אויגען.." — האט מוני א טראכט געטון און, גענומען א שטול, האט ער זיך אויף איהם אוועקגעזעצט רייטענדיג, ווי אויף א פערד, פונקט אנטקעגען די מיידלעך.

ער האט געקאקעטירט, מוני. ער האט געקאקעטירט מיט אלץ: אי דערמיט, וואס ער איז שעהן און פעסט געבויט, אי דערמיט, וואס ער איז א מאנספערשוין, אי דערמיט, וואס מארים האט איהם נאר וואס פערטרויט וועגען סילוויען.

ער האט זיך געהוידעט אויפן שטול, ווי א רייטער אויף א פערד. ער האט ארויסגעלאזט דעם רויך פון זיין סיגארעט אין קונציגע רינגען, ער האט געפלאפלט, געשפאסט, גע'חכמה'ט זיך...

די מיידלעך האבען געלאכט. סילוויע האט פון איהם נישט ארונטערגעלאזען איהרע אנגעשטעלטע בלאהע אויגען. עס האט אויסגעזעהען ווי זי איז פער'חלומ'ט, און זי הערט איהם אפילו נישט, און דערפאר לאכט זי נישט.

מארים האט אומעטיג און פינסטער ארומגעשפאנט איבערן צימער און זיך געביסען די נעגעל. ענדליך האט ער פארגעשלאגען:

— וויל אפשר אימיצער זיך דורכגעהען און דרויסען? א וואונדערבארער אוועגט...

קיינער האט איהם נישט געענטפערט. האט ער זיך, ווי א שאטען, ארויסגעשארט פון צימער איינער אליין.

צום מיטאג האט זיך מוני אוועקגעזעצט לעבען סילוויען. ער האט מיט איהר גערעדט קאקעטיש און גע'חנ'דעלט זיך ווי א מיידעל און אין דער זעלבער צייט האט ער זיך גוט איינגעקוקט אין איהר מיט א גענויטען אויג פון א מבין.

„וואס אזוינס, פארט, האט ער געפונען אין איהר מארים?

ער איז געזעסען זעהר נאהענט צו סילוויען. און בשעת ער האט גערעדט, האט זי איהם געקוקט גלייך אין מויל אריין, געקוקט אויף זיינע בעוועגליכע ליפען.

— היינט האט זיך מיר מיין פריינד מארים מודה געווען, אז ער איז נישט גלייכגילטיג צו אייך.... — האט מוני א זאג געטון.

סילוויא האט א שאקעל געטון מיטן קאפ:

— איך ווייס.

— איהר ווייסט?

— יא, ער האט עס מיר געזאגט...

— אהא! איז אט.... האב איך בעשלאסען אוועקצונעהמען אייך ביי איהם.

א רויטליכע פארב האט בעגאסען איהרע באקען, און די אויגען האבען מיטאמאל בעקומען א פיאלעטען קאליר, ווי זיי וואלטען זיך פלוצלונג אנגעצונדען פון אינעווייניג.

„גלייך ווי עמיצער וואלט אין איהר אנגעצונדען ליכט" — האט מוני א טראכט געטון — זי איז אזוי פערליבט, אז ס'איז אזש נישט אנגענעהם"....

ער איז דעם גאנצען אוונט נישט אפגעטראטען פון איהר און, אז מען איז געגאנגען שפאצירען, האט ער זי געפיהרט אונטערן ארעם און האט צוגעדריקט איהר עלענבויגען צו זיין זייט.

שפעט אין אוונט, ווען ער איז שוין געלעגען אין בעט, איז צו איהם אריינגעקומען מארים און האט איהם אפגעשפילט א חתונה. א לאנגער, א דארער, א פינסטערער, האט ער, מארים, נערוועז געשפרייזט מיט גרויסע שפאן איבער דעם צימער, אנגעשטויסענדיג זיך אלע ווייל אויף א שטוק מעבעל.

— דאס איז א געמיינהייט פון דיין זייט! — האט ער זיך געקאכט. — דו הערסט? א געמיינהייט! איך האב דאס פון דיר נישט ערווארט! ווען איך זאל געוועזען ווייסען ס'ארא האן דו ביזט, וואלט איך דיר קיינמאל נישט פערטרויט דעם סוד פון דער דאזיגער מיידעל... איצט עקספלואטירסטו איהר גפיהל, מאכסט חוזק פון איהר!... דאס איז א געמיינהייט! יא! א נידערטרעכטיגע געמיינהייט! איך וועל איהר די אויגען עפענען, איך וועל איהר ענטפלעקען אלצדינג וועגען דיר! זאל זי כאטש ווייסען מיט וועמען זי האט צו טון...

אויפ'ן צווייטען פריהמארגען איז מוני גאנץ פריה אוועק רייטען אויף א פערד, דאס איז ביי איהם געווען נישט בלויז א ספארט־זאך, נאר הויפטזעכליך איינער פון זיינע קאקעטישע מיטלען, דורך וועלכע ער האט געזוכט צו מאכען אנ'איינדרוק אויפן שעהנעם געשלעכט. ווען ער איז צוריקגעקומען, האט איהם מארים באגעגנט מיט א בייזיגען פליסטער:

— סילוויא איז אוועקגעפאהרען! איך האב איהר אלעס דערצעהלט....

מוני האט דערפיהלט א לייכטען שטאך, עפעס ווי א מין פעדרדראס.

— אט א נארישע מויד! — האט ער א ציהגעטון מיט די אקסלען. נאר מעהר האט ער קיין

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

סבות, פאלגען און היילמעטאדען

(מעדיצינישע שמועסן וועגען סיפיליס)

פון ד"ר ה. רוזשאנער

1.

די וואסערמאן־רעאקציע

ביז איצט האבען מיר טריט ביי טריט בעטראכט דעם פערלויף פון דער סיפיליס־קראנקהייט, איהרע דערשיינונגען אויף דער אויבערפלאך פון קערפער און די פערענדערונגען, וואס די ספיראכעטען רופען ארויס אין די אינערליכע קערפער־טיילען. מיר האבען אויף אזא אופן געגעבען דאס קליניש בילד פון דער קראנקהייט, א בילד, וואס דערלויבט א געניטען קליניקער צו שטעלען די ריכטיגע דיאגנאזע. עס איז אבער פערהאן נאך א צווייטער וועג פעסטצושטעלען די קראנקהייט. דערצו בענוצען מיר זיך מיט דער אזוי גערופענער וואסערמאן־רעאקציע. דאס נעבען די דאזיגע רעאקציע דעם נאמען פון וואסערמאנען בעדייט נאך נישט, אז וואסערמאן איז געווען איהר ערשטער ענטדעקער. למען האמת מוז מען פעסטשטעלען, אז וואסערמאן האט געהאט פארגעגנער. אין יאהר 1901 האבען צוויי פראנצויזישע געלעהרטע באדע און זשאגו ענטדעקט אנ'אינטערעסאנטען פראצעס, וואס קומט פאר אין בלוט פון א חיה, ווען א פרעמדער קערפער (א מיקראב, אדער גיפט צ.ב.ש.) דרינגט אין איהר אריין. זיי האבען בעוויזען, אז ווען מ'שפריצט אריין אין קערפער פון א קרוליק רויטע בלוט־קייקעלעך פון א באראן, בילדען זיך אויס אין בלוט פון קרוליק ספעציעלע שטאפען, וואס זענען בכוח צוצולאזען די רויטע בלוט־קייקעלעך פון באראן, דאס האט אין יאהר 1906 אויסגענוצט פראפ. וואסערמאן בנוגע סיפיליס. ער, צוזאמען מיט די פראפעסארען גייסטער און ברוק האבען צונויפגעשטעלט א גאנץ קאמפליצירט סיסטעם, לויט וועלכען מיר קענען אין בלוט (אויך אין דער פליסיגקייט פון רוקענמארך) פון א קראנקען אויף סיפיליס, פעסטשטעלען די שטאפען, וועלכע ווערען דארט פראדוצירט אלס קאמף־מיטעל געגען דעם סיפיליטישען גיפט. די דאזיגע שטאפען בעמיהען זיך צוצולאזען דעם סיפיליטישען גיפט און איהם מאכען אומשעדליך. אקוראט, אזוי ווי עס פאסירט אין פריהער בעשריבענעם פאל אין בלוט פון קרוליק. אזא מין בלוט ־ אנאליזע, וואס שטרעבט צו דערגיין, צי די בעטרעפענדע פערזאן, איז קראנק אויף סיפיליס, רופען מיר „אנאליזע אויף וואסערמאן ־ רעאקציע". די דאזיגע רעאקציע האט א קאלאסאלע בעדייטונג נישט נאר אלס דיאגנאסטיש מיטעל, נאר אויך אלס הילפס־מיטעל ביים היילען די קראנקהייט.

וואסערמאן איז אלזא נישט געווען דער אייגענטליכער ענטדעקער פון דער בלוט־רעאקציע, אבער זיין גרויס פערדינסט בעשטייט דערין, וואס ער האט די פארשונגען פון די אויבענדערמאהנטע געלעהרטע אויסגעארבייטערט, סיסטעמאטיזירט און געגעבען די אנ'ענטשפרעכענדע פארם.

די וואסערמאן־רעאקציע איז בלי־ספק א גרויסע און ערהאבענע ערפינדונג, מחמת, ווי מיר וועלען ווייטער זעהען, דערלויבט די דאזיגע ערפינדונג צו שטעלען דעם ריכטיגען דיאגנאז אין צווייפעלהאפטע פאלען, און צייטענווייז אויך אין אזעלכע פאלען, וואו ס'איז אפילו קיין צווייפעל נישט פערהאן, ד. ה. ווען מ'ריכט זיך כלל נישט צו ענטדעקען די סיפיליטישע מיקראבען. אזעלכע פאלען זענען פערהאן זעהר פיל. איינער אזא פאל האט זיך מיר בעזונדערס איינגעקריצט אין זכרון. ער איז איבערגעגעבען געווארען דורכן בעקאנטען פראנצויזישען סיפילידאלאג ד"ר לוסט.

ד"ר לוסט דערציילט, אז איינמאל גייענדיג אין גאס, האט ער בעגעגענט זיינעם א נאהענטען פריינד, א כירורג, דאס פנים פון דאזיגען כירורג, וואס פלעגט תמיד זיין א פרייליכעס, און ס'פלעגט דערפון קיינמאל נישט פערשוואונדען דער זארגלאזער שמייכעל, איז דאסמאל געווען געענדערט, נישט צום דערקענען. די סיבה פון דער דאזיגער אומעטיגקייט פון מיין קאלעגע — זאגט ד"ר לוסט — איז געווען א שווערער, כמעט האפנונגסלאזער פאל אין דער משפחה פון א געוויסען פראנצויזישען גענעראל, דעם דערמאהנטען כירורגס א גוטער בעקאנטער. א טאכטער פון דאזיגען גענעראל, א יונגע, שיינע 20־יעהריגע פרייליין האט בעקומען אזא מין ארט ראק אין דער קניע (אזוי גערופענע סארקאמא), מ'האט געהאט בדעה זי צו אפערירען, נישט מאכענדיג זיך דערביי קיין שום אילוזיע, אז די אפעראציע וועט געלונגען. א שאד — האט געזאגט דערויף ד"ר לוסט, אויסהערענדיג די גאנצע געשיכטע, — וואס דאס דאזיגע געשווילעכץ איז נישט אויפן סיפיליטישען באדען. אויפן כירורג האט די דאזיגע פערבייגייענדיגע בעמערקונג פון ד"ר לוסט נישט געמאכט קיין איבריג גרויסען רושם, אבער אזוי ווי ס'איז נישט געווען קיין גרויסעם איינצושטעלען, האט ער פאראדענט אונטערצוזוכען דאס בלוט אויף א וואסערמאן־רעאקציע. צו אלעמענס איבעראשונג איז דאס בלוט אויסגעפאלען זעהר פאזיטיוו (דאס איז געווען א פאל פון גע'ירש'ענטען סיפיליס) נאך אנ'ענערגישער אנטי־סיפיליטישער קוראציע, איז דאס דאזיגע כמעט אויפגעגעבענע מיידעל געווען אומשטאנד איז א צייט ארום צו טאנצען, צו ווייל[ע]ן זיך און צו געניסען פון אלע לעבענס־פערגעניגונגס. אזעלכע געשיכטעס, וואלט מען געקענט ברענגען זעהר, זעהר א סך. אבער אויך דער אויבען געבראכטער פאקט איז מנוג אויף פעסטצושטעלען די פערדינסטען פון וואסערמאנען, פאר דער מענשהייט.

אבער אפילו די גרעסטע וויסענשאפטליכע דערגרייכונגען ברענגען נאר דאן נוצען, ווען זיי געפינען זיך אין אנ'ענטשפרעכענדע הענט. די וואסערמאן־רעאקציע איז בלי־ספק א גרויסע ערפינדונג, אבער מ'דארף זי קענען אויסטייטשען, מ'דארף זי פערשטיין. נאר דאן איז זי מסוגל צו ברענגען נוצען. אין געגענפאל קען זי נישט נאר נישט העלפען, נאר זי קען נאך ברענגען שאדען.

אמת, אויך פאר דער ענטדעקונג פון דער וואסערמאן־רעאקציע האבען די דאקטוירים געהיילט דעם סיפיליס און אפט מיט דערפאלג, אבער די וואסערמאן־רעאקציע קען פערגליכען ווערען צו א קאמפאס. פריהער האט מען זיך אויך געלאזט אויף די ווייטע ימים אהן א קאמפאס, אבער איצט, נאכדעם ווי ער איז ערפינדען געווארען, וועט קיין שום קאפיטאן נישט דערוועגען צו לאזען זיך אין ים אריין אהן איהם. אזוי איז אויך מיט דער וואסערמאן־רעאקציע. אויך פריהער האט מען געהיילט די סיפיליס ־ קראנקהייט, נישט בענוצענדיג זיך מיט דער וואסערמאן־רעאקציע, אבער איצט, נאכדעם, ווי זי איז ערפינדען געווארען, וועט קיין שום דאקטאר אהן איהר זיך נישט בעגיין.

די וואסערמאן־רעאקציע, ווען זי פאלט אוים פאזיטיוו בעווייזט, אז דער קראנקער פערמאגט אין בלוט געוויסע שטאפען, וואס האבען דעם צוועק צו פערניכטען די סיפיליטישע מיקראבען. דאס גיט אונז א גרונד אנצונעהמען, אז עס זענען פערהאן ערגעץ־וואו אין קערפער אויך די מיקראבען גופא, צוליב וועלכע עס זענען טאקע ענטשטאנען די דערמאהנטע שטאפען. ווען די רעאקציע אבער פאלט אוים נעגאטיוו. ד. ה., אז די אויבענדערמאהנטע שטאפען (אדער ווי מ'רופט זיי געגנען־קערפער) זענען נישט געפינען געווארען, זאגען מיר, אז אויך די מיקראבען זענען נישטא, און מיר נעהמען אן, אז די אונטערזוכטע פערזאן איז פריי פון סיפיליס.

דאס אלץ ענטשפרעכט דער ווירקליכקייט אלס הויפט־יסוד. צי איז עס אבער שטענדיג אזוי? צי איז שטענדיג ביי פאזיטיווען וואסערמאן — א זיכערער סיפיליס, און פערקעהרט — צי איז א נעגאטיווער רעזולטאט — א בעווייז נעגען דער קראנקהייט? מיט קליינע אויסנאהמען (מאלאריע, שקארלאטין, נאך א שלאף־געטראנק) קענען מיר אננעהמען. אז א „פאזיטיווער וואסערמאן" בעווייזט שטענדיג מיט זיכערקייט די אנוועזנהייט פון סיפיליס, גאנץ אנדערש שטעלט זיך אבער פאר די זאך ביים נעגאטיווען וואסערמאן. פארוואס דאס איז אזוי, וועט אונז קלאר ווערען פון פאלגענדען. פערהאן א פארם פון סיפיליס, וואס הייסט

Lues Maligno

בייזוויליגער סיפיליס. די דאזיגע פארם צייכענט זיך אוים דערמיט, וואס שוין אין פריה־סטאדיום קומט עס צו דער ענטשטעהונג פון טיפע צופאלענע געשווירן אויף דער הויט. די זיכערע געגען סיפיליטישע מיטלען, ווי קוועקזילבער, בלייבען אהן ערפאלג. מיט איין ווארט, עס איז א שווערע פארם פון דער קראנקהייט. און דאך איז דא די וואסערמאן־רעאקציע גאנץ אפט נעגאטיוו (פאזיטיוו נאר אין 35־50 פראצ.). ווי אזוי דערקלערט זיך דאס? ווען א שונא דרינגט אריין אין א לאנד, קומט געוועהנליך פאר א מאביליזאציע, כדי דעם פיינט צו פערטרייבען, ווען אבער דער שונא איז זעהר מעכטיג און ער פערנעהמט גיך די גאנצע טעריטאריע, זענען די איינוואוינער נישט בכוח זיך ענטקעגענצושטעלען, צו ארגאניזירען א ווידערשטאנד און קיין מאביליזאציע בעווייזט מען שוין נישט צו מאכען. דאס אייגענע פאסירט אויך אין דעם פאל פון א בייזוויליגען סיפיליס. ווען דער ארגאניזם איז אפגעשוואכט (אלקאהאליקער למשל), ווערט ער שנעל פערפלייצט פון סיפיליטישען גיפט, נישט האבענדיג קיין כוח אויסצוארבייטען די נויטיגע געגען־קערפער. דערפאר טאקע בלייבט אפט די וואסערמאן־רעאקציע נעגאטיוו. מיר האבען אלזא א נעגאטיווען רעזולטאט, און דאך איז דער סיפיליס פערהאן.

עס זענען פערהאן נאך א סך אנדערע פאלען, ווען ביי א זיכערען סיפיליס איז דאך די וואסערמאן־רעאקציע נעגאטיוו, אין ערשטען סטאדיום, ווען עס האט זיך בעוויזען דער הארטער שאנקער, איז די וואסערמאן־רעאקציע נעגאטיוו. דאס דערקלערט זיך פשוט דערמיט, וואס די נעגען־קערפער הויבען זיך ערשט אן צו אנטוויקלען. זי ווערט געוועהנליך פאזיטיוו אין א 4־5 וואכען שפעטער, בערך 8־10 טעג איידער עס בעווייזט זיך דער ערשטער אויסשלאג פון צווייטען סטאדיום.

אין צווייטען סטאדיום איז זי כמעט שטענדיג פאזיטיוו (איבער 90 פראצ.) אין דריטען סטאדיום פאלט די צאהל פון „פאזיטיווען וואסערמאן" ביז 65 פראצ. ד. ה., אז ווען אין דאזיגען סטאדיום בעווייזט דאס בלוט א נעגאטיווע וואסערמאן־רעאקציע, דארף מען דאך נעדענקען, אז די קראנקהייט איז נאך אפשר כלל נישט אויסגעלאשען. און מען מוז מאכען אפטע אונטערזוכונגען. איבערהויפט מוז מען שטענדיג זיך דערמאהנען דערין, אז די נעגאטיווע וואסערמאן־רעאקציע האט נאר דעמאלט א ווירקליכע בעדייטונג, ווען זי ווערט אפטמאל איבערגע'חזר'ט.

———=———

● הומאר
● סאטירע

דער קונדס

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

בײלאגע צום „נײעם פאלקסבלאט“ נומער 126 — פרײטאג, דעם 31 מאי 1935

אבי עס רינט!...

RADA MIEJSKA

ערשטער יוד: וואס ריגט דא אזוילפיל בלוט?
צי איז דא א שעכט־הויז?
צווייטער: אך! דא איז דאך דער שטאט־ראט
— עס קומט איצט מסתמא פאר א זיצונג!...

פּיניעלע מזיק
גיט לישון

צאט גיהעיעגט וואס סאט זיך שוין ווידער אופּ־געטין אין שטוט־נאר? מאט זיך דעך ניקיפּט פּינקט זוי אפּן באלימער פּלאץ. די שאלעוום אבן גילײנט לאטעס אין די ווילקער זענע גישמאנע ווי די לײמינע צווילימים אין אבן גימאכט גיוואלדן. די ווילקער אבן דאך לײמינע ענט. מ'האקט אין זײ אראן, ווי אין א טראעט אראן אין זײ שראיען.

אז איעך אב דועם גיזעיען פין דער גלעריע, אב איעך צי זײ ארופּ גישריגן:

— יאלדאקעס, וואעט שטײט ען זוי אונגימאכט? צמאליעץ צריק אין די מארדים אראן! לײגץ לאטעס! שלופּץ ניש אין אונגעטיעכץ! איעך אב גישריגן! אין זײ, די פּלאקנישיסערס אך; ארגאניזאבט די עמיסע ליע.

צ'ערט יאטן? ווען איעך אב ענק דעמאלץ אין שטוט־נאר, וואלט גיוועין א בראך צי זײרע יוער. זײ וואלטן ניש אראעם גלאטיג, אײנער וואלט שטוצן פּונים ניגאט א מאזשגע, דער צווייטער וואלט גי־גאט א קאפּ ווי א באניע, דער דריטער וואלט גי־זיכט די לעבער, דעם פּערדן וואלט מע גימאכט די קילע — ס'וואלט גיוועין א בראך צי זײרע יוער!

אקלאל, ווי איעך זעי, עט ניש זאן קא אנדערע איצע, ווי דעים גאנצן שטוט־נאר אריבערצינעמען אין שמולן געסל אראן. אין זאלן די שובראקעס קי־מען אין שמולן געסל אראן זעך שלוגן. זײ וואלטן שאן ציפּים ניש אהײנגיגאנגע. זײ וואלטן שוין א חײנגיפּורן אף גומיאנקים.

יא, דועם איז די בעסטע איצע, דעים שטוט־נאר אריבערצינעמען צי אינץ, אין שמולן געסל אראן.

דעוואל אצין מיער א גיטן שאבים אין זאציג מיער גיזינט!

—————

ס'ווערט נישט פון געשעפט
אונטערגעהערטער געשפּרעך

אין פּײנגאלדס קאלעקטור קומט אריין א יודעל קויפן א צעטעלע צו דער ערשטער קלאס. פּײנגאלד לעגט איהם אוועק א פּעקעל לאסען ער זאל זיך אויס־קלויבען:

— איך קאן עפּעס געווינען אויף דעם לאס? — פרעגט דער יוד.

— אוודאי קאנט איהר געווינען! גאנצע 100 טויזענד זל. קאנט איהר געווינען.

— און ווען ציהט מען?

— איבערמארגען!

— איבערמארגען? ס'ווערט נישט בײ'ן געשעפט איך דארף מארגען צאהלען א וועקסעלע.

——=——

מייז ווייב שרעקט זיך!...
פון גראף קאלי

ווי עס פלעגט דער שבועות קומען
— שוין פון כמה, כמה יאהרען
האט מיין ווייב געהאט א מנהג
שנעלער אויף דער דאטשע פאהרען.

נישט געהאלפען קיין פראטעסטען
איינגעשפאנט איך האב די קליאטשע
— ס'איז געווען שוין א טראדיציע
שבועות פראווען אויף דער דאטשע.

אבער איצט... בימי קאוואלסקי
ס'איז דער פרילינג באלד פערשוואונדען
און מיין ווייבעל ווערט פון דאטשע
נישט בעגייסטערט, נישט דערצונדען...

עפעס האלט זי אין איין שווייגען
ווען איך הויב נאר אן צו ריידען
אז אין דארף — עס שמעקט אצינדער
און עס בליהט ווי אין גן־עדן...

ס'איז אומזיסט מיין טרחה, היי־יאהר
איז מיר עפעס נישט געראטען
אומעטום אויף אלע דאטשעס
שרעקט מיין ווייב קאוואלסקיס שטן

ווער איך דאך מסתם דערשראקען
הויב איך אן צו פראטעסטירען:
—לאזער לופט—ס'קען זיך שעדליך
אפרופען אויף דיינע נירען...

און דיינע לונגען, און דיין לעבער
וואלט מען אויך געדארפט פערלאטען
און אויך קאזע - מילך אביסעל
וואלט געוויס פאר דיר נישט שאטען...

אט אזוי איך האב גערדרשנט
דיס ווי האניג, וייך ווי פוטער
און געמאכט זיך פאר א מאנ־דל
אזא הארציגער, א גוטער...

און געשילדערט די פאעזיע
און מיט ווערטער זעהר וואילע
אויב איהר מיינט, עס האט געהאלפען
קענט איהר נישט מיין יענטע ביילע...

אין „דזשיען מאטקי“
היינטיגע קינדער

קינד: טאטעשי, וואס איז דאס היינט פאר א בלימעל־טאג?

פאטער: היינט, מיין קינד, איז א בלימעל־טאג פאר דער מאמע (דזשיען מאטקי).

קינד: אזוי? יעצט גלויב איך טאקע שוין, וואס דער טאטעשי זאגט שטענדיג, אז די מאמעשי גייט אין די הויזען.

פאטער: וואס עפעס נארעלע איינער?

קינד: דער טאטעשי האט דאך אריינגעלעגט א הויזען־קנעפּעל!

רעלעם.

אויך א „קרבן“

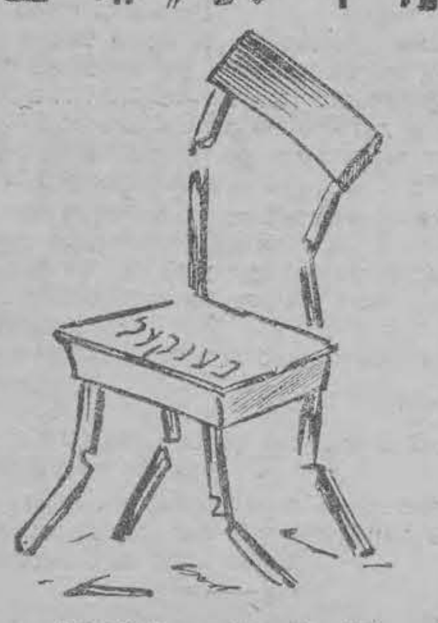

פון די „בני קאוואלסקי“...

בין מנחה למעריב

ערשטער יוד: ביים נעכטיגען רעגען האט איהר נעמוזט גוט נאס ווערען?

צווייטער: זעהר נאס.

— וואו זענט איהר דען געווען, בעת ס'האט גע־רעגענט?

— אין דער מקוה.

זי איז פשיטאמנע

ווייב: גיי שנעל, בערעלע, און לאז דיך אטעקי־רירען.

מאן: ווי פאלסטו עפעס אויס?

ווייב: עס זענען דא געווען בעלי־חובות, האבען זיי געזאגט, אז זיי ווילען דיך פאקען וועלען זיי דיך ממית־זיין.

רעלעם.

א טייערער שעף

— האט דיך דיין שעף ליב?

— א שאלה! אז ב'קום איין מינוט שפעטער, איז סכנות נפשות.

א גלייכער שידוך

מחותן (צום שדכן): אפשר האט איהר עפעס א שידוך פאר מיין טאכטער?

שדכן: איז אייער טאכטער א געראטענע?

מחותן: זי איז א לאמע.

שדכן: אויב אזוי, האב איך פאר אייך א גלייכען שידוך; דער חתן האט א הויקער.

רעלעם.

ענטשולדיגונג

בערל גלייבינער, וועלכען איך האב ביים מאט־נען פון מיר א חוב אויסגעהאקט אלע ציין, בעט איך איהם ענטשולדיגונג, און פערזיכער איהם, אז דאס, וואס האט פאסירט וועט שוין מעהר נישט פאסירען.

שלמה קלאפּער

פּאָליטיק פון וואָך

ביי דער פראַנצויזישער רעגירונג טוט זיך חושך. עס איז דאָרט אַ טומעל און אַ קאָכעניש; עס פּילדערט זיך און שטורעמט. עס איז עפּעס דאָרט נישט אין אָרדענונג מיט די פינאַנצען, אין דער קאַסע קומען עפּעס דאָרט אַריין לעכער און די לעכער ווערען, וואָס אַמאָל גרעסער.

אויך מיט די אַמעריקאַנער פינאַנצען איז, ווייזט אויס עפּעס נישט אין אָרדענונג. חברה וואַרפען זיך דאָרט אויף רוזוועלט'ן, מען וויל איהם שוין דורס זיין.

ערשט איז רוזוועלט געווען אַ גאַנצער רעטער, ער ראַטעוועט אַמעריקע פון אַן'אומגליק, אַזוי האָט מען געהייסען, און שוין וואַרפט מען צו איהם שטיינער. איז דאָס דער בעסטער בעווייז, אַז עס האַנדעלט זיך דאָרט וועגען לעכער אין דער קאַסע.

פון דער אַמעריקאַנער קאַסע זעהט מען, ווייזט אויס, אַרויסקוקען לעכער, און מעגליך, אַז גאָר גרויסע לעכער. איז שוין אַזוי דער שטייגער צו שרייען, צו פּילדערען און צו שטורעמען, ווען מען זעהט לעכער אין אַ קאַסע.

קאָכט זיך אין די אַמעריקאַנער הערשענדע קרייזען.

זעהט אויס, אַז דאָס קאָכעניש אין דער פראַנצויזישער און אַמעריקאַנישער פּאָליטישער וועלט, האָט זיך עפּידעמיש פערשפּרייט און זיך אַריינגעכאַפּט אין אונזער שטאָט־ראַט. דער אונטערשיד איז נאָר דער, וואָס די ענדעקעס מאַכען דאָ לעכער אין די קעפּ פון די יודישע ראַטמענער.

ערגעץ אַנדערש־וואו האַנדעלט זיך וועגען לעכער אין דער קאַסע, און דאָ — וועגען לעכער אין יודישע קעפּ.

פון „שלאַכט־פעלד“

אויפגעכאַפּט אויף דער בלוטיגער זיצונג אין שטאָט־ראַט

אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאָט־ראַט, בעת ס'זענען געפלויגען בענק, טישען און אַנדערע ענדעקיש געוועהר. ווען ס'האָט געהאַגעלט מיט ברעטער און דרענגער אויף די קעפּ פון די יודישע ראַטמענער, האָט אונזער קונדס־שליח אויפגעכאַפּט פּאַלגענדע סצענעס:

דער ענדעקישער „פּראָפעסאָר“

בעת ראַטמאַן נוטקעוויטש איז געלעגען אַ צובלוטיגטער, איז איינער פון די ראַטמענער צוגעלאָפען צום ענדעקישען „פּראָפעסאָר“ ראַסקאָווסקי און צו איהם געזאָגט:

— איהר זענט דאָך אַ דאָקטאָר, פאַרוואָס דערפיהלט איהר נישט אייער דאָקטאָרישע פליכט? פאַר וואָס גיט איהר נישט קיין הילף דעם פערוואונדעטען?

דערויף האָט דער „לעקאַזש“ געענטפערט:

— איך וויל נישט קאַליע מאַכען מיין אייגענע מלאכה....

אָפּגעשאַפט די „אונבעריהרליכקייט“

אויף דער זעלבער זיצונג האָבען די ענדעקישע שלעגערס ענדליך אָפּגעשאַפט די „אונבעריהרליכקייט“ פון די רעפּוטאַטען, און זיי האָבען צושלאָגען דעם רעפּוטאַט מינצבערג און רעפּ. וואָלטשינסקי.

אַ בענקעל איז ווייניג?

די ענדעקעס האָבען בעוויזען, אַז זיי זוכען נישט קיין בענקלעך — נאָר טישען.

אַ נייער שטאָט - ראַט - קאַלענדאַר

ווי מ'שמועסט, וועט אין שטאָט־ראַט איינגעפיהרט ווערען אַ נייער קאַלענדאַר מיט די ראַטען:

בלוטיגע געשעהענישען דעם 2־טען אַפּריל 1935.

געשלעגען דעם 18־טען אַפּריל 1935.

פּאָגראָם אין שטאָט־ראַט - זאָל דעם 28־טען אַפּריל, 1935 א. אז. וו.

דער „פּעהיגסטער“ שטאָט־ראַט

ווי ס'ווייזט זיך אַרויס, איז דער לאָדזער שטאָט־ראַט דער „פּעהיגסטער“ פון אַלע שטאָט־ראַטען אין גאַנץ פּוילען.

— פון וואַנען דרינגט מען דאָס?

— ווייל ער שטעט אייביג גרייט „נא פּאָגאָטאָוויע“....

בעניעלע זאַלץ.

שלום וועט זיין!

בעניעלע פּאָליטיקער זאָגט, אַז דאָס, וואָס אַלע מלוכות האָבען זיך לעצטענס גענומען צו פערשטאַרקען זייערע לופט־פלאָטען, בעווייזט נישט, אַז מ'גרייט זיך צו אַ מלחמה, פערקעהרט: דאָס בעווייזט, אַז מ'גרייט זיך צום וועלט־שלום.

— דהיינו?

— עס שטעהט דאָך בפירוש: „עושה שלום במרומיו“.

בעניעלע זאַלץ.

צווישען מאַן און ווייב

פון ב. קאַוונער

איינער דערצעהלט מיר:

איך קום אַהיים אַ מידער, אַן'אויפגערעגטער, אַ בייזער, דער געדאַנק איז: זיך קריגען מיט דער פרוי, פירלען די שוויגער, דעם שווער און שלאָגען די קינדער.

אָבער מיין ווייבעל בעגעגענט מיך מיט אַ קוש און מיט אַ שמייכעל און זי נעמט מיך אָן פאַר'ן האַנט און פיהרט מיך צו צו אַ שטוהל.

— זיץ, איך וויל דיר עפּעס דערצעהלען און דיר עפּעס בעטען.

זעץ איך זיך אַוועק און זי זעצט זיך נעבען מיר און די ערשטע זאַך זאָגט זי מיר אָן, אַז מיין ברודער מאָטעל איז אַוועק פון זיין פרוי, ער האָט איינגעפּאַקט זיינע זאַכען, געבאָרגט ביי זיינע פריינד הונדערט זל. און — אויס מאָטעל.

— וואוהין איז ער אַוועק?

— היינט אינדערפריה.

— ווער האָט עס דיר דערצעהלט?

— עלקע, די שוועגערין, מאָטעל'ס ווייב.

— ווי פיהלט זי זיך פון דער געשיכטע?

— זי האַלט אין איין וויינען; נאָר זי וויינט; איך ווייס גאָרנישט ווי עס נעמען זיך צו אַ פרוי אַזוי פיל טרעהרען.

— אַלץ, וואָס פרויען האָבען, — זאָג איך — איז טרעהרען, דאָס איז זייער שטאַרקסטער געוועהר.

— נישט אַלע מאָל — זאָגט מיין ווייבעל — עס זענען געווען צייטען, ווען עלקע האָט נישט אויפגעהערט צו קושען מאָטלען. ווען מען איז נאָר אַריינגעקומען צו איהר, פלעגען זיי זיך קושען, אַז מאָטעל איז געווען אין הויז, איז זי געווען גליקליך. נאָר זי האָט איהם געקושט און זיך געלאַסטשעט צו איהם און מען האָט מעהר נישט געהערט נאָר: „מיין קרוין“, „מיין לעבען“... און נאָך אַזעלכע זיסע ווערטער. און יעדעס וואָרט איז געווען בעגלייט מיט אַ קוש. און איצטער, אַז ער איז אַוועק פון איהר, וויינט זי. איך רעכען, אַז זי איז זעהר אַ נאַרישע, אַ קעלבעל, ווען דו זאָלסט פון מיר אַוועק, וואָלט איך נישט געוויינט; איך וואָלט זיך אויסגעפּוצט און גענומען בעני'ן, אָדער מאַקס'ן און אַוועק מיט זיי אין טעאַטערס, אין קאַבאַרעס, איך וואָלט זיכער נישט געוויינט, און זי, עלקע, די בהמה, הערט נישט אויף צו וויינען.

— ס'איז נאַריש — זאָג איך — אויב אַ פרוי קען נישט איינהאַלטען איהר מאַן אין הויז מיט איהרע לאַסקעס, מיט איהרע קושען, וועט זי איהם מיט קיין טרעהרען זיכער נישט צוריקברענגען; אַ מאַן האָט פיינט ווען אַ פרוי וויינט; פרויען־טרעהרען זענען ביי אונז מענער ערגער ווי דער טויט; מיר וועלען בעסער פערנעמען טויזענד קושען מיט טויזענט שמייכלען, אידער איין טרעהר.

— דאָס, וואָס איך טו טאָקע... מיר זענען שוין, אַ דאַנק גאָט, פערהייראַט אַכט יאָהר, און איך האָב נאָך קיין טרעהר נישט פערלוירען.

פערגעס נישט, אַז איך בין אַ בעסערער מאַן ווי מיין ברודער. מיין ברודער איז זעהר אַ בייזער, אַ נערוועזער; ער צינדט זיך באַלד אָן ווי אַ טרוקענער שטרוי. אָבער איך בין אַ ווייכער מענש. האָב אַ מילדע נאַטור...

— עס רעדט זיך נאָר אַזוי.

— דאָס איז אַן'אמת. ער, מאָטעל, איז גערעטען אין טאַטען. און איך — אין מיין מוטער.

— עט!

— וואָס מיינסטו, „עט“?

— איך מיין, אַז דו זאָלסט איבער אַ קאַפּיטשקע; עס פעהלט דיר נאָך גענוג צו זיין ווי דו זאָגסט; איך האָב פיינט ווען מען לויבט זיך אַליין.

— אויב אַזוי, קענסטו מיך נישט. שוין אַכט יאָהר אונטער איין דאַך און דו קענסט מיך נאָך נישט.

— איך קען דיך שוין צו גוט, אָט ביזטו איצט אַהיימגעקומען אַן'אויפגערעגטער, אַ צוטראָגענער, אַ בייזער; איך האָב געזעהן אין דיין פנים, אין דיינע אויגען, אין דיין שטימע, אַז דו וועסט באַלד אויפשיסען דיין כעס; אַז באַלד, באַלד וועט דאָס גאַנצע הויז געהן אויף רעדלעך; וועסט זיך קריגען מיט מיר, מיט מיין מוטער, מיט מיין פאָטער און וועסט שלאָגען די קינדער — וואָס־זשע האָב איך געטון? האָב איך פערכאַפּט... איך בין דיר אַנטקעגענגעקומען מיט אַ שמייכעל און מיט קושען און... און...

— דאָס איז גאָרנישט ווערט. ווען אַ מאַן איז בטבע אַ שלעכטער, אַ נערוועזער, לאָזט ער זיך נישט קושען און מאַכט זיך נישט קיין צימעס פון דיין פרוי'ס אַ שמייכעל... אַ גרויסער שרייבער האָט אַמאָל געזאָגט, אַז אויף דער גאַנצער וועלט געפינט זיך נישט קיין איין פרוי, וואָס איהרער אַ שמייכעל זאָל עפּעס מיינען, און וואָס איהרער אַ קוש זאָל נישט זיין פאַלש. פאַלשע שמייכלען און פאַלשע קושען קענען נישט ווירקען.

— אויב דו זאָגסט. אַז אַלע מיינע שמייכלען

קורצער פרייטאָג און שבת הגדול

קורצער פרייטאָג: איהר ווייסט, פּאַניע שבת הגדול, איך שפּיל שוין נישט מעהר אויף דער לאָטעריע. אַזאַ שלימזל ווי איך — זייט צעהן יאָהר שפּיל איך אויף דער לאָטעריע און האָב נאָך איינמאָל נישט געוואונען.

שבת הגדול: איך בין נאָך אַ גרעסער שלימזל פון אייך. זייט 20 יאָהר האָב איך מיין ווייב פערזיכערט פון אַן'אומגליקס־פאַל און ביז היינט, האָט זי אפילו קיין איין פוס נישט צעבראָכען!

דער „עם - הספר“

נישט אומזיסט רופט מען דאָס יודישע פּאָלק: „עם - הספר“, ווייל ס'ווערט אייביג גערדרוקט.

בעניעלע זאַלץ.

וואָס יעדער יודישער ראַטמאַן מוז טון?

פונאַנדערגעשיקט פון לאָדזער ראַבינאַט

ווי דער „קונדס“ דערוואוסט זיך, וועט דער ראַבינאַט די טעג פונאַנדערשיקען אַ מודעה, אַז יעדער יודישער ראַטמאַן, וואָס געהט אויף די זיצונגען אין שטאָט־ראַט, מוז פאַר'ן געהען צו די זיצונגען, איבערלאָזען דער פרוי אַ גט על תנאי, און אויב ער קומט צוריק אַהיים מיט גאַנצע ביינער, מוז ער גומל - בענשען.

אַכטונג, יודישע ראַטמענער!

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז מיר בעזיצען אויף לאַגער אַ גרויסען אויסוואַהל פון

וויגאָרנע פּאַנצערס

מיר בעזיצען אויך אויף לאַגער אַ נייעם טראַנספּאָרט

שטעך - דראָהט

אויף צו פערשאַנצען זיך צו די שטאָט־ראַט־זיצונגען

דער „קונדס“.

קאָוואַלסקיס פּאָרשלאַג

ווי מען שמועסט האָט דער ענדעקישער ראַטמאַן קאָוואַלסקי אַריינגעטראָגען אין שטאָט־ראַט אַ פּראָיעקט נישט צו לאָזען יודען זיצען אויף די בענק פון די גערטנער, ווייל דאָס הייסט — מאַגיסטראַצקע באַנק־פּאָסטענס.

דעלעם.

קריזיס אין דער קעניג־בראַנזשע!

ח' אַלפאָנס זוכט אַ בכבוד'ע פרנסה

דער שפּאַנישער עקס־קייזער אַלפאָנס האַלט זיך ביים גט'ן מיט דער פרוי, ער האָט שוין פּעציעלטענס צוגעשיקט צו דער פּרעסע הייראַטס־אַנאָנסען מיט אַזאַ אינהאַלט:

אַ פעהיגער קעניג, צייטווייליג אַרבייטסלאָז, וויל חתונה האָבען מיט אַ פערמעגליכע פּאַנגע, גרושה, אָדער אַלמנה, וואָס זאָל איהם פערזיכערן אַ פּעטענדן, כדי ער זאָל קאָנען קומען צו אַ בכבוד'ע פרנסה אָפּערטען פּאַר „אַלפאָנס“.

ווען איך וואָלט געווינען דעם מיליאָן!

דער „קונדס“ האָט זיך געווענדעט צו אַ ריי אָנגעזעהענע פערזענליכקייטען מיט דער פראַגע, וואָס זיי וואָלטען געטון, ווען זיי וואָלטען געווינען דעם מיליאָן! אָט וואָס זיי האָבען געענטפערט:

מיניסטער לאַוואַל — כ'וואָלט מיר געקויפט אַזאַ צילינדער, וואָס כ'האָב געזעהען אויפ'ן קאָפּ פון מיניסטער בעק.

מוסאָליני — כ'וואָלט אָפּגעקויפט עסטרייך — און אויס סלאָפּאָט.

לייבעל מינצבערג: ווען איך וואָלט געווינען דעם מיליאָן, וואָלט איך צוזאַמענגענומען אַלע „צעירים“ און יעדען פון זיי פערשטיפּט ס'מויל.

רומקאָווסקי — ווען איך, פאַרסטעיט איהר מיך, פאַק דעם מיליאָנטשיק, קויף איך אָפּעט דעם גאַנצען „העלענובעק“ און שיק מיין גאַנצען זאַרושאָנד צו אַלדע טייוועל.

גראַף קאַלי — ווען איך געווין דעם מיליאָן, וואָלט איך אויפגעהערט צו חלומ'ען פון אַ געריכטעטען הערינג אין דער וואָכענס.

שלמה גרוזינער — ווען איך געווין דעם מיליאָן וואָלט איך — איהם געהאַלטען פעסט....

פון לאָדזער מסחר

אין דער שטיקעריי־בראַנזשע איז לעצטענס צו בעמערקען אַן'אויפלעבונג; יעדער סוחר „שטיקט“ זיך פאַר אַ זלאָטי. איינער דערשטיקט דעם צווייטען, יעדער שטיקעוועט ווי ער קאָן.

בעניעלע זאַלץ.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: וואָס הערט זיך עפּעס ביי אייך ר' טרייטעל?

טרייטעל: נישט היימליך ר' פייטעל, פּאַראַיאָהרען אין דער צייט איז מיר פיל ווייליער געווען.

פייטעל: מיט וואָס למשל?

טרייטעל: פּאַראַיאָהרען אין דער צייט, איז מיין ווייב שוין געזעסען אויף ראַטשע.

דעלעם.

קושען זענען געווען פאַלשע, ווייזט עס בלויז, אַז דו קענסט נישט דיין אייגענע פרוי, אַז דו וועסט מיך שוין נישט קענען; עס ווייזט אויך, אַז אַ פרוי איז אַ נאַר, ווען זי טוט דאָס; אויב דער מאַן, איז אַ בהמה און ער פערשטעהט איהר נישט, דאַרף זי זיין קאַלט צו איהם און שטרענג; וואָס קעלטער און וואָס שטרענגער אַ פרוי איז צו אַ מאַן, אַלץ מעהר ליבט ער זי, סיידען איינע האָט מזל און זי קריגט אַריין אַן'אינטעליגענטען מענשען, אַ פּאָעט, נאָר ווי אויף דער פרוי נישט ווי אויף אַ שפּילעכעל, נאָר ווי אויף אַ קונסטווערק; וויאויף אַ שעהן בילד; ווי אויף אַ געטין...

— קיין פרוי אין דער וועלט וואָלט נישט זיין צופרידען מיט אַזאַ מאַן. אַ פרוי האָט פיינד ווען מען ווערט זאַט פון קוקען אויף איהר; אפשר נאָך מעהר ווי דער מאַן... אַ פרוי, אויב זי איז נאָר אַ יונגע, אַ געזונטע, וויל דווקא זיין ביים מאַן אַ שפּילעכעל, אַ צאַצקע, אַ בלימעל.... און טאָמער איז דער מאַן פון דער ווייטענס, טאָמער גיט ער זיך נישט אָפּ מיט איהר, פיהלט זי זיך אומגליקליך... ווען אַ פרוי גיט איהר מאַן אַ קוש, ווייל זי צעהן קושען צוריק; אַ פרוי נעמט די גרעסטע פּראָצענטען... זיי זענען די אמת'ע שיילאָקס... אָט אַזאַ פּאָלק זענען זיי די פרויען, און דערפאַר זענען טאַקע פאַרהאַן בעריהמטע געלערנטע, גרויסע דיכטער, טיפע דענקער, פילאָזאָפען, וואָס האָבען קיינמאָל נישט חתונה געהאַט. אָט דערצעהלט מען פון בעריהמטען פילאָזאָף שאָפּענהויער, אַז ער איז אַמאָל אין אַ זומער פאַרטאָג, געגאַנגען שפּאַצירען אין אַ וואַלד, האָט ער געזעהן אויף אַ בוים העגנען אַ פרוי, האָט ער אויסגערופען הויך אויפ'ן קול: „אָ, גאָט! אַ שאָד, וואָס נישט אויף אַלע בוימער וואַקסען אַזעלכע פרוכטען!“ דאָס בעווייזט. ווי פיינט ער האָט געהאַט די פרויען.

ער איז טאַקע געשטאָרבען אַן'אַלטער בחור.

— וואָס־זשע בעווייזט עס?

— עס בעווייזט, אַז אַן'אמת קלוגער מענש האָט נישט חתונה.

— ווען זשע דען האָט חתונה?

— אַ נאַר, אַ שוטה, אַ בהמה!

— הייסט עס, אַז איך בין ביי דיר אַ נאַר.

— אַ נאַר און אַ שלעכטער! און די צוויי זאַכען געהען אַלעמאָל געאַרעמט: נאַרישקייט און שלעכטקייט זענען צוויי לייבליכע ברידער.

— עס איז נישט אמת!

— אויב דו ווילסט עס מיר בעווייזען, האָסטו איצט די מעגליכקייט: איך וויל האָבען אַ דינסט אין הויז; אויב דו וועסט מיר געבען אַ דינסט, וועט עס הייסען, אַז דו ביזט אַ גוטער און אַ קלוגער, ווייל בלויז אַ גוטער און אַ קלוגער מאַן וויל נישט, אַז זיין פרוי זאָל שווער אַרבייטען.

— דאָס וועסטו ביי מיר נישט אויספיהרען. איך וויל נישט האָבען קיין דינסטען אין הויז.

— האָב איך דאָך טאַקע רעכט ווען איך זאָג, אַז דו ביזט נישט קיין חכם און נישט קיין גוטער.

— האָסט רעכט!

— הייסט עס, אַז דו ביזט נישט געראָטען אין דיין מאַמען?

— ניין!

— דאָס איז אַלץ, וואָס איך האָב געוואָלט, אונזער דעבאַטע איז געשלאָסען.

ווי געפעלט אייך אַזאַ פרוי? יאָ, שאָפּענהויער, דער גרויסער דענקער, האָט גלייך געטון, וואָס ער האָט קיינמאָל נישט חתונה געהאַט.

פון מאַרשאַל פּילסודסקי'ס רעוואָלוציאָנערער פערגאַנגענהייט.

6

דער באַיאָוויעץ דאַמאַסקי דאַרף נאָך איידער דער פּאָסט־צוג קומט אָן אכטונג געבען אויפן זשאַנדאַרם פון דער באַהן־סטאַציע בעזדאַני, דאַרף איהם היטען די טריט און נישט ארונטערלאָזען פון איהם די אויגען, אין מאָמענט ווען דער צוג גייט אָן דאַרף דער באַיאָוויעץ אומשעדליך מאַכען דעם זשאַנדאַרם...

פון דער ווארשעווער גרופּע, וואָס פאָהרט מיט דעם פּאָסט־צוג דאַרפען ברייטבאַך און קאָביאַלקאַ ארויסשפּרינגען פון די וואַגאָנעם אין דער זייט, וואו פּריסטאָר געפינט זיך און שטעלען זיך איהם ביים זייט עטוואָס אָפּגערוקט. אין ערשטען מאָמענט, איז זייער אויפגאַבע צו בערוהיגען די פּאַסאַזשירען, וואָס פאָהרען אין צוג.

וואַלערי סלאַוועק, סווירסקי און די איבעריגע שפּרינגען ארויס פון וואַגאָן אויפן פּעראָן, אויך זיי דאַרפען אכטונג געבען אויפ'ן פּובליקום פון צוג, די הויפּט־אויפגאַבע זייערע איז אָבער, צו בעזעצען די באַהן־סטאַציע און אָפּשטעלען די גאַנצע ארבייט אויף דער סטאַציע אַרעסטירענדיג די בעאַמטע. סווירסקי וועט ערשט קענען אַוועקגיין צום פּאָסט־וואַגאָן ווען סלאַוועק קאָנטראָלירט צי די טעלעפאָנען און טעלעגראַף - אַפּאַראַטען זענען ווירקליך אומשעדליך געמאַכט.

אין פּילסודסקיס פּלאַן איז געווען דייטליך אויסגעטייטשט, אַז קודם כל מוזען פערניכטעט ווערען די טעלעפאָן און טעלעגראַפען - פערבינדונגען, דערנאָך דאַרף דער זעלנער - פּאַטרול אומשעדליך ווערען און ערשט דאַן קען מען זיך נעהמען צו דער „אַרבייט“ אין פּאָסט־וואַגאָן.

דאָ צום וואַגאָן האָט פּילסודסקי בעשטימט 7 באַיאָווצעס: זיך אליין, מאָמענטאָוויטשען, פּריסטאָר, סווירסקי, פעלמאַן, אַרצישעווסקי און גיבאַלסקי. דעם באַגאַזש־וואַגאָן האָבען בעדאַרפט פערנעהמען 2 באַיאָווצעס און ערשט דאַן, ווען די צווייטע פאַזע פון קאַמף וועט זיך אָנהויבען.

די גאַנצע אַרבייט דאַרף פערטיג ווערען אין דריי פירטעל שעה, ד. ה. ביז וואַנען ס'דאַרף אָנקומען דער פּאַסאַזשיר־צוג פון ווילנע.

ווען די אַקציע ווערט ענטגילטיג, גיט איינער פון די באַיאָווצעס א סיגנאַל צום וועג אויף צוריק. אַלע באַיאָווצעס פערנעהמען זיך מיט דער באַהן־ליניע אין דער ריכטונג צו ווילנע. דערביי דאַרף די וואַרשעווער גרופּע מיט וואַלערי סלאַוועק בראש אַוועקגיין די לעצטע פון דער סטאַציע בעזדאַן, זי דאַרף דעקען דעם צוריקמאַרש.

קומענדיג צום פּונקט וואו מען דאַרף זיך פערבינדען אין דער זייט, וואו די פערד שטייען בעהאַלטען, טיילט זיך איבער דער „אַטריאַד“ אויף 2 העלפטן, איין גרופּע מיט העלמאַנען ציהט זיך אויף צוריק צום אָרט ביים טייך, וואו עס שטייען בעהאַלטען לאָדקעס אַפּצושווימען קיין ווילנע.

אויף דעם זעלבען אָרט נעהמען איבער די באַיאָווצעס פון סלאַוועקס אָפּטיילונג די זעק מיט דאָס געלד און טרעפען זיך מיט פּילסודסקי'ס גרופּע, וועלכע געפינט זיך שוין דאַן לעבען דער איינגעשפּאַנטער בריטשקע, ביידע גרופּעס טרעטען אָפּ צוזאַמען ביז סעמעלישקער טראַקט, דאַן פאָהרט אָפּ די בריטשקע צו דער איינזאַמער פערמע יעדלען, וואו ס'האַלט זיך אויף אַלעקסאַנדראַ שטשערבינסקאַ און וואו ס'איז איינגעאָרדענט דיבאַזע פאַר דעם געלד.

דערנאָך פערנעמען זיך פּריסטאָר, סלאַוועק און אַרצישעווסקי אין דער ריכטונג צום ישוב זאַצעפּקע, וואו פּריסטאָר האָט א דאַטשע.

דער געהיימער פּאַראָל „כאַמונאַ“

היות אַלע אָנטיילנעהמער אין דער קאַמפּס־אַקציע האָבען געהאַט פּעסער פון די פּוילישע געגענטען, און די רוסישע פּאָליציי קען דערנאָך זיך א וואָרף טאָן אַהינצו זוכען די שולדיגע, האָט פּילסודסקי בעשלאָסען צוצוגעבען דער אַקציע דעם כאַראַקטער פון א „רוסיש־יודישען“ אָנפאַל, עס זאָל הייסען, אַז די עסערן האָבען דאָס אויסגעפיהרט דאָס שטיקעל אַרבייט.

די באַיאָווצעס האָבען דעריבער גערעדט צווישען זיך אויף רוסיש און די וואָס האָבען געקענט — אויך אויף יודיש. די וואָס רעדען נאָר פּויליש דאַרפען זיך בעמיהען נישט ארויסצודזשפען מיט א וואָרט.

חוץ דעם, האָט מען בעדאַרפט איבערלאָזען אויף דער סטאַציע בעזדאַן, פּלומרשט ווי פערגעסענע פּעקלעך מיט עסענוואַרג, א צובראָכענעם ברויניגנג אָדער אַנדערע זאַכען, איינגעוויקעלט אין יודישע ציי־טונגען.

דער פּלאַן און דער בעשלוס וועגען דעם, האָט געהאַט די טענדענץ צו מאַכען ענליך דעם אָנפאַל אויף דער סטאַציע בעזדאַני צו דעם אָנפאַל, וואָס איז אין דעמזעלבען זומער 1908 אויסגעפיהרט געוואָרען דורך די רוסישע סאָציאַליסטען — רעוואָלוציאָנערען אין נאָוואָגרודעק. האָרט האָבען צווישען די 8 אַרעסטירטע אָנטיילנעהמער זיך געפונען פיר יודען.

פּילסודסקי האָט אויך בעשטימט פאַר אַלע אָנטיילנעהמער אין דער בעזדאַנער אַקציע א ספּעציעלען פּאַראָל אויף צו פערשטענדיגען זיך צווישען זיך. די אַקציע האָט בעדאַרפט אויסגעפיהרט ווערען ביינאַכט ווען ס'איז גרינג א טעות צו האָבען און נישט דערקענען קיין אייגענע מענשען, וואָס בעטייליגען זיך אין דער אַקציע.

פּילסודסקי האָט דעריבער פעראָרדענט אָנצוגרייטען עלעקטרישע לעמפּלעך און ביים איבערלויפען פון איין קאַמפּס־פונקט צום צווייטען, ווען די פּאַטרולען פון די באַיאָווצעס וועלען פרעגען אויף רוסיש: „ווער גייט“? זאָל דער ענטפער זיין „כאַמונאַ“. דאָס וועט זיין דער געהיימער פּאַראָל צו דערקענען די „אייגענע“.

פרייטאָג דעם אַכצענטען סעפּטעמבער אַנ'אַכט טאָג פאַרן אויספיהרען די אַקציע אויף דער סטאַציע בעזדאַן האָט יוזעף פּילסודסקי צונויפגערופען אַנ'אַלגעמיינע זיצונג פון אַלע אָנטיילנעהמער. פּילסודסקי האָט נאָכאַמאָל איבערגעחזרט אַלע דעטאַלען פון פּלאַן האָט נאָכאַמאָל אויסגעטייטשט אין וואָס ס'וועט בעשטעהן די אויפגאַבע פון יעדען איינעם און פון די בעזונדערע גרופּען.

(ווייטער זונטאָג).

ביבליאָגראַפישע נאָטיצן

י. ל. שאַצקי „קאָרנבלומען“
ביאַליסטאָק 1935

שאַצקי קען זעהר גוט די נאַטור. ער פיהלט זי מיט אַלע זיינע רמ"ח אברים, מיט אַלע זיינע פינף חושים, שאַצקי איז זעהר נאָהענט מיט דער נאַטור, אַנ'אייגענער און פיהלט זיך מיט איהר היימיש, און דעריבער זינדיגט ער אָפט געגען איהר. בעת שאַצקי פאָהרט מיט דעם פּויערל „אויף די פּליטען“ און לאָזט מאַקסימען פילאָזאָפירען, הערען מיר אַזאַ פילאָזאָפיע: „א גאַנצען טאָג וועט דיר די זון ברענען, א ווינטעלע וועט דיר קיהלען, א רעגענדעל וועט דיך די שטויב אָפּוואַשען“ און עס פרעגט זיך, אַז ווי באַלד מען איז אַזוי טאָג איין, טאָג אויס אויף די פּליטען, אין וואַסער, טאָ פון וואַנען נעמט זיך דער שטויב?

נאָר לאָמיר אָננעהמען, אַז דאָס איז געזאָגט געוואָרען סתם אַזוי, בתור גוזמא, איז אָבער די מעשה, וואָס שאַצקי האָט ליב מגזם צו זיין גאָר אויפ'ן ברייטען שטייגער, נאָך מעהר, ווי רבה בר בר חנא; ביי שאַצקי'ן איז רעכט, אַז זיין מאַקסים זאָל פון דער לולקע ארויסלאָזען „א קוימען מיט סאַזשע“. אַזאַ מאַקסים, וואָס קאָן פון א לולקע ארויסלאָזען א קוימען מיט סאַזשע, קען זיך זיינע פאַר גילדען פערדינען אין א צירק און ער וואָלט זיך נישט געדאַרפט א לעבען לאַנג ארומשלעפּען אויף די פּליטעס און אויב וויל אונז שאַצקי דווקא דאָס איינרעדען, איז עס גערעדט סתם אין דער וועלט אַריין, גראָד, ווי ס'איז סתם גערעדט, אַז „די פיש וועט זיך באַלד אויפכאַפּען, וועט ארויסקריכען פון גריבעל, פון די גראָז און וועלען עפּעס עסען“.

צי ווייסט דען נישט שאַצקי, אַז דער פיש וועט פון גריבעל קיינמאָל נישט ארויסקריכען און פון גראָז זיך קיינמאָל נישט אויפכאַפּען? — ווער־ווער, נאָר שאַצקי האָט שוין געדאַרפט וויסען דערפון, אַז דער פיש לעבט נאָר אין וואַסער און טאָמער איז ער פערוואָרפען געוואָרען אין א גריבעל, אָדער אין גראָז, איז ער טויט, ווי אַלע טויטע און וועט זיך קיינמאָל שוין נישט אויפכאַפּען!...

דער חסרון שאַצקי'ס איז, וואָס ער איז מיט דער נאַטור א צו נאָהענטער שמעלקע און ס'דאַכט זיך איהם, אַז וואָס ער וועט מיט איהר אָפּטון, וועט אַלעס זיין רעכט און ער טוט איהר טאַקע שלא־כדין; ביי איהם איז רעכט, אַז אינם שוים פון ניעמאַן זאָל אויסוואַקסען געדיכטע וועלדער, אַז דער ניעמאַן „טרונקט אָן סטאַדעס מיט אַלע בעשעפענישען“ און אַז דער ניעמאַן „פּאָמפּעט אָן ברונעמס אויף די וואָלקענעס“.

די אַלע חסרונות וואָלטען זיך זעהר לייכט געלאָזט אויסמיידען, ווען שאַצקי זאָל זיך וועלען אַריינטראַכטען אין דעם, וואָס ער וויל זאָגען און ווען ער זאָל אַביסעלע מעהר אכט לעגען אויף דעם יודישען לשון. מען ווערט ממש פערמאַטערט פון די רוסיציזמען און דייטשמעריזמען.

זיין „די לויה ביי נאַכט“, „יענע“, „אין פריהלינג“, „א רחמנות“, „מאָפּס“ און אַנדערע זענען זעהר פיין צוגעטראַכט און דער מחבר בעווייזט זיך אין זיי פון דער בעסטער זייט.

יוסף ז.

—=—

„Literatura Łodzi w ciągu jej istnienia".
Szkic literacki i amtologja.
פון לודוויק סטאַלאַזשעוויטש.

„לאָדז, די צווייטע, לויט דער צאָהל פון איהרע איינוואוינער, שטאָט אין פּוילען איז, איינע פון די לעצטע, אויב ס'געהט וועגען דעם ליטעראַריש־וויסענשאַפטליכען לעבען“ — אַזוי הויבט דער מחבר אָן זיין דערמאָנט בוך און, הגם ער ווייסט, אַז „מען קען, וואָס אַנ'אמת טאַקי לאָדז נישט אָפּשאַצען, לויט דער מאָס פון אַנדערע קולטורעלע צענטערס אין פּוילען“, ווייל דערויף האָט דער מחבר א סך פערשידענע סיבות, דאָך איז מיט לאָדז נאָך נישט אַזוי שלעכט; ווי עס איז האָט ער נאָך געקענט צונויפקראַצען פון דאָ און פון דאָרט אַביסעלע ליטעראַטור און אַביסעלע וויסענשאַפט פון און ארום לאָדז, מיט וועלכען ער האָט זיך געשטעלט פאַר „אַנ'אויפגאַבע אין דער דערמאָנטער אַרבייט צו אילוסטרירען דאָס ליטעראַריש - וויסענשאַפטליכע לעבען פון לאָדז, במשך פון איהר עקזיסטענץ און צונויפזאַמלען אין איין גאַנצעס אַלע דערשיינונגען פון די ליטעראַריש־וויסענשאַפטליכע אַרבייטען פון די לאָדזער (יחידים און געזעלשאַפטען) און פון די וועלכע, בעזעצענדיג זיך אין לאָדז, זענען זיי געוואָרען א בעשטאַנד־טייל פון דער שטאָט“.

אויב איז אונז פונם טיטול פון דעם דאָזיגען בוך נישט קלאָר געווען, וואָס דער מחבר מיינט מיט דעם „במשך פון איהר עקזיסטענץ“: די עקזיסטענץ פון דער ליטעראַטור, צי די עקזיסטענץ פון דער שטאָט לאָדז — ווערט עס אונז קלאָר פון דער ציטירטער הקדמה, אַז דאָס מיינט מען טאַקי די עקזיסטענץ פון לאָדז, ד. ה. אַלזאָ די ליטעראַטור פון לאָדז, במשך פון דער לאָדזער עקזיסטענץ. דעם פּרט וועט זעהר וויכטיג זיין צו געדענקען ביים אַדורכלייענען דעם ערשטען טייל פון דעם בוך — דעם ליטעראַרישען סקיץ.

וועגען דעם אַכצענטען און דער ערשטער העלפט פון ניינצעהנטען יאָהרהונדערט ווייסט אונז דער מחבר אינגאַנצען נישט צו דערצעהלען און מיר וועלען זיך אַלזאָ האַלטען ביי דעם כלל פון „אַז דו שווייגסט — שווייגען מיר אויך“... — דער מחבר ווייסט נאָר צו דערצעהלען וועגען דעם אָנהויב פון דער ליטעראַטור וועגען לאָדז, אין דער צווייטער העלפט פון 19 יאָהרהונדערט, וועלכע עס האָבען „געמאַכט“ די קאָרעספּאָנדענטען אין לאָדז פון וואַרשעווער און פּעטערבורגער ציטונגען, די נעמען פון וועלכע דער מחבר גיט אונז אָן און פערגעסט דערביי אָנצוגעבען דעם נאָמען פון דער וואַרשאַווער פּויליש יודישער „יוטשענקע“, וועמענס לאָדזער קאָרעספּאָנדענט האָט אין איהר, אין די יאָהרען 1861—1862, געשריבען זעהר אינטערעסאַנטע קאָרעספּאָנדענצען מכוח דעם יודישען רעוויר אין לאָדז, מכוח דער ראָל, וואָס עס האָבען געשפּילט די יודישע אינדוסטריעלער און סוחרים אין דער ענטוויקלונג פון לאָדז וכד'.

אָבער אַזאַ „קליינינקייט“ וואָלט מען דעם מחבר געקענט זעהר גערן מוחל זיין, ווען נישט די בפירושע טענדענץ אויסצומיידען אין זיין בוך, אויף וויפיל דאָס איז איהם נאָר מעגליך, יעדע רייד איבער יודען און זייער ראָל אין דער לאָדזער ליטעראַטור.

וואָלט דער מחבר צו דעם טיטעל פון זיין ווערק צוגעגעבען דאָס וואָרט „פּוילישע“, וואָלט מען צו איהם, אין דעם פּרט נישט געקענט האָבען קיין טענות, ווייל אויב די „פּוילישע ליטעראַטור אין לאָדז“ וואָלט עס נישט געווען אונזער באָבעס דאגה צו דערזוכען זיך די בלויזען, וועלכע דער מחבר האָט פערזעהן, הגם עס וואָלט נאָך פערבליבען איהם פאַרצוואָרפען א גאַנצע רייהע ענינים, וועלכע מיר וועלען ווייטער נאָר, דרך אגב בעריהרען. קוים אָבער איז עס סתם „די ליטעראַטור פון לאָדז“, מוז מען איהם פרעגען:

„וואו זענען אהינגעקומען די אַלע שרייבער און וויסענשאַפטלער פון דעם יודישען לאָדז, ווי משה שאַץ, מרדכי צידקאָוויטש, א. טענענבוים, יעקל מאָרגענשטערן און די שפּעטערדיגע: י. אונגער, י. קאַקעצענעלזאָן, מ. בראָדערזאָן, בערלינסקי, י. ראַפּאָפּאָרט און צעהנדליגער אַנדערע?“

„וואו איז אַהינגעקומען די לאָדזער יודישע טעגליכע, וועכענטליכע פּרעסע, וועלכע דאַטירט איהר עקזיסטענץ נישט, לפי ערך, ווייניגער, פון דער פּוילישער, די לאָדזער יודישע פּעריאָדישע אויסגאַבען א. אַז. וו.?“

„וואו זענען ערגיץ פערשוואונדען געוואָרען די לאָדזער פערלעגער, די מונק'ס, גרובשטיינס, שאַפּיראָ'ס און די אַלע אַנדערע, פאַרוואָס ווערען זיי מיט קיין איין וואָרט נישט דערמאָנט?“ און —

זאָל מען גלויבען דעם מחבר אויף זיין וואָרט, דאַרף מען באמת, צוזאַמען מיט איהם פערגיסען טרעהרען, ווי באָב אויף דער „פערוואָהרלאָזקייט פון דער ליטעראַטור און וויסענשאַפט, וועלכע האָט געהערשט אין לאָדז, וואָס איז, ביז צו דער ענטשטעהונג פון „ראָזוואָי“ (סוף 1897!) אָנגעגאַנגען אַלס שטאָט פון דייטשען און יודען“ (!) און דאָס איז, אגב געוואָרען איינע פון די סיבות צו דער ליטעראַטור און וויסענשאַפט - לאָזיגקייט“ — אונז גלוסט זיך אָבער נישט אַזוי שטאַרק צו וויינען אויף דעם חורבן. מיר גלויבען נישט אויפ'ן וואָרט — מיר האַלטען זיך ביים כלל פון „נתי ספר ונחזה“ און אָט, אַז מיר מישען אויף דאָקומענטען זעהען מיר, אַז —

נאָך איידער עס האָט זיך דעם „ראָזוואָי“ געחלומ'ט אפילו געבוירען צו ווערען, איז שוין דערשינען פון א לאָדזער יוד (משה ש"ץ), דער ספר „אבן משה“. נאָך איידער דער „ראָזוואָי“, מיט וועלכען, ווי עס וויל דער מחבר, עס הויבט זיך אָן די פּוילישע קולטור אין לאָדז, שוין אין 1848 (מיט גאַנצע 50 יאָהר פריהער, אַלזאָ, ווי דער ראָזוואָי איז געבוירען געוואָרען) האָט שוין דער לאָדזער יוד יאַנקעל גוטשטאָט געפיהרט א בוכהאַנדעל און ווען דער לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט האָט איהם, אין 1860 (מיט 38 יאָהר פאַר דער דערשיינונג פון „ראָזוואָי“) געלייגט א סעקוועסטער, לויטן אויפטראָג פון דער פינאַנץ־מאַכט, אויף זיינע חפצים, האָט ער (דער שטאָט־פּרעזידענט) ביי איהם געפונען 825 „ביכלעך צו לייענען פּויליש און דייטש שטאַרק געניצטעיי“ (קורסיוו מיינער, י. ז. זעה ד"ר פרידמאַן: „געשיכטע פון יודען אין לאָדז“, ז"ז 128—129). מיר ווילען גלויבען, אַז די „פּוילישע שטאַרק געניצטע ביכלעך צום לייענען“ זענען נישט אַזאַ שטאַרקער סימן פון פּוילישער קולטור־לאָזיגקייט, טראָצדעם, וואָס עס איז געווען מיט קנאַפּע 40 יאָהר, איידער עס איז געבוירען געוואָרען דער לאָדזער „קולטור־טרעגער“ — דער „ראָזוואָי“ און טראָצדעם, וואָס לאָדז איז אָנגעגאַנגען „אַלס שטאָט פון דייטשען און יודען“!...

ווי מיר זעהען אַלזאָ, עקזיסטירט פאַר דעם מחבר גאָרנישט, וואָס האָט א שייכות מיט דער יודישער און מיט דער העברעאישער ליטעראַטור אין לאָדז און עס פרעגט זיך דעריבער, וואָס איז דער מחבר, מיט זיין דערמאָהנטען ווערק אויסען געווען? — היסטאָריע פון דער פּוילישער ליטעראַטור? (ווייל די יודישע דאָך, בשום אופן נישט), טאָ, פאַרוואָס האָט ער דאָס בוך טיטולירט בדרך כלל „ליטעראַטורא לאָדזשי“? — לאָדזער ליטעראַטור האָט דאָך, אין דעם פאַל — ווי מיר האָבען אויבען דערוויזען — א פיל ברייטערען פערנעהם און א פיל גרעסערן בעגריף!.....

ווי אָבער און וואָסערעס דאָס דערמאָהנטע בוך זאָל נישט זיין, מוז מען צוגעבען, אַז דער מחבר ה' סטאַלאַזשעוויטש האָט געטון א גרויסע און וויכטיגע אַרבייט, דערמיט, וואָס ער האָט צונויפגעזאַמעלט — און דאָס נישט אָהן קיין קליינער אָנשטרענגונג — פיל זעהר וויכטיגע מאַטעריאַלען, וועלכע וועלען זיכער ווערען א בעדייטענדיגער צושטייער פאַר דעם קומענדיגען היסטאָריקער, וועלכער וועט זיך פערנעהמען מיט דער לאָדזער ליטעראַטור־געשיכטע. פאַר אונז יודען האָט דאָס דערמאָהנטע ווערק א ווערט דערפאַר, וואָס עס גיט אָנצוהערען, אַז עס איז ענדליך צייט, אַז מיר זאָלען האָבען א מאָנאָגראַפיע איבער דער יודישער ליטעראַטור אין און ארום לאָדז, כדי דער קומענדיגער געשיכטע־שרייבער פון דער לאָדזער ליטעראַטור און פּרעסע זאָל, ביי זיין בעסטען ווילען, אונז נישט קענען אויסמיידען, ווי דאָס האָט געטון לודוויק סטאַלאַזשעוויטש.

יוסף ז.

דאָרט וואו מען וועט פאָרשן דעם מח פון מאַרשאַל פּילסודסקי

(ענדע פון דער 6-טער זייט)

בעלט די איינגעשאַפט צו געדענקן מענשליכע פנימער.

ביים פאָרשען דעם מח ביי לעבעדיגע פּאַציענטען ווערען איצט בענוצט אפילו רענטגען שטראַהלען. אין מוח זענען פאַרהאַן געוויסע ליידיגע קעמערלעך, וואָס זענען אָנגעפיהלט מיט א פליסיגקייט. ביים פאָרשען צאַפּט מען אָפּט דעם פּאַציענט ארויס די פליסיגקייט און פּומפּט אַריין לופט. ביים אַדורכשטראַהלען מיט רענטגען זעהט מען אָן די לופט.

צו די איצטיגע אַרבייטען פון מח געהערען צווישען אַנדערען דאָס פאָרשען די עלעקטרישע שטראָמען פון מח. די דאָזיגע שטראָמען האָט ענטדעקט דער גרויסער קראָקאָווער פיזיאָלאָג פּראָפ. ציבולסקי. זייט דער דאָזיגער ענטדעקונג איז מען אָבער ווייט אַוועקגעגאַנגען. מען קען למשל איצט אין ווילנער אינסטיטוט פערשרייבען און אָפּמעסטען די שפּאַנונג פון עלעקטרישען שטראָם וואָס געהט אַדורך צווישען דעם אויג פון א קרוליק און זיין זעה צענטער אין מח.

דער ווילנער אינסטיטוט געפינט זיך אין א גרויסען גאָרטען אויף אַנטאָקאָל צוזאַמען מיט די פּסיכיאַטרישע קרוליקעס, אין איינע פון זיי פערנעמט פּראָפ. ראָזע עטליכע צימער. דער אינסטיטוט איז פערזעען מיט אַלע נויטיגע אַפּאַראַטען און בכלל מיט אַלעם וואָס עס האָט אויך דער בערלינער אינסטיטוט.

Dr. med. P. Braun
צוריקגעקעהרט פון פּאַריז
ספּעציאַליסט פאַר הויט און ווענערישע קראַנק.
נעהמט אָן פון 1—8 און פון 4—8 אָוו.
Cegielniana 4, tel. 100-57.

קינאָ־טעאַטער
„MIRAŻ“
11 ליסטאָפּאַד (קאָנסטאַנט.) 16
היינט און פאָלג. טעג
JOSE MOJICA
אין דעם מיטרייסענדען און פּרעכטיגען פילם א. נ.
דאָס ליד פון א קאָזאַק
איספּערן פּראָגראַם:
וואָכען־איבערזיכט פון פּאַט.
אָנהויב 4 א זייגער נאָכמיטאָג
שבת און זונטאָג 12 א זייגער

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 31 מאי
כח אייר תרצה

זון-אויפגאנג 3.22
זון-אונטערגאנג 7.46
ליכט-צינדען: 7.27

יתומים-הויז פון דער קהל"ה א.נ. פון מארשאל פילסודסקי

וואיעוואדזטווע נישט בעשטעטיגט דעם צוגאב-בודזשעט פון דער קהלה אויפן יאהר 1934

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער קהלה-פערוואלטונג איז גענומען געווארען צו קענטניש די מעלדונג פון דער וואיעוואדזטווע, אז ס'ווערט בעשטעטיגט דער בודזשעט פאר'ן יאהר 1935.

די פראגע וועגען צוגאב-בודזשעט אויפ'ן יאהר 1943 ווערט גענומען צו קענט-ניש. עס ווערט געלייענט א מעל-דונג, אז די וואיעוואדזטווע בעשטעטיגט נישט דעם צוגאב-בודזשעט. די וואיעוואדזטווע מאטי-ווירט דעם אפזאג דערמיט, וואס דער צוגאב-בו-דזשעט אויפ'ן יאהר 1934 איז אנגענומען געווארען פון קהלה-ראט ערשט אין יאהר 1935 און, לויט'ן געזעץ מוז דער צוגאב-בודזשעט בעשטעטיגט ווערען אין משך פון לויפענדען יאהר.

אין שייכות מיט דעם אפזאג, איז בעשלאסען געווארען זיך צו ווענדען צו דער וואיעוואדזטווע מיט א ביטע, צו נעמען צו קענטניש די אויסגאבען פון יאהר 1934, וואס זענען אויסגעגעבען געווארן אויפ'ן סמך פון צוגאב-בודזשעט.

ס'איז אויך גענומען געווארען צו קענטניש דער דאנק פון ייווא פאר די 300 זל. וואס איז בע-שטימט געווארען פון דער קהלה-פערוואלטונג פאר'ן יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט אין ווילנע.

צום סוף איז בעשלאסען געווארען אנצורופען דאס יתומים-הויז, וואס וועט געבויט ווערען פון דער קהלה אויף פאמארסקא גאס אויפ'ן נאמען פון מארשאל פילסודסקי.

ס'איז אויך בעשלאסען געווארען ארויסצושיקען א דעלעגאציע צום צוזאמענפאהר פון די יודישע קהלות, וואס קומט פאר אין ווארשא, אויסצואר-בייטען א פלאן ווי אזוי צו פעראייביגען דעם נאמען פון מארשאל יוזעף פילסודסקי.

צו דעם צוזאמענפאהר פאהרען ארויס דעפ. מינצבערג און בנימין רוס.

פערטיילט אמעריקאנער הילף-געלד

נעכטען אין אווענד איז פארגעקומען א זיצונג פון פערטיילונגס - קאמיטעט פון אמעריקאנער הילף געלד פאר לאדזער יודישע נויטליידענדע ביים רע-טונגס-קאמיטעט. אויף דער זיצונג האבען זיך בע-טייליגט די ספעציעלע שלוחים פון אמעריקא די ה"ה אלפרעד ב. ראזענשטיין און משה פינקוס.

עס זענען פערטיילט געווארען 1.700 דאלאר פאר פאלגענדע אינסטיטוציעס:

מערעס-שולען — 300 דאלאר; בעראכאווישו-לען 150 דאלאר, „ארט" — 200 דאלאר, „טאז"-קאלאניעס — 100 דאלאר „לינת הצדק" — 200 זל. לינת החולים—200 זל., לוין-וועבער-פעראיין — 400 זל., ביקור-חולים—500 זל., מושב זקנים—200 זל. יודישער פרויען-שוץ-פעראיין—200 זל. נותן לחם — 300 זל. הרצליה — 250 זל. יבנה — 200 זל. תלמוד תורה של הרב אליהו חיים מייזל זצ"ל — 500 זלאטעס, „ישמח ישראל" ת"ת — 200 זל. תלמוד תורה זאכאדניא 53 — 100 זל., יעאס — 150 זל., תומכי אורחים — 150 זל. יתו-מים-הויז זגערזשער 40 — 100 זל., יתומים-הויז פולנאצנא 38 200 זל., העלענובעק — 100 זל. תל-מוד תורה לימאנאווסקא 13 — 25 זל., מחזיקי אמונה — 25 זל.

דער לאדזער רעטונגס-קאמיטעט

זונטאג, דעם 2-טען יוני קומט פאר אין אייגע-נעם לאקאל שענקעוויטשא 35, די גענעראל-פער-זאמלונג פון לאדזער רעטונגס-קאמיטעט.

די דאזיגע אינסטיטוציע איז היינט די פאפולער-סטע אין לאדז. זי בעדינט טויזענדער לאדזער יודען, מענשען פון אלע קלאסען און שיכטען, האנדווערקער, פראפעסיאנאליסטען פון דער איב-ליגענץ, סוחרים, קליינאינדוסטריעלער, קליינ-הענדלער, וועלכע בעקומען דא צו יעדער צייט אהן פראצענטיגע הלואות, ד. ה. ריכטיגע קרעדיט-הילף, וואס האט אנ'אויסערגעוועהנליך וויכטיגע בעדייטונג פאר די דאזיגע עלעמענטען אין א צייט ווען פאר א מענשען פון מיטעל-שטאנד אדער האנד-ווערקער-קלאס אין לאדז איז כמעט גאר ווי אומ-מעגליך צו קריגען ערגעץ אנדערשוואו אין אנ-דערע פינאנץ-אינסטיטוציעס קרעדיט אפילו נאר אויף א קליינע סומע.

דער רעטונגס-קאמיטעט איז פאקטיש די איינ-ציגע פאר אלעמען צוגענגליכע קרעדיט-אינסטי-טוציע פון יודישען לאדז. זי איז מיט איהר רעקאנסטרוקטיווער הילף אריינגעדרונגען טיף אין די ברייטסטע שיכטען פון דער יודישער בעפעל-קערונג, האט דארט נישט איין חרובע עקזיסטענץ צוריקגעשטעלט אויף די פיס, נישט איין אונטער-געגאנגענעם וועבער אפגעראטעוועט, נישט איין געפאלענעם אויפסגיי אויפגעבויט און פיל, פיל טויזענדער געגעבען א מעגליכקייט צו פערדינען אויף ברויט און מפרנס צו זיין זייערע פאמיליעס.

פאר די קליינע מענשעלעך, וועלכע ציהען זיי-ער חיונה פון גראשען-געשעפטען און האבען גע-וועהנליך נישט קיין מזומנע פרוטה ביי דער נשמה; זייער גאנצער „בעטריבס קאפיטאל" בע-שטעהט דאס רוב אין דעם ביסעל סחורה, וואס זיי געבען אוועק אויף קרעדיט, און אריינקריגענ-דיג אין די הענד אריין א „גאנצען" 50-גער אדער א 100-טער אויף צו בעצאהלען פאדאטקעס אדער פאר א פאטענט, איז פאר זיי פשוט א קאנטאזיע. — פאר אט די טויזענדער קליינהענדלער און האנד-ווערקער איז די דאזיגע אינסטיטוציע א אמתע רעטונג אין בוכשטעבליכען זין פון ווארט. אבער אויך פאר דער גרויסער ארמעע סוחרים און פראפעסיאנאליסטען, וועלכע נויטיגען זיך אזוי אפט אין א קרעדיט פון עטליכע הונדערט זלאטיס אויף צו דינגען א לאקאל, צו פערזארגען זיך מיט סחורה, איינצוקויפען מכשירים, אפאראטען, א נייה-מאשין, א שטרימף-מאשין — אויך פאר זיי איז דער רעטונגס-קאמיטעט די איינציגע אינסטיטוציע וואס ראטעוועט זיי ארויס פון אלע נויטען.

צו זיי דארף מען אויך צורעכענען צאהל-רייכע ארבייטערס, פיזישע און גייסטיגע, וועבערס מייסטערס, אנגעשטעלטע אין געשעפטען, וועלכע בענוצען זיך זייט יאהרען מיט א ברייטער מאס מיט דער קרעדיט-הילף פון רעטונגס-קאמיטעט. וויפיל-ארבייטער פאמיליעס עס זענען שוין געהאלפען געווארען, וויפיל ווארשטאטען עס זענען ווידער געבראכט געווארען אין בעטריב, און וויפיל געשעפטען און אונטערנעמונגען עס זענען אזוי צו זאגען רעקאנסטרואירט געווארען אדער איינפאך געראטעוועט געווארען פון א זיכערען אונטערגאנג א דאנק די אהן-פראצענטיגע הלואות פון רעטונגס-קאמיטעט.

זעלבסטמארד פון א יודישער פרוי

זיך אויפגעהאנגען אויפן האק פון א לאמפ

(א) אין דער אייגענער וואוינונג אויף גדאנ-סקא 23, אויפ'ן דריטען שטאק איז בעגאנגען זעלבסטמארד די 57-יעהריגע בעטי באכראך.

די באכראך האט געוואוינט מיט איהרע קינ-דער א זוהן און טאכטער. ווען די קינדער זענען נאך געשלאפען איז די מוטער אריין אין עס-צימער און זיך אויפגעהאנגען אויפ'ן האק פון לאמפ.

ארום 6 א זייגער אינדערפריה האבען זיך די קינדער אויפגעכאפט און בעמערקט, אז די מוטער איז נישטא אין בעט, זיי זענען אריין אין עס-צימער און דערזעהען זייער אומגליק, זיי האבען אראפגענומען דעם שוין קאלטען קערפער פון דער מוטער.

די סיבה פון זעלבסטמארד איז א נערוועזע ערשיטערונג.

אפגענאסען דאס ווייב מיט זאלץ זויער

(2) אויף משענסטאכאווסקא 32 האט דער 38-יעהריגער מיעלטשארעק אפגעגאסען זיין ווייב עו-געניא מיט זאלץ-זויער. עוגעניא האט בעקומען שווערע בראנדוואונדען און איהר דראהט צו פער-לירען ביידע אויגען, אין א שווערען צושטאנד האט מען זי אפגעפיהרט אין שפיטאל. די סיבה — פאמיליען-סכסוכים.

פאבאר פון יאהרגאנג 1914

(א) מארגען, שבת, דעם 1-טען יוני, דאר-פען זיך שטעלען:

פאר דער קאמיסיע נומער 1, (פיעראצקי ג. 18) מיליטער-פליכטיגע פון יאהר-גאנג 1914, וואס וואוינען אויפן שטח פון 5 פאליציי-קאמיסאר יאט מיט די פאמיליען-נעמען אויף

Sz Wa

פאר דער פאבאר-קאמיסיע נומער 2, די פא נאר פליכטיגע פון יאהרגאנג 1914, וואס וואוי-נען אויפן שטח פון 12 פאליציי קאמיסאריאט מיט די פאמיליען נעמען אויף

GHIJKLŁMNO

פאר דער קאמיסיע פון פאוויאט, דער יאהר גאנג 1914 פון דער גמינע בראיצע מיט די פאמיליען נעמען פון

K—Z

קאטאן - ארבייטער פאר א קא-לעקטיווען אפמאך

(א) נעכטען ארום 10 א זייגער אינדערפריה דו אין לאקאל פון פראפ. פעראיין פון טריקא-טאזש-ארבייטער (דאווגארטשיק 28) פארגעקומען א פערזאמלונג פון פאבריקס דעלעגאטען פון קאטאן ארבייטער. נאך א בעריכט וועגען דער לאגע פון די ארבייטער אין דער קאטאן - אינדוסטריע, איז בעשלאסען געווארען אונטערצונעהמען אנ'אקציע, כדי צו דערגרייכען דעם קאלעקטיווען אפמאך, וועל כדי צו דערגרייכען דעם קאלעקטיווען אפמאך, וועל די ארבייטער זענען גרייט צו שטיצען זייער אקציע מיט א שטרייק.

איבערגעפאהרען געווארען דורך א ציקליסט

אין רודע-פאביאניץ איז אויף ליפאווא גאס, אויף דער אדורכגעהענדער יוזעפא טאמאשעווסקא, פון לאדז, מאזורסקא 6, אנגעפאהרען עפעס א ציק-ליסט. די טאמאשעווסקא איז אוועקגעפאלען צובראכען א פוס און בעקומען אלגעמיינע וואונדען פון גאנצען קערפער.

דער ציקליסט האט אויסגענוצט דעם טומעל, וועלכער איז ענטשטאנען לעבען דער טאמאשעווסקא און איז ענטלאפען.

שטרייק פון שניידערינס

ס'איז אויסגעבראכען א שטרייק פון די שניי-דערינס, דער שטרייק נעהמט ארום 300 ארביי-טערינס.

די ארבייטערינס האבען דורך זייער פעראיין ארויסגעשטעלט פאלגענדע פאדערונגען: קוואליפי-צירען די ארבייטערינס, אפשאפען אקארד-ארבייט, צונעהמען און קינדיגען ארבייטערינס נאר דורכ'ן פעראיין.

די ארבייטערינס זאגען זיך אפ צו אונטערהאנד לען מיט די בעזונדערע מייסטערינס נאר ווילען קומען צו א הסכם מיט'ן שניידער-צעך.

דער ארבייטס-אינספעקטאר האט צונויפגערו פען א קאנפערענץ פון די צדדים, כדי צו ליקווי-דירען דעם סכסוך.

טעאטער „פילהארמאניע" נארוטאוויטשא 20 טעל. 213-84

פרייזען בילעטען:
בייטאג פון 54 גר.
אווענד פון 70 גר.

לעצטע 5 געזעגענונגס - פארשטעלונגען!
פון דעם בעליבטען אפערעטען-פאר
גיזי היידען און שלמה פריזאמענט
היינט פרייטאג ◆ מארגען שבת ◆ זונטאג
9.15 אוונט ◆ בייטאג 4.30, אוונט 9.15 ◆ בייטאג 4.30, אוונט 9.15

פרעמיערע!
אקטועלער רעפארטאזש! אויף וואס גאנץ לאדז ווארט!

פראצעס פון דעם בלינדען מאכס

אין 3 אקטען 11 בילדער מיט פראלאג און עפילאג פון ש. פריזאמענט.
פראלאג אין געריכט. בילדער:
1) א דייטשע ביר-האלע,
2) משוגעים-הויז אין בריסטל,
3) א שענק אין לאדז,
4) א שוסטער-ווארשטאט,
5) ביי מאקס בערנשטיין אין שטוב,
6) ביינאכט אין פארק,
7) א פרייליך הייזעל.
8) דין-תורה ביי מאקס'ען,
9) אויף דער פארשטאט,
10) ביים פריץ סאוויצקי,
11) אין תפיסה.
עפילאג אין געריכט.

אין אלע פארשטעלונגען נעמען אנטייל לויט א. ב. פרויען: שמואל געניא, בעזמאן סאניא, ביאלקאוויטש חוה, גארליצקא זיסעל. היירשן ניזי. טוסמאן מרים, נערה רבקה, ראזענבערג ליובא. רובינא דארא. ה"ה: שמואל וואלף, אריעל גרישא, באלבירסקי הערש, ביאלקא-וויטש ישראל, טופמאן יהושיע, לעווקאוויטש לייב, נייהויז וואלף, פריזאמענט שלמה, ראקאוו יחיאל, רייכענבערג נתן, שאדאווסקי מרדכי. רעזשי: ש. פריזאמענט.
מוזיק-לייטער: ש. בלומשטיין. געשעפטס פיהרער: א. אבראמאוו.
מאנטאג, צום לעצטען מאל „יודישע תשובה"

CASINO

מארגען אין פאלג. טעג!
שענסטער ליבעס-ראמאנס, וואס איז ווען אמאל ארויס פון אטעליער פון האליוואוד

KATIUSZA

אין די הויפט-ראלען:
ANNA STEN
i FREDRIC MARCH
רעזשי: Mamoulian
אויסער'ן פראגראם:
אקטואליטעטען פון P.A.T.

אנהויב אין געוו. טעג 4 א זייגער נאכמ.
שבת און זונטאג — 12 בייטאג.

Doktór
Z. Henrykowski
ספעציאל-ארצט פאר ווענערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוואכע
וואוינט יעצט
9 טראוגוטא 9
טעל. 262-98
נעהמט אן פון 8 – 11 און פון 6—9 אוונט
פאר פרויען א ספעצ. ווארטע-זאל

Dr. J. BETTE
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95.
נעמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–6 נאכמ.

אפטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען די אַפּטייקען: ק. ליינוועבער (פרייהייטס-פּלאַץ 2), י. הארטמאַן (מלינאַרסקאַ 1), וו. דאנילעצקי (פּיעטריקאָווער 127), א. פּערעלמאַן (ציגעל-גאַס 32), י. צימער (וואָלטשאַנסקאַ 37), ב. וואָיטשיצקי (נאַפּיורקאָווסקיעגאָ 27).

אַפּעל פון הויזבעזיצער-פעריין

(פּעטריקאָווער 10)

צום פינאַנץ-מיניסטער וועגען שטייער-ענינים

דער הויזבעזיצער-פעראיין פון לאָדזער וואָיעוואָדזטווע (פּעטריק. 10) האָט זיך געווענדעט מ׳ן אַן אַפּעל צום פינאַנץ-מיניסטער, אָפּצולעגען דעם לעצטען טערמין איינצוצאָהלען די געשאַצטע שטייערען ביז׳ן 1-טען יולי, כדי צו קענען געניסען פון די לעצטע שטייער-הנחות, דער פעראיין מאָטיווירט דאָס דערמיט, וואָס צוליב די קאַנאַליזאַציע-אַרבייטען, וואָס זיי זענען געצווינגען אַדורכצופיהרען, קענען זיי נישט ביז׳ן 1-טען יוני איינצאַהלען די געשאַצטע שטייערען.

א פראַנצויזישער אעראָפּלאַן זיך אַראָפּגעלאָזען אויפ׳ן לובלינער פּליה פּלאַץ

אויפ׳ן פּליה-פּלאַץ אין לובלינעק האָט זיך נעכטען אַראָפּגעלאָזען אַ פּאַסאַזשיר-אעראפּלאַן פון א פראַנצויזישער ליניע „ער דע פראַנס“. אין אעראָפּלאַן האָבען זיך געפינען 3 פּאַסאַזשירען און 2 פּערזאָן פון דער בעדינונג. צוליב אַ דעפעקט אין מאָטאָר איז דער אַעראָפּלאַן געווען געצוואונגען זיך אַראָפּצולאָזען.

נאָכדעם ווי ס׳איז געמאַכט געוואָרען די געהעריגע רעפּעראַציע איז דער אַעראָפּלאַן ווייטער געפלויגען.

טרויער אַקאַדעמיעס צום אָנדענקען פון מאַרשאַל פּילסודסקי.

(א) אין מאַרמאָר - זאַל פון דער לאָדזער עלעקטראָוועניע איז איינגעאָרדענט געוואָרען א פייערליכע אקאדעמיע צו בעעהרען דעם אָנדענק פון מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי, אויף דער אקאדעמיע האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אלע בעאמטע פון דער עלעקטראָווניע, און זייערע פאמיליעס, סענאַטאָר איוואַנאָווסקי האָט געהאַלטען די אריינפיהר רעדע, מאגיסטער יאַנאָווסקי האָט גערעדט וועגען לעבען און שאַפען פון׳ם פערשטאָרבענעם מאַרשאַל. דער כאָר און אָרקעסטער פון דער עלעקטראָווניע האָבען אויסגעפיהרט טרויער-לידער און טרויער מארש צום סוף האָט מען נעשפּילט דעם פאָלקס-הימן און די ערשטע בריגאדע.

* * *

אין רעפּרעזענטאַנץ זאַל פון קרייז געריכט איז פארגעקומען א פייערליכע אקאדעמיע צום אָנדענק פון מאַרשאַל פּילסודסקי, עס זענען אַנוועזענד געווען די ריכטער, פּראָקוראָרען און בעאמטע פון געריכט.

די אקאדעמיע האָט געעפענט דער וויצע-פּרעזעס שווידערסקי. וועגען לעבען און טעטיגקייט פון מאַרשאַל פּילסודסקי האָט גערעדט פּרעזעס וויטסקא און דער רעיענט אָקשאַ-סטשעלעצקי.

שרעקליכער פאַרפאַל מיט אַ ציקליסט

(א) אויפן שאָסעי נעבען זשגוב האָט נעכטען פּאסירט א שרעקליכער פאַל, אלס קרבן איז געפאלען דער 18-יעהריגער האראצי באַרטניצקי פון לאָדז.

באַרטניצקי איז אין דער געזעלשאפט פון עטליכע קאָלעגען ארויסגעפאָהרען מיט ראָווערען אויף אַן אויספלוג. די בחורים זענען געפאָהרען זעהר שנעל. באַרטניצקי איז געפאָהרען דער ערשטער. אין דעם געוואַלדיגען טעמפּאָ איז באַרטניצקי ארויפגעפאָהרען אויף אַ פּויערים-וואָגען, וועלכער איז געפאָהרען אין דערזעלבער ריכטונג.

די פאַלגען פון דעם דאָזיגען צוזאמענשטויס זענען געווען שרעקליכע. דער ארויסשטעהענדער דראָנג פונם וואָגען האָט אדורכגעלעכערט באַרטניצקין דעם בויך און בעשעדיגט דעם רוקען ביין.

נאָכדעם ווי באַרטניצקיס קאָלעגען האָבען איהם געמאַכט א פּראָוויזאָרישען באנדאזש איז אלאַרמירט געוואָרען די פּאַגאָטאָוויע פון דער לאָדזער קראַנקען קאַסע, וועלכע האָט דעם אומגליקליכען אַפּגעפיהרט אין א האָפענונגסלאָזען צושטאַנד אין שפּיטאָל אויף זאַגאַיניקאָווא גאַס.

נאָכן טויט פון דירעקטאָר קאָנענבערג

דער מאָרד פון דירעקטאָר פון דער פירמע קרושע און ענדער — רישארד קאָנענבערג, האָט אין פּאַביאַניץ און אין לאָדז ארויסגערופען א פערשטענדליכען רושם.

נעכטען 1 א זייגער האָבען זיך אויפן פּייערלעשער פּלאַץ אין פּאַביאַניץ פערזאמעלט די ספּאָרט ארגאניזאציעס, פייערלעשער - אָפּטיילונגען, אנגעשטעלטע פון דער פירמע און א גרויסע צאָהל איינוואוינער פון פּאַביאַניץ, כדי אנטייל צו נעהמען אין איבערפיהרען דעם טויטען קערפּער פון דירעקטאָר פונם מתים שטיבעל אין דער קירכע, וואָס געפינט זיך אויף דעם עוואַנגעלישען צמענטאַזש.

היינט בייטאָג וועט פּאָרקומען א גאָטעס דינסט און נאָכדעם די לויה.

יוזעף טישיאַק — דער מערדער פון דירעקטאָר קאָנענבערג איז, ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, געבראַכט געוואָרען קיין לאָדז אין טורמע.

די פרוי טישיאַק איז נאָכן טאַט פון איהר מאַן, קראַנק געוואָרען.

די אדמיניסטראציע פון די ווארשטאַטען האָט די טישיאַק באַלד בעפרייט פון דער ארבייט.

אַראָפּגעפאַלען פון וואָגען

(2) אויף דער זאגאניקאָווא גאַס איז אַראָפּגעפאַלען פון וואָגען דער 50-יעהריגער פוהרמאַן סטאַניסלאַוו שימאַנסקי.

שימאַנסקי איז אַרונטערגעפאַלען אונטער די רעדער און האָט צובראָכען דעם רעכטען פוס, ער איז אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאל.

קאָנפליקט אין דער פירמע „דזשענטעלמען“

(2) אין דער פירמע „דזשענטעלמען“, לימאַנאָווסקיעגאַ 156 איז אויסגעבראָכען א קאָנפליקט צוליב דער רעדוקציע פון אַרבייטס-לוין.

די אַרבייטער האָבען זיך געווענדעט צום אַרבייטס-אינספּעקטאָר וועגען אַ אינטערווענץ.

דער אַרבייטס-אינספּעקטאָר האָט בעשטימט א קאָנפערענץ מיט די צדדים.

פון בערעק-יאָסעלעוויטש לעגיאָן

מאָרגען, שבת, 8 אָוונט קומט פאָר אין איינענעם לאָקאַל (קאָשטשושקי 21), די יעהרליכע גענעראַל-פערזאַמלונג, בעת וועלכער די פערוואַלטונג און קאָמענדע פון לעגיאָן וועלען אָפּגעבען בעריכטען פון זייער טעטיגקייט פון לעצטען יאָהר.

יאַנקעל אַדלערס אויסשטעלונג

אָפען ביז מאָנטאָג דעם 3 יוני

(6 שיערפּיען גאַס 2)

לאָדז פערמאָגט פיל בעריהמטע זיהן, איינער פון די בעריהמטסטע איז דער וואונדערבאַרער קינסטלער יאַנקעל אַדלער. זיין אויסשטעלונג אין לאָדז איז אַן׳ערשיינונג, וואָס קאָן זיך נישט אָפּט איבערחזרן. עס איז דעריבער צו בעגריסען, וואָס עס ווערט געגעבען די מעגליכקייט דעם לאָדזער עולם צו בעוואונדערען יאַנקעל אַדלערס אויסשטעלונג נאָך אַ פאָר טאָג.

די אויסשטעלונג וועט זיין נאָה אָפען ביז מאָנטאַג דעם 3. יוני.

ווער עס האָט די אויסשטעלונג נאָה נישט בעזוכט, זאָל זי בעזוכען.

Dr.
Wołkowyski
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל-גאַס 11, טעל. 238-02
נעמהט אָן אין הויט- און ווענערישע
קראַנקהייטען. מענער-שוועכע
פון 8–11 בייטאָג און פון 4–9 אָוונט

Dr. med. H. LUBICZ
פאַר הויט. ווענערישע און געשלעכטס קראַנקה
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפּפאַנגס-שטונ׳: 8–10, 12–2 און 5–8 אָוונט
זונטאָג פון 9–11 בייטאָג און יום-טוב פון 9–1.
פאַר דאַמען — אַ בעזונדערער וואַרטע-זאַל.

Dr. MICHAŁ URBACH
אינערליכע און נערווען קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
ZAWADZKA 15, tel. 148 89
נעהמט אָן פון 1–2 און פון 4–6 נאָכמ.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie.
Spokojnie śpi — kto swe kosztowności przechowuje w safe'ie.

קינא EUROPA
נאַרוטאָוויטשאַ 20.
פון מאָרגען און ווייטערע טעג!
פּרעכטיג מייסטערווערק
„קליינע ווייבלער“
אין דער הויפּט-ראָל:
Katarzyna Hepburn
נעכסטער פּראָגראַם:
דער גרעסטער פילם פון דער וועלט
WONDER-BAR
מיליאָנענדיגע אויסשטאַטונג!
AL JOLSON זינגט אויף רוסיש
דעם ציגיינער-ראָמאַנס „Czarne oczy“

SUDORYN „Ap. Kowalski“ usuwa POT i WOŃ Wystrzegać się naśladownictw.

ר׳ איזראַעל

משומדים

סענסאַצ. שפּאַנענדער ראָמאַן פון היינטיגען יודישען לעבען

28)

— אויב אַזוי האָט דער פּאָליציי-בעאַמטער געטראַכט, קען איך שוין אַוועקגעהען און נישט שטעהען אויף דער וואַך. אויב איך ווייס ווער ס׳איז דער מענש, וועלכער האָט אָפּגענומען דעם בריף פון דער פּאָסט און נאָך מעהר, אַז דאָס איז דער אָנגעזעהענער מלוכה-בעאַמטער סטעפאַן קאַרטשינסקי.

אין דער פּאָליציי איז דער ענין געוואָרען נאָך מעהר אינטערעסאַנט, מ׳האָט איהם שוין נישט געטאָרט אַרויסלאָזען פון האַנד צוליב צוויי סיבות, קודם-כל צוליב וואָס דאָס האָט שוין געמוזט זיין אַנערנסטע זאַך ווען סטעפאַן קאַרטשינסקי האָט זיך דערמיט פאַרנומען און דאַן אויך צוליב דעם, ווייל ס׳איז מעגליך געווען, אַז קאַרטשינסקי האָט געהאַט די כונה אויסצולאַכען די פּאָליציי, וועלענדיג אויפווייזען, אַז זי האָט זיך נישט געוואָלט פאַרנעהמען מיט אַ גאָר וויכטיגען ענין.

די פּאָליציי האָט דעריבער נאָכאַמאָל געשיקט רופען דעם ווילדען בעריש, וועלכער האָט שוין געהאַט חרטה, וואָס ער האָט זיך אַריינגעמישט אין דעם גאַנצען ענין.

— אויף מיינע שונא׳ס קעפּ, האָט בעריש זיך געזידעלט. נאָך וואָס האָב איך זיך אַריינגעמישט אין דער גאַנצער זאַך, די פּאָליציי האָט אָבער גערופען און בעריש האָט פערשטאַנען, אַז מען מוז אַהינגעהען. מ׳האָט איהם גענומען אויף אַ געניע אויספאָרשונג וועמען, ווען און וואָס ער האָט געזעהען, צי ער געדענקט דאָס אָרט, צי ווייס ער זיכער, אַז דאָס אָרט, וועלכעס ער האָט אָנגעוויזען איז טאַקע געווען דאָס וואו דער קריפּעל מיט דעם פריילין האָזען זענען אַריינגעגאַנגען.

בעריש האָט אַלץ נאָכאַמאָל בעשטעטיגט און די פּאָליציי האָט נישט געהאַט קיין סיבה איהם נישט צו גלויבען, ס׳איז דעריבער בעשלאָסען געוואָרען געגנוי צו אָבסערווירען אין פערלויף פון עטליכע טעג דאָס הויז, וועלכעס איז אָנגעוויזען געוואָרען דורך בעריש׳ן, גלייכצייטיג איז בעשלאָסען געוואָרען אַרויסצורופען אין דער פּאָליציי קאַרטשינסקין אַליין, כדי איהם צו געבען צו פערשטעהען, אַז די פּאָליציי פאַרנעהמט זיך מיט דעם ענין און ער דאַרף איהם אָפּלאָזען, גלייכצייטיג פון איהם צו נעהמען אינפאָרמאַציעס וועגען דעם בריף, וואָס ער האָט אָפּגענומען אויף דער פּאָסט אין דעם דערמאָנטען ענין.

סטעפאַן קאַרטשינסקי האָט פערשטאַנען וועגען וואָס מ׳רופט איהם אין דער פּאָליציי, הגם ער האָט נישט חושד געווען, אַז די פּאָליציי האָט איהם נאָכשפּיאָנירט.

סטעפאַן קאַרטשינסקי איז געקומען אין דער פּאָליציי

דאָרט האָט מען פאַר איהם געהאַט שטאַרק דרך-ארץ און העפליך איבערגעבעטען פאַרוואָס מ׳האָט איהם אַהערגעבעטען.

— ס׳איז גאָרנישט, אויב די פּאָליציי דאַרף מוז איך קומען.

— פּאַניע קאַרטשינסקי, מיר האָבען אייך גערופען אין דעם ענין פון אַ געוויסער פריילין אידאַ ראָזען, קענט איהר אַזאַ איינע?

— יאָ, איך קען אידאַ ראָזען.

— ווייסט איהר, אַז זי איז פּלוצלונג פערשוואונדען געוואָרען, יעדענפאַלס האָבען מיר וועגען דעם בעקומען אַזאַ מעלדונג.

— יאָ, איך ווייס דערפון.

— מיר האָבען די ערשטע צייט גרינגשעצט דעם דאָזיגען ענין, מיר האָבען זיך נישט געקענט פאָרשטעלען, אַז אַ דערוואַקסענעם מענשען זאָל מען קענען צורויבען אָדער ערגעץ אַוועקפיהרען.

— האָט איהר שלעכט געטון, ווייל דער ענין איז לויט מיין מיינונג, גאָר אַן׳ערנסטער, אידאַ ראָזען איז אַוועקגערויבט געוואָרען.

— איצט גלויבען מיר דערין.

— פאַרוואָס?

— דערפאַר ווייל איהר האָט זיך אָנגעהויבען דערמיט צו אינטערעסירען.

— פון וואַנען ווייסט איהר בכלל, אַז איך אינטערעסיר זיך מיט דעם ענין?

— דערפון וואָס איהר האָט אָפּגענומען אַ בריף אויף דער פּאָסט, וועלכען איז געווען אַדרעסירט מיט די איניציאַלען ס. ק.

— פון וואַנען ווייסט איהר, אַז איך האָב דעם בריף אָפּגענומען.

— דערפאַר, ווייל אונז האָט אינטערעסירט די מעלדונג, וועלכע האָט זיך וועגען דעם בעוויזען אין די צייטונגען און דעריבער האָבען מיר אַוועקגעשטעלט אַ מענשען אויף דער פּאָסט, וועלכער זאָל בעאָבאַכטען ווער ס׳נעהמט אָפּ די בריף דער דאָזיגער אָבסערוואַטאָר האָט אייך געזעהען אָפּנעהמען דעם בריף.

— יאָ ס׳איז אמת, איך האָב אָבער גאָרנישט חושד געווען, איך האָב אָפּגענומען דעם בריף און דאָס האָב איך געגעבען די מעלדונג אין דער צייטונג, איך האָב דאָס געטון פשוט דערפאַר, ווייל כ׳האָב בעמערקט, אַז די פּאָליציי וויל זיך נישט אינטערעסירען מיט דעם ענין.

— ס׳איז נישט געווען קיין שום לייכטזין פון אונזער זייט, מיר האָבען פשוט נישט געגלויבט אין דער גאַנצער מעשה, אויך די אינפאָרמאַטאָרען זענען פאַר אונז געווען נישט בעגלויבט, עפּיס אַ יודעל האָט וועגען דעם אונז מיטגעטיילט און אַ צווייטער יודעל האָט אונז כלומו׳שט אָנגעוויזען אויף דעם אָרט, וואו אידאַ ראָזען זאָל האָבען אַריינגעפירט געוואָרן. מיר האָבען זיך אויך דאָ בעצויגען מיט אַ געוויסען ערנסט און האָבען אַדורכגעפיהרט אַ רעוויזיע אין דעם גאַנצען הויז, אָבער קיין שום פערדעכטיגעס נישט געפינען און דעריבער האָבען מיר דעם גאַנצען ענין געהאַלטען פאַר אַ פאַנטאַזיע.

— האָט איהר זעהר שלעכט געטון, ווייל איך רעכען, אַז סיי די רעוויזיע און סיי דער גאַנצער אינטערעס פאַר דער דאָזיגער זאַך איז געמאַכט געוואָרען נישט גענוג ערנסט.

— מיר אַנערקענען דאָס אויך און צוליב דעם האָבען מיר אייך אַהער פערבעטען, כדי אייך צו פרעגען, וואָס פאַראַ אינפאָרמאַציעס איהר האָט וועגען דעם.

— איך האָב אינפאָרמאַציעס, אַז אידאַ ראָזען איז דאָך אַריינגעפיהרט געוואָרען אין דעם הויז, אין וועלכען דאָס קליינע האַלב-משוגענע יודעל האָט אייך אָנגעוויזען.

— דאָס איז דאָך אָבער אונמעגליך, מיר מוזען דאָך האָבען צוטרוי צו אונזערע מענשען, וועלכע האָבען אַדורכגעפיהרט די רעוויזיע, זיי האָבען דאָרט קיין שום פערדעכטיגעס נישט געפינען.

— אויב מ׳געהט צו צו אַן׳ענין נישט ערנסט קען מען מאַכען אַלערליי טעותים, איך רעכען אַז אויב מ׳וויל דאָרט גוט זוכען וועט מען עפּיס געפינען, אויב נישט אידאַ ראָזען איז עפּיס אַזעלכעס, וואָס וואָלט געוויס אַרויספיהרען אויף איהר שפּור.

— אויס ריין-אָפיציעלע טעמים, מוזן מיר אייך פרעגען וואָס פאַראַ אינטערעס איהר האָט פאַר דער דאָזיגער אידאַ ראָזען.

סטעפאַן האָט זיך פערטראַכט, צי ער זאָל ענטפערען אויף דער דאָזיגער פראַגע.

(פאָרטזעצונג קומט)

נאר דער טראגישער זיצונג פון שטאט-ראט

די אויספארשונג, וואס ווערט געפירט דורך רפר פאליציייאישער מאכט וועגן דעם כוליגאנישען ארויסטריט פון די ענדעקעס אין שטאט-ראט ווערט ווייטער ענערגיש געפירט. אויף היינט זענען ווידער ארויסגערופען געווארען אין אויספארשונגס-אמט א גאנצע רייה עדות.

נעכטען איז ענטגילטיג פעסטגעשטעלט געווארען, אז ביים פערוואונדעטען ראטמאן נוטקעוויטש איז געפלאצט א ביין אונטער'ן אויער פון וואס ער איז קוואליפיצירט געווארען אלס שווער-בעשעדיגטער. ראטמ. נוטקעוויטש וועט מוזען פערבלייבען א לענגערע צייט אין שפיטאל.

„די שנאה פון די ארבייטער צום בורזשוי געהט אין לאדז איבער אין אנטיסעמיטיזם"

וואס שרייבט דער ווארשאווער „קוריער פאראנני"

אין דער פוילישער פרעסע איז נאך ביז נעכטען נישט געווען קיינשום אפקלאנג פון די לעצטע „העלדישקייטען" פון די ענדעקעס אין לאדזער שטאט-ראט. דאגעגען אין נעכטיגען „קוריער פאראנני" געפינען מיר אן ארטיקעל, וואס כאראקטעריזירט דעם אופן ווי אזוי די ענדעקעס זענען אין לאדז געקומען צו דער מאכט אין דער לאדזער זעלבסטפערוואלטונג.

די צייטונג פיהרט אויס, אז די ענטוישטע און פערפיהרטע מאסען האבען געוואלט אנ'ענ-דערונג און די דאזיגע פסיכאזע האבען דיסקאנטירט די ע נדעקעס בעת די וואהלען צום שטאט-ראט. די פינסטערע און פערטעמפטע מאסען זענען גע-גאנגען נאך די, וואס האבען אמייסטען צוגעזאגט. אויך די קאמוניסטען האבען, לויט דער צייטונג, געשטימט פאר די ענדעקעס. אויך די דייטשע פאבריקאנטען האבען געשטימט פאר די ענדעקישע ליסטעס. און אין לאדז מוז מען גערענקען קומט אין בעטראכט נאך א פאקטאר: די סאציאלע שפא-נונג „די שנאה פון ארבייטער צום בורזשוי לאדענט זיך אויס אין לאדז בעזונדערס שטארק אין אנ-טיסעמיטיזם, ווייל דער לאדזער ארבייטער שטויסט זיך אן ביים ארבייטס-געבער זעהר אפט אויף א יוד. די אייגענטימער, דירעקטארען, פערמיטלער, הענדלער, די אלע פריווילעגירטע עקאנאמישע און מיסבראויכטע פאזיציעס זענען בעזעצט דורך פער-זאנען, וואס האבען דאס רוב יודישע נעז. די דא-זיגע נעז האבען געשפילט א היסטארישע ראלע אין די הייסע טעג פון 1934 אין לאדז. די לא-דזער ארבייטער האבען מאסענהאפט אויסגעדריקט זייער אונצופרידענהייט-וואטום די הויקערדיגע נעז. די רעאקציאנערע פארטיי האט געפינען אויף אזא אופן א פרעס — מיטעל פאר די ראדיקאלע סאציאלע שפאנונגען.

די צייטונג רעכענט אויס אויך א רייה אנ-דערע סיבות און קומט צום אויספיהר, אז די ארבייטער האבען אין 1934 אריינגעווארפען אין די וואהל-אורנעס נישט געהעריגע צעטלען.

א געשלעג צווישען שכנים

איינער פון די אנטיילנעהמער איז געבליבען טויט

(א) אויף וולאדימערסקא 20 איז פארגעקומען א קריגעריי צווישען שכנים, וואס האט זיך פער-ענדיגט מיט א בלוטיג געשלעג און ענדליך מיט'ן טויט פון איינעם פון די אנטיילנעמער אין גע-שלעג.

צווישען דעם 57 יעהריגען טעאדאר גוסטאוו דיבאוו און זיין שכן דעם 32 יעהריגען דיאניזי סורקעוויטש דויערט שוין א לענגערע צייט א סכסוך, צוליב וועלכען עס איז שוין נישט איינמאל געקומען צו געשלעגען.

דער סכסוך האט זיך אנגעהויבען פון א קרי-געריי צווישען די פרויען פון די ביידע שכנים.

אויך נעכטען האבען זיך אנגעהויבען קריגען די ביידע פרויען, די מענער האבען זיך נאר גע-שטעלט אין שוץ פון די פרויען.

טורקעוויטש אלס יונגערער האט דיבאווען שרעקליך צושלאגען און צום סוף נאך מיט א שטיין איהם דערלאנגט אין קאפ אריין אזוי, אז ביים לעצטען האט געפלאצט דער שארבען.

דערזעהענדיג דיקאווען אין אזא צושטאנד איז טורבעוויטש אנטלאפען און זיך בעהאלטען ביי בעקאנטע.

דער דאקטאר ש׳, דער ארויסגערופענער פאגא-טאוויע האט פעסטגעשטעלט ביי דיקאווען א חוץ דעם געפלאצטען שארבען א געהירען ערשיטערונג. צובראכען א האנד און עטליכע ריפען, די הילף איז געווען פערשפעטיגט, ווייל א מינוט נאכ'ן אנ-קומען פון דאקטאר איז דיבאוו געשטארבען.

וועגען דעם מארד האט מען מיטגעטיילט דער פאליציי. נאך עטליכע שעה זוכען האט מען טורקע-וויטשען געפונען און ארעסטירט.

די גאנצע געשיכטע האט געמאכט אנ'ערשיטע-רענדען איינדרוק אויף די ארומיגע שכנים

די גראנדיעזע גארטען-פערוויילונג לטובת דער נאכט-פאגא-טאוויע ביי „לינת הצדק"

ווי מיר האבען שוין געמאלדען, וועט קומענ-דיגען זונטאג, דעם 2-טען יוני פארקומען אין „העלענאוו" א גראנדיעזע גארטען - פערוויילונג לטובת דער נאכט-פאגאטאוויע ביי „לינת הצדק".

דער ארגאניזיר קאמיטעט, וואס פערנעמט זיך מיט'ן איינארדנען די היי-יעהריגע פערוויילונג, גיט זיך די גרעסטע מיה, אז די פערוויילונג זאל זיין וואס אימפאזאנטער. ס'איז גענוג צו דערמאנען, אז יא חוץ די פערשידענע פערוויילונגס-נומערן, איז ספעציעל אנגאזשירט געווארען די בעריהמטע יודי-שע פאלקס-זינגערין לאלא פאלמאן פון ווארשע, וועלכע וועט אויפטרעטען מיט א פולשטענדיג ניי פראגראם מיט אין לאדז נאך נישט געזונגענע לידער. אויב מיר וועלען צוגעבען, אז א חוץ דעם נאך נישט געוועזענעם פראגראם, וועט שפילען א הערליכער ארקעסטער, א רייכע פאנטען-לאטעריע מיט פיל ווערטפולע זאכען, איז צו האפען, אז די גארטען-פערוויילונג וועט אראפ מיט א גרויסען ערפאלג, ערשטענס דער רייכער פראגראם, צוויי-טענס דער צוועק — ד. ה. די נאכט-פאגאטאוויע, וואס איז די וויכטיגסטע הילף-אינסטיטוציע אין אונזער שטאט.

די נייעסטע בילוצער הערען- און דאמען-שטאפען עמפפעהלט
דאס טוך- און קארט-לאגער
Bcia A. i R. MILGROM
front, I piętro. 36 PIOTRKOWSKA 36. Tel. 225-95,
הורט — דעטייל ! בילינע פרייזען !

היינט ווערט אין אלע לאדזער קינאס געוויזען דער פילם פון מארשאל פילסודסקי'ס לויה

היינט, פרייטאג, דעם 31 מאי וועלען אלע לאד-זער קינאס דעמאנסטרירען דעם פילם, אין וועלכען עס איז פעראייביגט געווארען די לויה פון מארשאל יוזעף פילסודסקי.

די סעאנסען פון 10, 11, 12 און 1 בייטאג וועלען געגעבען ווערען אויסשליסליך פאר דער שול-יוגענד. 2 נאכמיטאג וועט דער פילם געוויזען ווערען פאר דער יוגענד פון די לאדזער מיטעל-שולען.

פון 3 נאכמיטאג וועט אין קינא „מיראזש" גע-וויזען ווערען דער פילסודסקי-פילם אויסשליסליך פאר מיליטער. די ציווילע בעפעלקערונג וועלען אין דעם קינא נישט אריינגעלאזט ווערען.

פאר דער ציוויל-בעפעלקערונג וועלען אלע קי-נאס זיין צוטריטליך פון 3 נאכמיטאג אן.

דער אריינגאנג אין אלע קינאס צום פילסודסקי-פילם איז אנ'אומזיסטער.

מארגען שבת 2 גרויסע פאלקס-פערזאמלונגען

אין צוזאמענהאנג מיט'ן פלעביסציט, וועלכער קומט פאר אין דער רעוויזיאניסטישער בעוועגונג זונטאג דעם 2 יוני, און וועלכער דארף בעשליסען וועגען דער שאפונג פון דער אומאפהענגיגער ציוני-סטישער ארגאניזאציע, קומען פאר מארגען שבת 2 גרויסע פאלקס-פערזאמלונגען. 4 נאכמיטאג אין לאקאל פון ברית ישורון פראנציסקאנער 4 און 8 אוונער אין לאקאל פון ברית הצה"ר 6 שיערפיען גאס 2. רעפעדירען וועלען: אינזש. עלפערן, ראטמאן זיידע, מגר. בערקאל, דר. פעלדמאן און מ. קלינגבייל

Dr. REICHER
פאלודביאווא 28, טעל. 93-201
ספעציאליסט
פאר מענער-שוואכע-בעהאנדלונג
סעקסועלע בעראטונגען און פסיכא-אנאליזען
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–8 אוונט

טעאטער „ראזמאיטאשטשי"
דיר. דוד צעלמייסטער.

דער קינסטלערישער אנסאמבל פון „ראזמאיטאשטשי" לאדעט איין דערמיט דעם לאדזשער טעאטער-עולם אויף היינט פרייטאג, 9.30 אוונט, מארגען שבת, 4.30 נ.מ. שבת, 9.30 אוונט אויף דער פרעכטיגער עמאציאנעלער פארשטעלונג

1) אויפשטאנד
דראמאטישע פאעמע אין 4 בילדער 2 אקטען פון ד"ר י. ב. צפור.

2) א יוד א חכם
סקעטש אין 1 אקט
לאכען אהן אויפהער.

3) דאס טעלערל פון הימל
געזאנגס-פאפורי דערלאנגט פון אונזער פרימאדאנע פאביא רוביבא

פרייזען: אלע פלעצער אין פארטער נאר 1 זל. ערשטע רייה —

גרודבערג יצחק, גוטמאן קלמן, הערשקאוויטש שלמה, האמבורגער דוד, ליפמאן משה, ליפמאן נאטאליא, ליטאן עני, לעמבערגער גרשון, לודנער סעם, סליין מיכאל, רובינא פאניא.

מארגען — דער טורן-פעסט פון „מארגענשטערן"

ווי ס'איז געווען צו דערווארטען, האט דער טורן-פעסט פון „מארגענשטערן", וועלכער קומט פאר מארגען, שבת דעם 1 יוני 4 נאכמ. אויפ'ן ספארט-פלאץ אין העלענאוו, ארויסגערופען א גרוי-סען אינטערעס ביי לאדזער ספארט-עולם. די טורן-פעסטען פון „מארגענשטערן" האבען זיך אלעמאל אויסגעצייכענט מיט זייער אריגינעלקייט און עפעקט פולע אויספיהרונג פון די גימנאסטישע איבונגען.

אויך דאס מאל וועלען די 300 - „מארגענ-שטערן"-ספארטלער אויספיהרען א גאנצע רייה נייע גימנאסטישע איבונגען. די אטראקציע פון דעם פעסט וועט זיכער זיין די איבונגען אויף ספעציעל צו דעם צוועק געמאכטע טישען. 50 ספארטלער און ספארטלערינס וועלען אין ספעציעלע קאסטיומען ביי די קלאנגען פון ארקעסטער אויס-פיהרען פערשידענע פיראמידען און איבונגען, וועל-כע וועלען זיכער ענטציקען די טויזענדער צוקוקער

א נייעס וועלען אויך זיין די איבונגען פון די טויב-שטומע. א גרופע פון 30 טויב-שטומע וועלען אויפטרעטען מיט א ספעציעל פאר זיי גע-שאפענער איבונג.

אויסער דעם וועלען די 12 גימנאסטישע גרופען ארויסטרעטען מיט איבונגען מיט פיילען, פלאגעס, בענק, בעלקעס, טאמבארינקעס און אנדערע מכ-שירים.

ווי א לעצטער נומער פון פראגראם וועט אויפ-געשטעלט ווערען א ריזיגע פיראמידע פון אלע ספארטלער. פון אלע זייטען וועט די פיראמידע בעלויכטען ווערען מיט פייערן. דאס וועט אויך זיין איינער פון די שענסטע מאמענטען אויפ'ן טורן-פעסט.

צו די איבונגען וועט צושפילען דער ארקעס-טער פון „קולטור-ליגע" אונטער דער לייטונג פון ה' זאקס.

נאך 3 טעג וועט זיין אפען די אויסשטעלונג פון י. קאהאנע

(לאקאל פון בני ברית פעטריקאווער 90)

די אויסשטעלונג פון בעוואוסטען קינסטלער מעטאלאפלאסטיקער יאאכים קאהאנע האט ארויס-גערופען די גרעסטע פעראינטערעסירונג און האט דעם גרעסטען ערפאלג. דאך מוז דער קינסטלער די אויסשטעלונג שליסען צוליב די פערפליכטענדע אויסשטעלונגען אין אנדערע שטעט.

די אויסשטעלונג ווערט געשלאסען שוין זונטאג דעם 2-טען יוני.

אלע, וואס האבען איינגעקויפט עקספאנאטען ווערען געבעטען אפצונעהמען זיי פרייטאג און שבת פון 8—5 נאכמיטאג.

די בילדער-אויסשטעלונג פון א. בערמאן

פעטריקאווער 85 בלייבט אפען נאך די לעצטע 3 טעג היינט, פרייטאג, שבת און זונטאג. די יע-ניגע, וועלכע האבען נאך נישט געהאט די געלע-גענהייט די אויסגעשטעלטע בילדער צו בעוואונ-דערען, מוזען זיך צואיילען, ווייל די אויסשטעלונג וועט נישט פערלענגערט ווערען.

די אויסשטעלונג איז אפען פון 10 פריה ביז 10 אין אוונד. דער איינטריטס-פרייז פאר דער-וואקסענע איז 20 גראשען, פאר שול-יוגענד 10 גר.

היינטיגע פארלעזונג פון ב. שעפנער

דער בעקאנטער זשורנאליסט און מיטארבייטער פון דער „פאלקסצייטונג" ב. שעפנער, האט זיך ערשט אומגעקעהרט פון א רייזע איבער די הויפט שטעט פון מערב-אייראפא. ער האט פערברענגט א לענגערע צייט אין בערלין, קעלן, האמבורג און פון דער נאהענט זיך בעקענט מיט'ן היינטיגען לע-בען פון די יודען אין היטלער-לאנד. ה' שעפנער וועט דעריבער אפגעבען א לעבעדיגען גרוס פון יודישען לעבען אין דייטשלאנד, לאנדאן, פאריז, בריסעל, אנטווערפען און אמסטערדאם.

דער ה' שעפנער, דער גלענצענדער זשורנא-ליסט, איז אויך בעקאנט אלס זעלטענער אבסערוואטאר און שעהנער רעדנער. עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואס זיין היינטיגע פארלעזונג וועלכע קומט פאר 8,30 אוונד אין ארבייטער-רעסטאראן פאלודניאווא 20 האט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס.

שוין מארגען צירק „ארענא" אין לאדז

ווי ס'איז שוין בעוואוסט פון די פריהערדיגע פרעסע קאמוניקאטען האט דער צירק „ארענא" פארגעברייט פאר אונזערע איינוואוינער א גרויסע סענסאציע וואס מ'האט ביז איצט נישט געזעהען. ס'קומט קיין לאדז א צירק מיט א רייצענד פראגראם. די גרעסטע סענסאציע פון היי-יאהריגען פראגראם איז די וואסער פאנטאמינא מיטן אנטייל פון 250 פערזאן. אויסערדעם די גרעסטע וועלט אטראקציעס. דער צירק „ארענא" קומט קיין לאדז אויף עטליכע טאג און וועט זיך געפינען אויף באנדורסקי 10, (פריהער אננא). ס'איז צו האפען אז אין לאדז וועט דער דאזיגער צירק האבען גרויס ערפאלג.

וויכטיג פאר בלאכאזשעס און עלעקטראמאנטערס!
פלאדאר פאסטע צו לייטען
ענטהאלט נישט קיין קוואסען
עמפפעהלט
R. KORN
Śródmiejska 8, I piętro Tel. 116-71
Materjały elektrotechniczne

קלאנג-קינא-טעאטער
Zachęta
זגערזשער 26
היינט:
טרויער - מאניפעסטאציע פון דער לויה פון ערשטען מארשאל פון פוילען יוזעף פילסודסקי

דער לאדזער מזרחי וועגען דער ווירדיגער האלטונג פון ראט־מאן י. מ. ביאלער

אויף דער לעצטער זיצונג פון היגען שטאט - ראט

אויף דער פערוואלטונגס־זיצונג פון לאדזער „מזרחי", וועלכער איז נעכטען פארגעקומען, איז אויפ'ן פארשלאג פון פארזיצענדען ה' מ. העלמאן בעשלאסען געווארען אויסצודריקען איהר פערטרעטער אין לאדזער שטאט־ראט ראטם. י. מ. ביאלער פולע אנערקענונג פאר זיין מוטיגער פערטיידיגונג פון יודישען כבוד בעת דער לעצטער זיצונג פון לאדזער שטאט־ראט.

גענעראל - פערזאמלונג

פון קעלבער - שעכטער - פעראיין

אונטערן פארזיץ פון ה' ארדינאנס איז פארגע־קומען די גענעראל־פערזאמלונג פון קעלבער־שעכ־טער־פעראיין פאדזשעצנא 10.

אין־דער נייער פערוואלטונג זענען געוועהלט גע־ווארען די ה"ה:

טיפענבאך ח. ז., לעווקאוויטש א. צינאמאן ר. שצו־פאק נח, פעלדמאן בעריל, פלאוונער חלאוונער, צער־לעוויטש לייבל, פראגעל מאיר, אוניקאווסקי יעקעל, קויפמאן יונה, פרושינאווסקי משה, ליבערמענש עלע און ארדינאנס יחיאל יודעל.

א גרויסע גארטען־פערוויילונג

לטובת די באראכאוו־שולען

איבערמארגען שבת, שבועות וועט פארקומען אין העלענאוו די גרויסע גארטען־פערוויילונג לטובת די באראכאוו־שולען.

דאס פראגראם פון דער פערוויילונג זעהט פאר גימנאסט. פראדוקציעס פון די מענער און פרויען־גרופען פון ספארט־קלוב „טייפון" אונטער דער אנפיהרונג פון אינסטרוקטאר ש. פעלמאן, לייכט־אטלעטישע פערמעסטונגען און פיראמידען אויפ'ן וואסער ביי א רייכער אילומינאציע און ראקעטען־בעלייכטונג.

דער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון סעזו. פיעטרושקא גרייט צו א רייכען קאנצערט פון פאלקס־לידער, מזרח—מאטיוון און טאנץ־מוזיק.

די פראגראם־קאמיסיע גרייט אויך צו אן־איג־טערעסאנטע קינדער־פערוויילונג און א רייכע־פאנטען־לאטעריע פון טויזענטער ווערטפולע פאנטען.

„אומעט און שמייכעל"

א בוך פון גראף קאלי

אונטער דעם נאמען, האט דער פאפולערער רכטער גראף קאלי ארויסגעגעבען א זאמלונג פון ביז־איצט נאך נישט פערעפענטליכטע לידער.

גראף קאלי איז נישט קיין פנים־חדשות אין דער יודישער ליטעראטור און ווער עס קען איהם (און ווער קען איהם דען נישט?) וועט זיכער און מיט דער גרעסטער צופרידענהייט זיך איינשאפען דאס דערמאהנטע ביכעל, און מיט נאך גרעסערער צופרידענהייט עס לייענען.

בעקומען מאטורע פון יוד. גימנאזיום

אין דעם פרויען גימנאזיום פון דער געזעל־שאפט פון יודישע שולען אין לאדז זענען דעם 27. 28. און 29. מאי פארגעקומען מאטורע עקזאמענס אונטער דעם פארזיץ פון דירעקטאר מיכאל בראנד שטעטער. מאטורעס האבען בעקומען: 1) מעלא אדער, 2) מלכה כירוג, 3) אביבה עלענבערג, 4) ראכעלא קאוועזאקי, 5) סארא קאטאק, 6) רעבעקא קוארט, 7) עסטערא מארגוליס, 8) זיסלא מארגענ־שטערן, 9) צעציליא אדיניאק, 10 מיראם פיליצער, 11) טאמארא פאלעיעס, 12) מרים סעגעמסקא, 13) מארגאליט שאיא, 14) חיה שמול, 15) בעלא זאקהיים.

גרויסער דערפאלג פון דר. י. ב. צפור'ים „אויפשטאנד" אין ראזמאיטאשטשי

„אויפשטאנד" איז געווען די שלאגער־פיעסע פון היינטיגען סעזאן. דער בעסערער טעאטער־בעזוכער האט זיך ממש צוגעכאפט צו דער גלענצענ־דער פארשטעלונג. „אויפשטאנד" ווערט אויפגע־פיהרט מיט בעזונדערער פיעטעט דורכ'ן רעזשיסער משה ליפמאן און ווערט גלענצענד געשפילט דורכ'ן גאנצען אנסאמבל פון „ראזמאיטאשטשי". א חוץ דעם ווערט נאך צוגעגעבען נאך יעדער פארשטעלונג א קאמישער סקעטש און פאניא רובינא בעווייזט זיך מיט איהרע גלענצענדע שטימע־מיטלען אין א פריילעכער פאפורי.

„אויפשטאנד" ווערט געשפילט היינט 9,30 אוונד מארגען שבת 4,30 בייטאג און 9,30 אוו.

יודיש טעטער אין פילהארמאניע

דאס בעליבטע ארטיסטען־פארל גיזי היידען און ש. פריזאמענט, וועלכע טרעטען אויף די לעצטע 5 מאל פאר דעם לאדזער טעאטער־עולם מיט זייער טרופע, האבען בעשלאסען אויף א אריגינעלען אופן זיך געזעגנען מיט דעם עולם. דער בעגאבטער מוזי־קער און אויטאר שלמה פריזאמענט האט אינסצעני־זירט דעם פו"יצעם פון בלינדען מאקס, וועלכער האט אין זיינער צייט ארויסגערופען א גרויסע פעראינ־טערעסירונג אין לאדז, געמאכט דערפון א רעפאר־טאזש אין 3 אקטען 11 בילדער מיט פראלאג און עפילאג. אין דער פארשטעלונג נעמען אנטייל 28 ארטיסטען.

פרייטאג, שבת בייטאג און ביינאכט, זונטאג ביי־טאג און ביינאכט ווערט דאס שטיק אויפגעפיהרט.

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס־גימנאזיום (Kategorja A)

מעדכעז־גימנאזיום

און פריוואטע פאוושעכנע שולע

Marji Hochsteinowej

טעל. 214-27 23 וואולטשאנסקא 23 טעל. 214-27

איינשרייבונגען אין די' גימנאזיאל־קלאסען, ווי אויך אין די פאוושעכנע שולע נעהמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך (חוץ שבת און יו"ט) פון 9—2 און פון 4—6.

בריף אין רעדאקציע

רעליגיעזע יודען — פאר'ן ייווא

ביז דער לעצטער צייט האט מען מצד די רעלי־גיעז־ארטאדאקסישע יודען, נישט ארויסגעוויזען גע־נוג סימפאטיע פאר דער גרויסער קולטורעלער טע־טיגקייט פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט, מיט דעם אויסרייד, אז אין ייווא שטעהען ביים רו־דער נישט קיין ארטאדאקסען. צוליב דעם האבען די רעליגיעזע יודען אבסאלוט נישט מיטגעהאלפען ביז איצט דער ענטוויקלונג פון יודישען וויסענשאפט־ליכען אינסטיטוט.

מען מוז אבער אונטערשטרייכען, אז די גלייב־גילטיגקייט פון די רעליגיעזע יודען צום אינסטיטוט וואס זאמעלט יודישע אלטערטימליכקייטען, היט אפ פון אונטערגאנג די אוצרות פון יודישען גייסט איז נישט מוחל צו זיין. ווער נאך ווי דער רעליגיעזער יוד וואס לעבט זיך אוים אין יודישקייט — איז אזוי פעראינטערעסירט אין דעם?

אבער א טייל פון ארטאדאקסישע יודען האבען יא געוויסע פערדינסטען פאר'ן אויפבוי פון ייווא. זיי האבען יא געוואוסט און פערשטאנען צו דערפי־לען זייער מינימאלסטען חוב מיטצוליגען א ציגעל פאר דעם כלל־ישראל־הויז אין ווילנא. זיי האבען מיט געהאלפען דער ענטוויקלונג פון ייווא. דאס ייווא האבען זיי געשטעלט העכער ווי אלע פארטייאישע ארגאניזאציעס און א דאנק דעם איז אין ייווא פאר־האן א צאהלרייכע ביבליאטעק און ארכיוו פון רבני־שער ליטעראטור און חסידישער ליטעראטור, בפרט בעמערקט מען אין די לעצטע טעג יא א שטיקעל אינ־טערעסירונג אין די ארטאדאקסישע קרייזען פאר'ן ייווא. נאך מעהר פעראינטערעסירט, ממש בלוטיג פעראינטערעסירט אין דער ענטוויקלונג פון ייווא איז די ארטאדאקסישע יוגענד און אלס רעזולטאט דערפון זענען שוין געשאפען געווארען ספעציעלע קרייזען פון דער רעליגיעזער יוגענד; פערשידענע אינטעלעקטועלע כוחות, וואס האבען פערשטענדניש פאר'ן וויסענשאפטליכען אינסטיטוט זוכען זיך אויס אין פערשידענע שטעט און שטעטלעך און בילדען זיך קרייזען ספעציעל געווידמעט דעם ייווא.

היינט צום חודש פון ייווא מוז ווערען געווארפען אנ'אפעל צו דער רעליגיעזער יוגענד און עלטערע, אז זיי זאלען שוין ענדליך וויסען און פערשטעהן, דאס נחיצות פון אזא מין ווערק, זיי זאלען געדענ־קען, אז מיט יעדער מינוט וואס זיי שטייען אין אינ־דיפערענטער שטעלונג צו ייווא, שטערען זיי אויך דער בליהונג און ענטוויקלונג פון דעם אזוי וויכטי־גען יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

א. י.

—=—

ג. ה. רעדאקטאר!

דערלויבט אונז דורך אייער ה' צייטונג איבער־צוגעבען דער עפענטליכקייט פאלגענדען פאקט:

זיים עטליכע טעג קומט פאר א שטריק פון קרא־וואטען־נייער כאלופניקעס און ארבייטער. זונטאג דעם 26 מאי ה. י. האבען די קראוואטען־מאגאזינערס וועלכע זענען ארגאניזירט אין צענטראלען האנד־ווערקער־פערבאנד פילסודסקיעגא 69, בריוולעך איינ־געלאדענט א דעלעגאציע פון אונזער פעראיין אויף אונטערהאנדלונגען. אונזער דעלעגאציע איז צו דער בעשטימטער צייט געקומען. נאכ'ן אפווארטען א לענגערע צייט האט א פארשטעהער פון די קראוואט־טען־מאגאזינערס געמאלדען אונזער דעלעגאציע, אז מיט א פעראיין וועלען די קראוואטען - מאגאזינערען נישט אונטערהאנדלען.

איבערגעבענדיג דעם דאזיגען פאקט דער עפענט־ליכקייט שטעמפלען מיר די אויבענגערמאנטע האנד־לונג, און שטרייכען אונטער, אז מיר וועלען זיך נאך צו דער פראגע אומקעהרען.

פערוואלטונג פון האנדווערקער־פעראיין,
ציגעל נאם 4.

אינדיווידואליזם אויפ'ן רויכער־געביט

אין פוילען איז אויך יעדען געביט פארהאן א בעזונדערער אינדיווידואליזם, עפעס א ספעציעלע נייגונג און דאס נישט בלויז ביי ענצעלנע נאר ביי גרויסע מאסען. ס'וואלט זיך אויסגעדאכט, אז אויפ'ן געביט ווי צום ביישפיל ביים רויכערן, ווען אויפ'ן מארק געפינען זיך צעהנדליגער סארטען פאפיראסען פון פערשידענע שטארקייטען טאבאק, וואט יעדער אויסגעפינען פאר זיך אנ'צופאסענדען טיפ פאפיראסען און וועט זיין צופרידען. א סך בעוואוסטזיניגע רויכערער וואלטען בעסער געוואלט האבען פאפיראסען צוגעפאסט צום געשמאק און אויספראבירט. אבער וואס רעדען וועגען פאפיראסען, ווען דער רויכערער פערלאנגט, אז די גילזען זאלען זיין אויסגעצייכענטע. די היימישע פאפיראסען־פראדוקציע, די אזוי פערשפרייטע צוליב שפארזאמקייטס־טעמים. זענען נור די 4־וואטקאווע גילזען „OSMAN" די גילזן "OSMAN", פער־דינט געמצליך צו בעניצען אויף אונזער מארק, שענקענדיג דעם רויכערער א גוטען היימישען אינדיווידועלען פאפירוס.

רעפעראט פון וול. זשאבאטינסקי אין פילהארמאניע

(ענדע פון דער 5־טער זייט)

כמעט אין יעדער יודישער פאמיליע אין פוי־לען קען מען געפינען בריף פון תל־אביב, מען שרייבט דארט: „צוויי יאהר בין איך נישט געוועזן אין תל־אביב, און איך האב עס איצט נישט דער־קענט, אבער מיט פראדוצירען און פערקויפען, האט עס א קליינע שייכות.

די פאלגענדע פאקטען

אילוסטרירען אמבעסטען די לאגע

ערד־ארבייט און אינדוסטריע — 10 פראצענט, דאס איבעריגע טוריסטיק. א גדולה אויף דער באבען! אין דעם לעצטען יאהר זענען דורכשניטליך ארייג־געפיהרט געווארען פאר 10 מיליאן פונט פערשידענע סחורות, דורכשניטליך לעבען קארט א סך רייכע מענשען, וואס פערלעבען 60 דאלאר פרא חודש א קאפ, דאס מאכט אויס 100 מיליאן דאלאר א יאהר עס שטעלט זיך אבער די פראגע, צי פראדוצירט מען דארט און פערקויפט פאר 100 מיליאן דאלאר א יאהר? מען פראדוצירט דארט נאר א קליינעם טייל פון דער דאזיגער סומע.

אין 1934 האט מען אין ארץ ישראל אינוועס־טירט 50 מיליאן דאלאר, דערפון אויף ערד ארבייט 2 מיט א האלב פראצענט אויף נייע אינדוסטריען — 4 מיט א האלב פראצענט. מען דארף נישט זיין קיין פראפעסאר פון עקאנאמיע בכדי צו פערשטעהען וואס דאס בעדייט.

מען שרייט לעצטענס געוואלד: אין ארץ ישראל ענטוויקעלט זיך שפעקולאציע, און מען זוכט באלד חטאים, יודען זענען שפעקולאנטען אבער דאס איז נישט אמת. 99 פראצענט פון די יודען וואס קומען קיין ארץ ישראל ווילען זיך ראטעווען און זיי וואלטען זיך אפילו נישט געוואלט פערנעה מען מיט'ן עהרליכען מסחר, אבער וואס זאלען זיי טון? וואו וועלען זיי נעהמען באדען זיך צו קא־לאניזירען. דאס געזעץ פון פעכטער־שוץ ערלויבען נישט עפעס אויפצוטון, צוויי דריטעל ערד ליגט בראק און די רעגירונג טוט גארנישט כאטש א טייל דערפון צו ראטעווען פאר דער לאנדווירטשאפט עבר־הירדן איז געשלאסען אלזא וואס בלייבט איי־בער. עהנליך איז אויך די לאגע אין דער אינדו־סטריע. א קליינער מארק א איבערפלייצונג פון פרעמדע סחורות. אין 1929 האט די פערטע עליה זיך בעמיהט צו שאפען א אינדוסטריע אבער וואס קען מען אויפטון, אז דאס לאנד ווערט פערפלייצט פון פרעמדע סחורות.

א אנשטענדיג אגראר־געזעץ, שוץ־צאל פאר דער אינדוסטריע וואלט גראטעוועט די לאגע און אזוי קויפט איין יוד ביים צווייטען א פרדס פאר משוגע געלד און מען רופט עס דאן שפעקולאציע.

שולדיג אין אלעם איז דער רעזשים אין ארץ ישראל. עס האט נישט קיין שייכות פון פריינדליכ־קייט אדער נישט־פריינדליכקייט פון דער ענגלישער רעגירונג. סער ארטור וואוקאפ איז א אויסגעצייי־כענטער מענש. א פריינד פון ציוניזם, אבער דער רעזשים אין ארץ ישראל דערמארדעט די ציוניסטי־שע אנשטרענגונגען.

אזא לאגע

מוז זיך ענדיגען נאר אין דער פארם פון א קאטאסטראפע

אין 1925 האט די 4. עליה אויך געגעבען א סך געלד. מענשען און דאך געקומען צו א קריזיס, א סך מענשען זענען צוריקגעקומען, איצט וועט אונ־פערמיידלעך קומען דאסזעלבע אויב עס וועלען נישט אונטערגענומען ווערען שריט צו בעזייטיגען די פעהלערס, דער אונטערשיד איז דער, וואס דאן איז עס פארגעקומען אין קליינעם מאסשטאב און איצט קוקט אויף אונז די גאנצע וועלט, און אויב עס זאל קומען צו א קאטאסטראפע וועט עס אויסגע־טייטשט ווערען אלס א אונפעהיגקייט פון די יודען צו קאלאניזאציע. אונזערע בעסטע ענגלישע פריינד וועלען אונז דאן זאגען: „אויב ביי די גינסטיגסטע בעדינגונגען, ביי א שפע פון מענשען און געלד, [illegible]אט איהר גארנישט געקענט דערגרייכען איז א סימן, אז ארץ ישראל טויג נישט, מיר האבען אייך באלד געזאגט, אז עס איז צו קליין, פאר א קליינער צאהל מילא, אבער פאר'ן גאנצען יודישען פאלק אפילו פאר א האלב אדער א זעקסטעל — דאס איז פוסטע חלומות, דעריבער מוז מען זיך צוריקקעהרען צום סטאטוס קווא אנטע.

איך געה ענטפערן דאן, אז ארץ־ישראל איז גוט, די יודען אויך נאר עס טויג נישט דיין ענגלישע פערוואלטונג.

שטעלט אייך פאר א פאוויאט מיט שלעכטע וועגען און פלוצלונג ענטשטעהט פראספעריטי, עס הויבען אן אויף די וועגען צו פליהען הונדערטער אויטאס. אויף די אויטאס איז אנגעלאדען אייערע טייערסטע אלץ וואס איהר פערמאגט, אייערע קינדער, צי וועט איהר רוהיג שווייגען און נישט מאכען געוואלדען, אז די וועגען זאלען אויסגע־בעסערט ווערען ווייל עס דראהט א אומגליק?

דאסזעלבע געשעהט אין ארץ ישראל, אין דער צייט פון דער גרעסטער פראספעריטי, מאנ־געל אין ארבייטס הענד אין לאנד און דערצו מאכט דאס יודישע פאלק די גרעסטע היסטארישע אנ־שטרענגונג, און די טויערען פון לאנד זענען גע־שלאסען, אנשטאט צו פראטעסטירען שטעהט מען און מען פאטשט בראווא.

ניין מיר וועלען ווייטער דאס נישט מיטמאכען

מיר וועלען געהען אונזער אייגענעם וועג

מיר בלייבען ביים „הצה"ר" און וועלען פרו־בירען שאפען א נייע ציוניסטישע ארגאניזאציע אין 1933 צום קאנגרעס זענען געווען 400 טויזענד שטימען, דערפון 100 טויזענד רעוויזיאניסטען, שטעלט זיך א פראגע. דאס יודישע פאלק האט 16 מיליאן נפשות אהן איבערטרייבונג קען מען זאגען, אז א העלפט דערפון איז פעראינטערעסירט אין ארץ ישראל, אלזא וואו זענען זיי? פארוואס האט די ציוניסטישע ארגאניזאציע נישט בעוויזען זיי צו צוציהען? די סיבה איז זיי זענען נישט צופרידען. מיר וועלען זיך צו זיי ווענדען און מיר וועלען זאגען: פרובירט מיט אונז, זענט איהר נישט צופרידען מיט דער ציוניסטישער ארגאניזאציע קומט צו אונז און מיר וועלען צוזאמען פרובירען פער־ווירקליכען דעם חלום אין שטאט.

מיר וועלען פרובירען אדורכצופיהרען א רע־פארם פון רעזשים, א אגראר געזעץ, פערזיכערונ־גען. אפשר וועלען מיר זיך צונויפרעדען, אפשר וועט מען שאפען עפעס גרויסעס, ווייל ווי שטעהט אין אונזערע גרויסע ספרים: במקום שאין איש השתדל להיות איש.

דאן געהט זשאבאטינסקי איבער ווי ער ער־קלערט קלאר צו מאכען א פאר פראגען. ער פירט אויס אז עס איז 14 לענדער וואס די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט דעם מאנאפאל אויפ'ן מאנדאט. להיפוך דארט איז פערהאן א פונקט לויט וועלכען די ציוניסטישע ארגאניזאציע איז מחויב צוצוציהען צום ארץ ישראל מאנדאט אויך אלע אנדערע טיילען פון יודישען פאלק, די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט נישט אין דעם פאל קיין שום פריווילעגיעס, כל זמן דער הצה"ר איז געווען מיט איין פוס אין דער ארגאניזאציע האט ער גארנישט געקענט אויפטון. איצט וועלען זיך אנהויבען די אונטערהאנדלונגען וועגען ארבייטען אין די ראהמען פון מאנדאט. ווע־גען די בעדינגונגען וועט מען רעדען שפעטער.

אין אויגוסט 1935 וועט פארקומען דער 19 ציוניסטישער קאנגרעס. מעגליך, אז עס וועלען זיין דיזעלבע שוקלים וואס צום פריהערדיגען קאנגרעס, מיר ווילען נישט רעדען וועגען דעם. אין דעצעמ־בער 1935 וועט פארקומען דער גרינדונגס קאנגרעס פון דער נייער ציוניסטישער ארגאניזאציע. מעגליך וועלען מיר צוזאמענעהמען 300 שטימען אפשר 400 און אפשר נאר א 1,000,000. די יורידישע קאנסעקווענצען זענען אפהענגיג דערפון וואו עס וועלען זיין די גרעסערע מאסען, מיט דער גרינ־דונג פון דער נייער ארגאניזאציע זענען פערבונדען דעריבער אויך ווייטגעהענדע יורידישע קאנסעקווענ־צען, וואס מען קען זיי גארנישט פאראויסזעהען.

זשאבאטינסקי קומט דאן צו רעדען וועגען

דער סערטיפיקאטען פראגע.

און ער ערקלערט, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע וועט בעסער בעגעהען זעלבסטמארד איידער פער־טיילען סערטיפיקאטען נאר פאר איהרע מיטגלי־דער. זשאבאטינסקי ערקלערט, אז דאס רעכט אויף סערטיפיקאטען האבען אהן אויסנאהם אלע ארגא־ניזאציעס. די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט נאר די קאנצעסיע אויף צו פערטיילען די סערטיפיקא־טען פונקט למשל ווי רוטענבערג האט די קאנצעסיע אויף עלעקטריע. וועלכע ער מוז אבער צושטעלען די אלע וואס זענען דערצו בערעכטיגט. די ציוני־סטישע ארגאניזאציע קען פערלירען דעם לעצטען רעשט פון דער קאנצעסיע אויב זי וועט וועלען בע'עוולה'ן אין וועלכע עס איז ארגאניזאציע, און ער זאגט אן, אז ער וועט נישט ערלויבען צו מאכען וועלכע עס איז קאמבינאציעס מיט די סער־טיפיקאטען.

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאנא 15. טעל. 49-07

ספעציאל־ארצט פאר מענער־שוואכע־בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונד.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג.

פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע־פרייזע

קור-ערטער אין פוילען

(בריף פון דרוסקעניק)

דרוסקעניק איז בלי ספק איינע פון די שענ־סטע קור-ערטער אין פוילען, ארומגערינגעלט פון אלע זייטען מיט פרעכטיגע סאסנאווע וועלדער, הארט ביי דעם טייך ניעמען — פערמאגט דאס דאזיגע קור-ארט א גרויסע אטראקציע־קראפט.

ווען מען פאהרט אריין איצט קיין דרוסקע־ניק, ערב דער עפנונג פון סעזאן, דאן בעמערקט מען די פיבערהאפטע צוגרייטונגען, וועלכע ווערען גמאכט, כדי אויפצונעמען א גרעסערע צאהל געסט.

די קור-דירעקציע, בראש פון וועלכער עס שטייט סען. אבראמאוויטש, האט אונטערגענומען א גאנצע רייה שריט, וועלכע האבען דעם צוועק צו מאכען דעם אויפענטהאלט אין דרוסקעניק זעהר בעקוועם. צום ערשטען מאל איז היינטיגעס יאהר געשאפען געווארען א ספעציעלער קינדער-פלאץ, וועלכער וועט זיין טעטיג פון 8 אינדערפריה ביז 6 אווענד. די קינדער וועלען אונטער דער השגחה פון א דאקטאר פערברענגען א גאנצען טאג אויף דער לופט אונטער די זונען-שטראהלען ביי פריי־ליכע שפילען.

א גרויסע בעדייטונג פאר דער ענטוויקלונג פון דרוסקעניק האט אויך דאס דורכפיהרען די באהן-ליניע־דרוסקעניג, וואס איז א געוואלדיגע בעקוועמליכקייט פאר די קור-געסט. די דאזיגע באהן-ליניע איז דורכגעפיהרט געווארען אויף דעם בפירוש וואונש פון דעם פערשטארבענעם מארשאל פילסודסקי, וועלכער פלעגט יעדען זומער צוזאמען מיט זיין פאמיליע דארט פערברענגען.

דרוסקעניק האט נאך א גרויסע מעלה. דאס דאזיגע קור-ארט איז צוטריטליך פאר אלע, סיי פאר דעם בעאמטען און אנגעשטעלטען דער הוצאה ביודזשעט פון וועלכען בעגרעניצט זיך מיט 4 זל. א טאג, סיי פאר דעם גרויסען אינדוסטריעלער און סוחר, וועלכער זוכט פערגעניגען און בעקוועמ־ליכקייט.

די יעניגע, וועלכע ליידען אויף רעוומאטיזם, ארטרעטיזם, הארץ-קראנקהייטען, פרויען־קראנק־הייטען, אלזא די אלע פאר וועלכע עס איז זיך שווער צו בעוועגען, אדער די דאקטוירים האבען זיי פערבאטען זיך א סך צו בעוועגען קענען פער־ברענגען אין דעם פרעכטיגען פארק ביי די קלאנ־גען מוזיק, אדער אין קלוב ביי א ברידזש.

געזונדע מענשען און די יוגענד האבען דא א גלענצענדע מעגליכקייט צו מאכען אויספלוגען אין דער ארומיגער געגענד און בעזונדערס אין דעם ליטווישען דארף.

די ערפאהרונג פון די פערגאנגענע יאהרען, האט טאקע געוויזען, אז די צאהל געסט אין דרוס־קעניק וואקסט פון יאהר צו יאהר און בעזונדערס פערגרעסערט זיך די צאהל יודישע געסט, וועלכע פיהלען זיך דא פריי און געמיטליך.

צוליב דעם ערווארט מען טאקע היינטיגען זומער א גרויסען צופלוס פון געסט אין דרוסקעניק. דער פריהלינג-סעזאן אין דרוסקעניק וועט דויערען פון 15-טען מאי ביזן 1־טען יולי און די דירעקציע פון קור-ארט האט געמאכט אלע הכנות צו קענען אויפנעמען א גרעסערע צאהל געסט.

א. צ.

טראנספארטען קיין ארץ-ישראל ערלעדיגט אמשנעלסטען דירעקט
Przedborski, Kolner i S-ka Łódź, Sienkiewicza 6
tel. 247-75
מיר ערטיילען אומזיסט אלערליי אינפארמאציעס.

געשיכטע פון יודן אין לאדז

(ענדע פון דער 8-טער זייט)

ליך און מאמראט) געהען איבער פון ריין סוחרישע אפעראציעס צו מעהר צעצווייגטערע געשעפטען פון דער לויין־אינדוסטרי.

אנדערש שטעלט זיך פאר די סיטואציע אין דער מאזאווישער וואיעוואדשאפט (אין וועלכער עס האט זיך געפונען לאדז). קודם כל איז נישטא קיין שפור אין די אקטען, אז דער פרעזעס פון דער מאזאווישער וואיעוואדישער קאמיסיע זאל האבען געשלאסען מיט וועמען עס איז אזא עהנליכען, מאנאפאליסטישען אפמאך. בלויז אין לאדז אליין האט עקזיסטירט א גאנצע רייה לאגערס פון ביינוועל און פלאקס-גארן. אין די יאהרען 1824-1831 האבען אין לאדז גע־גרינדעט גארן־לאגערס פאלגענדיגע יודישע סוחרים: אברהם בראנאווסקי, לייזער בערגער, שמואל יחזקאל זאלצמאן, לוי זיידלער, יואל בזשעזשינסקי, לודוויק מאמראט און דוד לאנדע. אויסער דעם האבען, אין דער מאזאווישער וואיעוואדשאפט זיך געפונען אלע אינלענדישע ביינוועל־שפינעריען, זיינע דער העלפט פון די 20־גער יאהרען — די שפינערייען פון פאס־כאלסקי און ווענדיש און אין די 30־גער יאהרען, זענען נאך צוגעקומען די שפינערייען פון גייער אין לאדז, און פון שלעסערן — אין אזארקאוו. ווענדיש האט זיך נישט בעפרידיגט מיטן פערקויף בלויז פון דער פראדוקציע פון זיין שפינעריי, נאר ער האט אויך אריינגעבראכט פון אויסלאנד בעדייטענדיגע סכומים גארן און גארן־אויסארבייטונגען. אויך גייער האט אימפארטירט א סך אויסלענדישע גארנס און זיי פערקויפט צו די וועבערס, דאס זעלבע האט אויך געטון קאפיש, וועמעס גרויסע אונטערנעהמונג האט גיכער געטראגען דעם כאראקטער פון א האנדעלס־הויז, ווי פון א פאבריק. לסוף האט אויך דער אויבער־ארענדאר פון די רעגירונגס־גיטער אין פשייטש (פזשערעטש), ערנסט פאן קייליכען, אויפן סמך פון אנ'אפמאך מיט דער רעגירונג, געהאט אין לאדז א גרויסען לאגער פון אויסלענדישע לויין־גארנס.

מיינע בעגעגענישן מיט ד"ר זשיטלאווסקי

(ענדע פון דער 9-טער זייט)

אין דעם אייראפעאישען יודענטום, אין די דעבא־טען, וואס האבען זיך ענטוויקעלט אין יענעם קרייז נאך מיין פארטראג, האט זיך אויך זשיטלאווסקי בע־טייליגט.

דער יודישער לשון האט אין זיינע אויגען מכבר געווען אויף אלע זינד, ביי מיין שארפען ענטפער, זשיטלאווסקי איז מיר קלאר געווארען, ביי יענער דע באטע, ווי טיף עס איז דער אפגרונט צווישען איהם און מיר בנוגע אונזערע בעציהונגען צו יודיש און העברעאיש.

אין חודש אפריל 1910 האט מיך איינגעלאדען

ראטעוועט אייער געזונט
קראנקע אויף רופטורעז (ברוך-קראנקהייטען!)
ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-גומי-באנדאזשען פון מיין מעטאדע
העלפען ראדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציעס
פון אלע מינים ברוך-קראנקהייטען (רופטורען) אפילו די עלטעסטע
און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער־

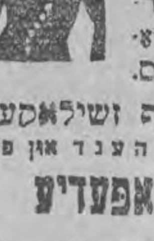

דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקע'ן בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספע־ציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע בויך-באנדאזשען.
אויף אויסגעקרימטע רוקען-ביין (הויקערס) ארטאפעדישע הייל-גארסעטן אויף ביינער־שווינדזוכט און אלע אנדערע פעהלערן ארטא־פעדישע הייל-אפאראטען אויף פלאטפוס.
ספעציעלע איינלאגען לויט גיפס-מאדעלען, אויף זשילאסעס
- גומי-זאקן לויט מאס. קינסטליכע הענד און פיס
ספעציעלער אנשטאלט פאר הייל=ארטאפעדיע
Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אוים לעמבערג
לאדז, פיראמאוויטשא 9 (אלגינסקא)
(פראנט פארטער), טעל. 177-09 נאהנט פון לאדזשער פאבריקס-באהנהויף
בעמערקונג: דאס ערשיינען פון די קראנקע איז אומבעדינגט נויטיג.
צאהלרייכע דאנקזאגונגען און דאנק-בריף.
(אין זגערזש אויף טלאמאצקא № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

KLAVIOL „Ap. Kowalski" USUWA bezpowrotnie ODCISKI

א קריין ראדיקאלע יוגענט צו האלטען פאר זיי דריי פארלעזונגען וועגען „שיר השירים", וועגען „ישעיהו" און וועגען „איוב". איך האב געזאלט געבען די פסיכאלאגיש - ליטעראַרישע כאראקטעריסטיק פון די דריי אויבענדערמאהנטע ספרים, די אילוסטרא־ציע, די בעלייכטונג פון מיינע אנזיכטען דורך די פסוקים פון יענע ספרים, וועגען וועלכע איך האב גע רעדט, האט פארגעלעזען דער דיכטער יהואש פון זיין קלאסישער איבערזעצונג אין יודיש (ער האט עס פארגעלעזען א טייל פון מאנוסקריפט און א טייל פון די קארעקטור־בויגענס).

ד"ר זשיטלאווסקי איז געווען דער פארזיצער פון מיינע יענע דריי רעפעראטען. אין זיין פארשטע לונגס־רעדע האט ער זיך בעצויגען מיט גרויס רעס פעקט נישט נאר צו דעם תנ"ך, נאר אפילו צו דער נייע־העברעאישער ליטעראטור.

ווען איך האב זיך צוגעהערט צו זיין שלוס־רע־דע, אין וועלכער ער האט זיך בעמיהט צו געווינען די יונגע הערצער פון די צוהערער פאר דער שעהנ־קייט און ערהאבענקייט פון דער אלטער ביבעל, האב איך דערפיהלט אין מיין גאנצען וועזען אנ'עלעקטרי־שען שטראם פון סימפאטיע צום גרויסען יודישען קולטור־טרעגער.

א מיידעל מיט בלויע אויגן

(ענדע פון דער 01-טער זייט)

ווארט נישט ארויסגערעדט. ער האט פלוצלונג געטון א שטעה אויף פון טיש און איז אוועק רויכערען.

ער האט נישט פערשטאנען מוני, וואס עס טוט זיך מיט איהם. עפעס מיטאמאל איז פערשוואונדען געווארען זיין לעבעדיגקייט און פרעהליכקייט, די גוטע פריהלינג־שטימונג זיינע. עס איז בפירוש גע־ווען א פערדראס, וואס סילוויע איז אין מיטען דע־רינען אוועקגעפאהרען און ער האט מעהר נישט די מעגליכקייט צו זעהן אין איהרע אויגען די אפשפיג־לונג פון איהר געפיהל צו איהם.

האט ער זיך אנגעטאן א כוח און, צווינגענדיג זיך צו שמייכלען פריינדליך, איז ער צוגעגאנגען צו מאריסען און ארויפגעלעגט איהם די הענט אויפן אקסעל:

— נו, זאג שוין, וואוהין האסטו זי אוועקגע־שיקט?...

מאריס האט מיט אונערווארטעטער פערביטערט קייט אראפגעטרייסעלט מוניס האנט פון זיין אק־סעל און געגומען שיפען מיט צוזאמענגעדריקטע ציין:

— אט דאס וועסטו זיך קיינמאל נישט דערווי־סען! זי וועסטו שוין מעהר נישט געפינען און נישט זעהן! איך האב איהר אלצדינג דערצעהלט. אפילו דאס, אז דו האסט זי אנגערופען קעלבעל...

מוני איז אזוי אנגעצונדען געווארען, אז אפילו די ארערען אויפן האלז האבען זיך ביי איהם אנ־געבלאזען:

— ווי האסטו געוואגט? פע, ס'איז נישט עהר־ליך!

— און פערפיהרען אנ'אומשולדיג מיידעל איז יא עהרליך? ווארום האסטו איהר געזאגט, אז דו וועסט איהר אוועקנעהמען פון מיר אין דער צייט, ווען דו ליבסט איהר נישט?

מוני האט פלוצלונג דערפיהלט א וועהטאג אין הארצען, אזוי ווי פון טויזענט נאדלען. דער פייג־ליכער וועהטאג איז געקומען פון דעם באגעהר צו זעהן סילוויען.

ארונטערגעלאזט דעם קאפ, האט ער זיך אונ־טערגעבויגן, מיט א בעטענדיג קול געווענדעט צו מאריסען:

— מאריס... אין נאמען פון אונזער אלטער פריינדשאפט.... וואו איז זי? זי.... זי געפעלט מיר!

מאריס האט זיך פונאנדערגעלאכט, אזוי ווי ער לאכען געוועהנליך אקטיארען אויף דער ביהנע, ווען זיי שפילען דעם טייפעל:

— טאקע? איך גראטוליר דיר! עס טוט דיר א פנים באנג, וואס דו האסט שוין נישט פאר וועמען צו קאקעטירען, פאהרען רייטענדיג אויף א בענקעל, זוכען צו פערפיהרען.... סילוויא איז נישט פאר דיר, שלאג זיך דאס ארויס פון קאפ! נישט פאר אזעלכע ווי דו!...

און ווארפענדיג אויף זיין פריינט א בליק פון פעראכטונג, איז מאריס אפגעטראטען פון איהם.

גאנצע דריי טעג האט זיך אזוי מוני געשלאגען מיט זיין פריינט מאריסן, געפרובט מיט גוטען און מיט בייזען, געסטראשעט און געבעטען, געזוירעלט און ווייטער געבעטען, — עס האט אבער גארנישט געהאלפען. סילוויא איז ווי אין וואסער אריין און קיינע פון איהרע חבר'טעס האט נישט געוואוסט וואו הין זי איז נעלם געווארען.

מוני איז עפעס ווי אויסגעלאשען געווארען, ווי אימיצער וואלט פלוצלונג דערשטיקט אין איהם דאס ליכט פון פרייד.

— וואס איז מיט מיר? צו וואס דארף איך זי, אט די.... — האט ער זיך אליין געפרעגט. עס האט אבער נישט געהאלפען. עס האט איהם ווי מיט א כישוף געצויגען צום געקרייזעלטען מיידעל מיט די דורכזיכטיגע אויגען; כאטש נאך איינמאל, כאטש איין איינציג מאל נאך אריינקוקען אין זיי, דערזעהן דארט — זיך. ער האט אבער געוואוסט מיט עפעס א מורא'דיגער זיכערקייט, אז ער וועט זי מעהר קיינמאל, קיינמאל נישט בעגעגענען.

ער האט געוואוסט, אז פערביי איהם, אזוי נאָ־הענט, איז פערביינעפלויגען ליבע, יענע אמת'ע לי־בע, וואס פאלט אויס אזוי זעלטען אויפן גורל פון א מענשען, — און ער האט זי נישט דערקענט.... ער האט איצט בעגריפען, אז אומבעוואוסטזיניג פאר זיך אליין, האט ער זיך פערליבט, פערליבט דאס ערשטע מאל אין זיין לעבען — אבער קיינער בעדארף זי שוין נישט, די ליבע זייגע....

מעלדונגען

די שקל-אקציע פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פוילען גאנג

אין צוזאמענהאנג מיט דער היי־יאהריגער שקל-קאמפאניע, וואס ווערט געפיהרט זעהר ענער־גיש צוליב דעם פארשטעהענדען 19-טען קאנגרעס, ארדענט איין די ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז א רייה פערזאמלונגען און פארטראגען אויף וועלכע די רעדנער וועלען רעפערירען איבער אקטועלע ציוניסטישע טעמעס.

מארגען שבת, בעת קריאת התורה, וועט רע־דען ה' משה קארא אין שוהל „באר מרים" אין גייער'ס ראיאן. 4 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר א גרעסערע פערזאמלונג אין פעראיין „דורשי ציון" אויף לימאנאווסקיגא 26, וואו רעפערירען וועט מגר. משה הארוויטש. די ארגאניזאציע „התחיה" רופט אלע איהרע מיטגלידער צו א רע־פעראט פון די חברים מגר. ש. גליבטער און ש. ליפעל, וועלכער וועט פארקומען 6 א זייגער נאכ־מיטאג אין אייגענעם לאקאל אויף שרודמיעסקא 20.

איבערמארגען, זונטאג 6 נאכמיטאג קומט פאר א פערזאמלונג אין פעראיין „בני ציון". מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען די ח"ח: צ. רינגארט און ה. ווידאווסקי. אין די אווענד-שעה'ן קומען פאר צוויי גרויסע מיטינגען און נעמליך: 8 א זייגער, ספעציעל פאר דער יוגענד, אין לאקאל פון „הנוער הציוני" פעטריקאווער 86, אויף וועלכען עס וועלען ארויסטרעטען מיט רעדעס דעפ. ד"ר ראזענבלאט, מ. קארא, מגר. קראן, י. דזיוויענצקי, א.א. 3,30 — א מאסען-מיטינג אין לאקאל פון האנדווערקער-פערבאנד, פילסודס־קיעגא 69, מיט די רעפערענטען: משה לימאן, אינזש. חייקין, מ. טעמפעלהאף, נ. מיכעלסאן א.א.

זש.ט.ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 53-121)

55 די נאהענטסטע אויספלוגען:

שבת, דעם 1 יוני ה.י. קומט פאר אנ'אויספלוג א.נ. „פאנאראמע פון דער שטאט לאדז פון ה. מא־טעאוש טורם. זאמעלפונקט 2,45 מיטאג אין לאקאל פון דער געזעלשאפט. זונטאג דעם 2 יוני קומט פאר א שטח-קענטשאפטליכער און קארטאגראפישער אויספלוג קיין דאמברובקע (זגערזש). איינשריי־בונגען אין סעקרעטאריאט ביז'ן 31 ד. ח. איינ־שליסליך. פרייטאג, דעם 7 יוני קומט פאר אנ־אויספלוג קיין סמארדזעווע. פרייטאג, שבת, זונטאג און מאנטאג דעם 7, 8, 9 און 10-טען יוני קומט פאר א 4-טאגיגער אויספלוג נאך בענדין, סאסנאוויץ, קאטאוויץ, און מערב-בעסקידען.

זונטאג און מאנטאג דעם 9 און 10-טען יוני קומט פאר א 2-טאגיגער אויספלוג נאך טאמאשאוו—מאז. אינאוולודז, ספאלע און אומגעגענד. איינשריי־בונגען אין סעקרעטאריאט ביז'ן 5-טען יוני איינ־שליסליך.

טוריסטישע אפרוה-קאלאניע אין קארוויע ביים באלטישען ים:

שבת, דעם 1 יוני ווערט געעפענט די טו־ריסטישע אפרוה-קאלאניע פון לאדזער זש.ט.ק. אין קארוויע ביים באלטישען ים.

קארוויע איז דאס שענסטע ווינקעלע אויפ'ן פוי־לישען ים-ברעג, האט די בעסטע און שענסטע פלא־זשע און איז ארומגערינגעלט מיט טרוקענע סאסנע־וועלדער. די קאלאניע ווערט דאס היינטיגע יאהר בעדייטענד רעארגאניזירט. די אדמיניסטראטיווע, טוריסטישע און ווירטשאפטליכע לייטונג מאכט די געהעריגע צוגרייטונגען צו בעפרידיגען די קאלאניסטען אין אלע הינזיכטען.

ווייטערדיגע איינשרייבונגען נעמט אן דער סעקרעטאריאט פון זש.ט.ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 53-121) טעגליך פון 10—2 און 6—10 אוו.

אנ'אלגעמיינע מיטגלידער - פערזאמלונג אין זש. ט. ק.

מיטוואך, דעם 5-טען יוני ה. י. 7,30 אין ערשטען און 8,30 אין צווייטען טערמין, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל אנ'אלגעמיינע מיטגלידער־פערזאמלונג אויפן דעלעגאטען־צוזאמענפאהר.

אלע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען פינקטליך.
די פערוואלטונג

איגוד הציונים המדינותיים (יודענשטאטס-פארטיי) לאדז, פילסודסקיעגא 57.

שבת, דעם 1 יוני ד. י. פינקטליך 8,30 אוו. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פילסודסקיעגא 57 א רעפעראט פון ח' י. זאנדער א. ד. ט. „די הער־שאפט פון די לינקע און דאס אנטלויפען פון די רעוויזיאניסטען". איינגאנג פריי פאר חברים און סימפאטיקער.

ביי העמארידאל-ליידען
אבסטרוקציעס, פלאצען פון דיק-דארם, וועהטאג אין קרייץ, דריקעניש אין די ברוסטען, הארץ-מורא, קאפ־מישונג, שאפט דאס נאטורליכע ביטערוואסער
Franciszka Józefa
אנ'אנגעזעהענע פערלייכטערונג און מאגכעס מאל א גענצ־ליכע אויסקורירונג, פרעגט דאקטוירים. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעיגעס.

שרין — אנגעקומען א גרויסער טראנספארט — שרין

צום זומער=סעזאן פון פערשידענע סארטן און קוואליטעטן. מיר האבן אויך בעקומען א גרויסן אויסוואהל פון אויסלענדישע **פלעטשאנקעס** פון דער פירמע **Herman Hirsch**. פון די נייעסטע פאסאנען. מיר פעמפעהלען זיך דער געעהרטער קונדשאפט

J. WINDMAN i SYN, Łódź, Piotrkowska 35, tel. 112-23.

די פירמע עקזיסטירט — זייט 1885 יאהר. —

די פירמע עקזיסטירט — זייט 1885 יאהר. —

פארק העלענאוו | Park HELENÓW

מארגן, שבת, ד. 1 יוני **ווארשעטער דאנסינג** אויף דער לופט

5 א זייגער נאכמ. **א גרויסער פאפולערער קאנצערט** פון לאדזער סימפאנישען ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיר. **סעוועריז פיעטרושקא** אין פראגראם: יודישע און אריענטאלישע מוזיק

איינטריטס-בילעטן: 85 גר. פאר דערוואקסענע, 50 גר. פאר שילער.

זונטאג, ד. 2-טן יוני גרויסער פריהמארגען-קאנצערט

Józef Schmidt

● מארגען ● און פאלגענדע טעג!

דער פענאמענאלער זינגער וועט אייך פערבשוף׳ן מיט זיין זינגען אין פילם

„פערקויפטע שטים” דער פילם ווערט געזונגען און גערעדט אויף דייטש.

נעקסטער פראגראם: **„ANTEK POLICMAJSTER”** מיט Adolf Dymsza i Marja Bogda

פרייזען פון די פלעצער: I פל.—1.09, II פל.—90 גר., III פל.—50 גר.

קלאנג-קינא-טעאטער **PRZEDWIOŚNIE** זשעראמסקיעגא 74/76 (ווינ קאפערניקא)

קלאנג-קינא CAPITOL

זאוואדזקא 16

פון מארגן און ווייטערע טעג גרויסער עראטישער פילם. אונטער׳ן נאמען: פון מארגן און ווייטערע טעג

„דאס זינקען פון א דאן=זשואן”

אין דער הויפט-ראל DOUGLAS FAIRBANKS ווי אויך די 12 שענסטע פרויען פון דער וועלט.

אויסער׳ן פראגראם: וואכען-זשורנאל פון P.A.T. און אקטואליטעטן פון FOX אנהייב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 1.30 בייטאג

קלאנג-קינא-טעאטער CORSO

לעגיאנוב 2/4

אונזער רעוועלאציאנם דאפעלטער פראגראם

1) **„קארנאוואל און ליבע”**

2) **„דער צעבונטעוועטער”**

וואונדערשעהנער פילם פון פראדוקציע Sascha ווין. רעזשי: Karol Lamac מוזיק: Johan Strauss אין די הויפטראלען Herman Thimig, Lien Dayers, Hans Moser

אין די הויפטראלען: Vilma Banky ,Victor Varkoni

אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג. פרייזען אויפ׳ן 1-טן סעאנס: 50 און 54 גר. אויף די איבעריגע סעאנסען: 54, 85 און 1,09

איינציגער קלאנג-קינא אין גארטען RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

מארגען און פאלגענדע טעג! גרעסטע קרעאציע פון ELŻBIETA BERGNER רעזשיסירט: Paul Cziner

„טרוימענדע ליפען”

(Der träumende Mund)

דער פילם ווערט גערעט אויף דייטש.

אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג. אויף די ערשטע סעאנסען און פריהמארגען-סעאנסען זענען אלע פלעצער צו 54 גר.

נעקסטער פראגראם: „די קליינע כשוף-מאכערין” מיט Margaret Sullavan

בעמ.: דער זאל איז געשיצט געגען רעגען און קעלט.

Dr. med.

MARJA KOHNOWA

געוו. ארצט פון אויגען-קליניק אין וויען. ספעצ. פאר אויגען-קראנקהייטען

לאדז, פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03.

נעהמט אן פון 1—12 און פון 4—6 נאכמ.

Dr. med **M. Maślanka**

נערווען און פסיכישע קראנקהייטען האט זיך איבערגעצויגען אויף שענקעוויטשא 31 טעל. 147-72.

לעטשניצע

פאר ווענעריש קראנקע פון דאקטוירים ספעציאליסטען

לאדז, זאוואדזקא 1 טעל. 122-73

טעמיג פון 8 פריה ביז 9 אוונד.

ווענעריש-קראנקע, מענער-שוואכע און הויט-קראנקהייטען

אנאליזען פון בלוט און אורין

די פערהיטונגס=סטאציע

איז טעטיג א גאנצען מעת לעת

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל

א בערואטונג 3 זל.

לעטשניצע

פון דאקטוירים · ספעציאליסטען

זגערזשער 17 טעל. 116-33

רענטגען-גאבינעט

וועגעראלאגישעס אמבולאטאריום

פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.

וויזיט 3 זל.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג׳ קונדשאפט. אז אונזער פאבריקס=לאגער פון די בעריהמטע

רייזפערשלוסען

איז איבערגעטראגען געווארען אין הגרס-גאלאנטעריי-געשעפט פון

ה. אפעלבוים

2 פולנאצנא 2

וואו מען בעקומט אויך אלערליי שטריקעריי=צוראטען ווי: קנעפל, טאשמעס, נאדלען א. א. וו.

מיט אכטונג

„שטאנצמעט” א. ג.

ביי ה. אפעלבוים, פולנאצנא 2

טעל. 142-92, פ. ק. א. 68384

ראטעוועט דאס געזונד!

א קראנקער מאגען איז אפט די סיבה פון פערשידענע קראנקהייטען.

ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA

זענען א גוט מיטעל צום רעגולירען דעם מאגען. דורך בעזייטיגען אפשטרויקציעס און זענען א מילד נאטירליך אפפיהר-מיטעל. זיי בעזייטיגען די פוילונגס-סובסטאנצען וועלכע פערגיפטען דעם ארגאניזם.

ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA

זענען נעבראכט ביי קראנקהייטען פון דער לעבער, נירען, בלאזעגער און מעריזען, וועלכע געהן אנטקעגען דורך די מאגען.

Dr. med.

GUSTAW KOHN

געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז

(ספעצ. פאר פרויען-קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).

דיאטערמיע, עלעקטראקאגולאציע.

נעהמט אן איז לאדז

פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03

נעהמט אן פון 8—10 און פון 4—6 נאכמ.

וועגעראלאגישעס אמבולאטאריום

ספעציעל פאר וועגערישע קראנקע און מענער-שוואכע.

אמפפאנגס-שטונדען פון 12—2

לעטשניצע

זגערזשער 17.

בעקאנטמאכונג!

Rap aDyr. Jport

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט, דאס די בעוואוסטע ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט פון דעם אין גאנץ פוילען בעריהמטען ארטאפעדער-ספעציאליסט פאר רוקען (בוקעל) קראנקע און אלער ארט קאליקעס און פעהלער פון גוף ביי מענער, פרויען און קינדער דיר. י. ראפאפארט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 איז פון 1 אפריל ד. י. געווארען איבערטראגען אויף

8 **זאוואדזקא 8 פראנט 1=טער שטאק.**

אכטונג ברוך=קראנקע!!!

נאר אין דער איינציגער ספעציעל ארטאפעד. הייל-אנשטאלט זאוואדזקא 8 פון בעריהמטען ספעציאליסט דיר. י. ראפאפארט, וועלכע עקזיסטירט שוין 30 יאהר און וועלכע איז ווירקליך פון פיל בעוואוסטע אגגיהויען, פראפעסארען געווארען אנערקענט און אויסגעצייכענט, ווערען אויסגעפערטיגט די בעסטע און ראדיקאלסטע ספעציעלע ארטאפעדישע גומי-הייל-באנדאזשען, וועלכע בעזייטיגען אהן שום אפעראציע ראדיקאל, שנעל און מיט דעם גרעסטען ערפאלג די שווערסטע, נעפעהרליכסטע און פערעלטעסטע ברוכען ביי מענער, פרויען און קינדער. ספעציעלע ארטאפעד. הייל-באנדאזשען פאר צוריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס, ווי אויך ספעציעלע אינדיווידועלע צוגעפאסטע ארטאפעדער. ברוך-באנדאזשען געגען ארפאלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.

אין דער ספעציעלער ארטאפעדישער הייל=אנשטאלט זאוואדזקא 8 ווערען אויסגעפערטיגט די בעסטע, און בעריהמטע פראפעסארען אנערקענטע ספעציעלע ארטאפ. הייל-גארסעטן פאר פערקריטונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa) (הויקערס) די בעסטע ארטאפעדישע הייל-אפאראטען פאר באנער-שוואנדזוכט, לעהמונגען. פערקריטע פיס ביי קינדער, קינסטליכע פיס און הענד (פראטעזען) ווי אויך די פראקטישסטע פון בעסטען און לייכטעסטען מאטעריאל ארטאפעדישע אפאראטען (איינלאגען) פאר שמערצליכע פלאטפוס לויט גיפס-מאדעל.

נאר אין די איינציגע ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט זאוואדזקא 8 (פריהער וואלטשאנסקא 10) האבען זיך במשך די לעצטע 6 יאהר אין לאדז. איינציגע טויזענד שווער-ליידענדע אויף ברוכען בעפרייט אהן אפעראציעס פון זעהר פיל שמערצען און ברוך-ליידען און זענען געווארען געזונד און ארבייטספעהיג.

אויף דעם בעשטעטיגען און זאגען אמבעסטען עדות די אין דער גאנצער לאדזער פרעסע יודישע, פוילישע און דייטשע טאג טעגליכע הערציגסטע דאנקזאגונגען פאר די זעהר פיל בעהאנדעלטע פון ה׳ דיר. י. ראפאפארט. דאס איז די בעסטע גאראנטיע פאר אלע ליידענדע אויף ברוכען ווי אויך אלער ארט פעהלער פון גוף צו האבען דעם גרעסטען צופערטרויען, או נאר אין דער איינציגער ספעצ. ארטאפעד. הייל=אנשטאלט זאוואדזקא 8 איז מען געזיכערט מיט די שנעלסטע ראדיקאלסטע הילף און ערפאלג.

Ortoped. Spec. **J. RAPAPORT** פון לעמבערג

Łódź, Zawadzka 8, front 1 p. tel. 221-77.

(פריהער וואלטשאנסקא 10)

ערמעסיגטע פרייזען! עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוונד. עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. ספאל. (קאסע כאריך).

הייבט קומט פאר אין די לאדזער קינאס טרויער מאניפעסטאציעס פון דער לויה

פון 1-טען מארשאל פון פוילען **יוזעף פילסודסקי** איינטריט פריי

מארגען און פאלגענדע טעג! SYLVIA SIDNEY אין פילם א. נ.

METRO פּושעיאוד 2

דאס הארץ פון א אינדיאנערין

פאַספּאַרטוס און הנחה-בילעטען אָ חוץ אַמטליכע אומגילטיג.

נאכן אינסטאלירען די נייע אפאראטור ווערען די פילמען דעמאנסטרירט אהן איבערייסונגען.

ADRIA גלובנא 1

מארגען און פאלגענדע טעג! גרעסטער אפערעטען-שלאגער אין דער קינא-וועלט! מארגען און פאלגענדע טעג!

אין דער הויפּטראָלע די אונפּערגלייכליכע

Franciszka Gaal „PIOTRUŚ“

אויסערן פּראָגראַם: „BAJKA KRASNOLUDKóW“

אָנהייב 4.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג. פּרייזען אויף די ערשטע סעאַנסען אויף אַלע פּלעצער 40 און 50 גראָשען

BAJKA סלאנג קינא טעאטער פּראנציסקאנער 31a צופאָהר מיט טראַמוואיען 1, 6 און 14.

דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאָג ד. ה. דעם 30 און 31 מאַי ווי אויך דעם 1 און 2 יוני קאַפּיטאַלע רעווי-פאַרשטעלונג א. נ.

„אונזערע פריידען“

מיטן אַנטייל פון R. Konarzewska, J. Orlińska, Wanda Wolińska, B. Żarski, J. Leński i Edward Rewski

אויפן עקראַן: ערשטע פּוילישע דעטעקטיוו-קאָמעדיע „די אוואנטוריסטקעס פון זיין טאכטער“ מיט J. Marr, L. Zielińska, E. Skonieczny

AMOR רעווי-קינא 89 פּאָמאַרסקאַ 89, טעל. 248-05. דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז

„שווארצע פערל“

מארגען און פאלגענדע טעג!

גרויסער סענסאַציאָנעלער עראָטישער פילם — רעזשי Waszyński א. נ.

אין די הויפּט'ראָלען: Rerl, Bodo, Żelichowska, Brodniewicz, Znicz, Frenkiel i Rożycki

נעכסטער פּראָגראַם: ווינער אָפּערעטקע אין דער דייטשער שפּראַך „FRASQUITA“ —— אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג

SZTUKA קינא-טעאטער לאדז, קאָפּערניקא 16a. טעל. 140-72

MICHELIN przedłuża życie samochodu przez swą elastyczność — zmniejszone pompowanie

HURTOWNIA OPON WSZELKICH MAREK I CZĘŚCI ZAMIENNYCH

WYŁĄCZNA REPREZENTACJA: JOACHIM GERSON Narutowicza 16 TEL. 128-30

פּרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פּרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

א צימער צו פערדינגען ביי אנ'אנשטענדיגער פאַמיליע גוט אויף א פּראַצאַווניע אָדער צו וואוינען. ביליג דירה-געלד נאָוואָמיעסקאַ 17 אין הויף רעכטס, לעווקאָוויטש 2-טער שטאָק. 7962

צו פערדינגען א שטוב מיט א קוך עווענטועל מיט מעבעל. צו ערפאהרען וואָלבאָרסקאַ 16 וו. 12 ביי פּאַמעראַנץ 7964

ס'ווערען געזוכט 2 אַנשטענדיגע יונגעליים צו שלאָפען ביליג און זויבער. צו ערפאהרען פּעטריקאָווער 59 וואוינונג 20 7955

איך זוך איבערצונעהמען א בודקע אויף סאָדאַ-וואַסער געגען אָפּטרעט-געלד. איך זוך אויך איבערצונעמען אויף דזשערזשאַווע א פּאַפּיראָסען - בודקע זאַוואַדזקאַ 23 לאַנדאָן. 7964

א בעקעריי ווי אויך א ווילע אויף א פּענסיאָנאַט אָדער אויף א קאָלאָניע אויף די טעאַדאָרען צו פערמיטען. צו ערפאהרען פראַנציסקאַנער 30 ביים וועכטער.

צו פערמיטען א געוועלב און צימער מיט קוך, זונגען-וואוינונג אין א בעלעבטען פּונקט מיט שרייב-מאַטעריאַל איינריכטונג, צוליב אָפּפאָהרען ביליג אָוועקצוגעבען. אָפּערטען אין אדמיניסטר. אונטער „עקזיסטענץ“.

א שויפענסטער מיט רוים אין א שעהן געוועלב אין א בעליבטער געגענד זעהר גינסטיג פאַר א יובעליר. אוועק צוגעבען. צו ערפאהרען גלובנאַ 67, ביים וועכטער.

ס'ווערט געזוכט א לאָקאַל פון 3—4 צימער און קוך נישט העכער ווי צווייטער שטאָק אין געגענד פון פּלאַץ קאָשטשעלני בזשעזשינער ביז פראַנציסקאַנער אָדער נאָוואָמיעסקאַ - זגערזשער. מעלדען אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 טעל. 137-63.

צו פערדינגען א זעהר בעקוועם אָרט צו שלאָפען פאַר 1 אָדער 2 פּערזאָן אין א בעזונדערצימער ביי סאָלירע מענשען, פּאָלודניאָווא 11 וו. 5א. 7968

Oddam 2 pokoje z niekrępującem wejściem. jeden umeblowany w cenie 20 zł. misięcznie dwum panom i pokój dla małżeństwa lub pracowni. Zgłosić się Brzezińska 14, m. 46.

Pokój z niekrępującem wejściem tanio do wynajęcia. Sródmiejska 71, m. 20

Przyjmę 2-ch panów na mieszkanie. Pomorska 14, front, II piętro m. 45

מודעה. דער וואָלבאָרזשער רבי אדמור יוסף ברוך ריבאַק שליט"א, וואָס האָט געוואוינט זגערזשער 38, האָט זיך איבערגעצויגען אויף פראַנציסקאַנער 15. מען קען אָנקומען אַלע טאָג. שבת ווערט געפיהרט מיט שלוש סעודות מיט תורה. אַלע וואָלבאָרזשער חסידים ווערן געבעטען צו קומען. שבת מברכין וועט דער רבי בענשען ראש חודש מיט וואָלבאָרזשער ניגונים און שבועות זאָגען אקדמות.

עקספּאַרט פּאַכמאַן זוכט צום עקספּאַרט געאייגנעטע אַרטיקעל פון לייסטונגס-פעהיגען פאַבריקאַנטען. אָפּערטען אונטער „עקספּאַרט“. 7954

ס'איז געפונען געוואָרען א וועקסעל אויף 50 זל., אויסשטעלער י. דונקעל, צאָהלבאַר 24-6-1935 אָפּצונעמען אין אדמיניסטראַציע געגען אַנאָנס-קאָסטען.

פּענסיאָנאַט „אָפּיעקאַ“ אין ווישניאָוואַ-גורא פאַר קינדער און שול-יוגענד. אין יאַניצקאַ'ס ווילע.

ראקאלעז

געלעגענהייט! געוועלב, צימער און קוך פריהער פּוטער-געשעפט, פון 1929 גוט פאַר קאָלאָניאַל, אייזען, פאַרבען, פריזיער, פּראַלניע, צו פערמיטען 1 מאַי 40 ביים וועכטער. 7940

א קאָנצעסיאָנירט פאַבריקס-לאָקאַל מיט בענוצונג פון עלעקטריע און טראַנסמיסיע פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. צו ערפאהרען טרושין, זאַוואַדזקאַ 22.

א קאָלאָניאַל-געוועלב, וואָס פּראָספּערירט גוט צו פערקויפען, צו ערפאהרען ליפּאָוואַ 55. 7935

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר עטליכע יונגעלייט אין א בעזונדערע שטוב צו ביליגע פּרייזען, פּולנאָצנאַ 7 וו. 66

צו פערמיטען א מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען 20 זל. א מאָנאַט עווענטועל מיט קוך-בענוצונג, אַל. 1 מאַי 20 רעכטער איינגאַנג וו. 40. 7929

צו פערדינגען אויף אַנדזשעיאַ 32 3 און 5 שטובען מיט אַלע בעקוועמליכקייטען, אויך פראָנט-לאָקאַלען און פראָנט-שטובען געאייגנעט אויף ביוראָס. אינפאָרמאַציעס ביים ווירט, אַנדזשעיאַ 32 טעלעפאָן 109,39. 7908

ביי א פאָר-פאָלק שעהן זויבער, קען בעקומען לאָזשי אַנ'אַנשטענדיגער יונגערמאַן, פּילסודסקיעגאָ 49 וו. 20

א צימער ביי אַנ'אַנשטענדיגער פאַמיליע איז אָפּצוגעבען פאַר איין פּערזאָן (פּעטריקאָווער 16 וו. 30)

אָהן אָפּטרעט-געלד צו פערדינגען א שטוב אויף א געשעפט ביליג דירה-געלד ב. מ. שטאַרק נאָוואָמיעסקאַ 17.

געגען שוויים צו די פיס,' פויזנער פּראָשקעס „פּ. פּ. נ.'' אָריגינעלעמוט'ן רויטען דרוק צו בעקומען ביי אַלע לאָדזער שוסטער, פאָדערט נאָר אריגינאַל מיטן בלוי רויטען דרוק. נוצט נישט קיין פאַלסיפיקאַטען. 7934

צו פערקויפען א סוויטער-מאַשין 100×10 צמ. „בע יאָט'' אין בעסטען צושטאַנד מיט ספּעציאַל פאַנג און איין 7נער 70 צמ. ערקונדיגען זיך אויף קילינסקיעגאָ 41, טעלעפאָן 206-06. 7939

עס ווערט געזוכט א סופר צו שרייבען א ספר תורה צו מעלדען זונטאָג פון 4 ביז 5 לעגיאָנאָוו (זשעלאָזנאַ) 57, אין דער שוהל „אהל אברהם''. 7937

אין ווישניאָווע גורא בעקומט מען מעבלירטע צימערן צום שלאָפען, וויאויך היימישע מיטאָגען צו ביליגע פּרייזען ביי רוזשא ליבערמאַן, ווילא גראָס, ביי דעם פּאָסטערונעק. 7668

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א פּאָר נייע מאָדערנע בעטען ביליג. צו ערפאהרע לעשנאַ 40 וו. 2. 7922

צו פערקויפען איינריכטונגען פון 2 צימער: אנ'עס צימער (מאַכאָניאָווע) שלאָפצימער, לאָמפּען, בילדער, און קלייניגקייטען, טראַוגוטאַ 9 וו. 10. 7907

א פּראַלניע אין צענטרום שטאָט וואָס פּראָספּערירט גוט צוליב קראַנקהייט צו פערקויפען, אָפּערטען אין אדמיניסטראַציע פון דער צייטונג אונטער „פּראַלניע''.

ס'ווערט געזוכט א קוואַליפיצירטע קעכין. צו מעלדען זיך אין קאַנצעלאַריע פון אינטערנאַט „העלענובעק'' קילינסקיעגאָ 105 אין די ביוראָ-שעה'ן.

א 80-9—80-10 סוויטער-מאַשין ווערט געזוכט צום אָפּנויץ. צו ערפאהרען ביי ערדינאַסט קאָשטשעלנאַ 4.

מיט 1500 זל. וויל איך זיך בעטייליגען אַלס שותף צו א גוטגעהענדעס געשעפט אָדער אויסאַרבייטונג. אָפּערטען אָפּצוגעבען אין אדמינ. פאַר „ר''.

צו פערקויפען צוויי הענטשקע-מאַשינען אין גוטען צושטאַנד 2-ער זייפער דאַנער, וואָלבאָרסקאַ 18 ביי צווייגענבאַק.

אויפקויף און פערקויף פון פערשידענע זאַך, געשעפט אַלטער-מאַרק 2, וו. 6 ש. וויגאָדני.

כמעט גאַנץ לאָדז און אומגעגענד איז ערשטוינט פון אונזערע לייסטונגען אין קונסטשטאָפען. ווי שוין בעקאַנט איז, פערשטאָפען מיר אַלערליי לעכער און געוואַלדריסען אין הערן- און דאַמען-קליידונג אז"וו. די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט פון די בעסטע פאַכמענער אויס דייטשלאַנד צו זעהר ביליגע פּרייזען. קומט און איבערצייגט אייך! נאַד-לודקאַ 12 אין נייעם הויז.

פרייע פּאָסטענס

עס ווערט געזוכט א טיכטיגע פערקויפערין אין שיך געשעפט גלובנאָ 61, רודניצקי, בעפאָרצוגט פון דער שיך בראַנזשע. 7942

א לערן-יונגעל ווערט געזוכט צו לערנען נייען און שטיקען גוטע וועש, זאַכאָדניע 68, וו. 28, רעכטע אָפּיציגע 7950

א שיק יונגע ווערט פון זאָפאָרט געזוכט אין דער סוויטער פאַבריק פּלאַץ וואָלנאָשטשי 6. 7925

א קוואַליפיצירטע קעכין, וואָס האָט שוין געאַרבייט אין א רעסטאָראַן קען זיך מעלדען אין דער צוקערניע שרודמיעסקאַ 11.

נויטיג אַנ'אַרבייטער, וואָס זאָל קענען נייער קראַוואַטען, שלייפען, ראַגאַטען. זיך מעלדען נאָוואָמיעסקאַ 9 אין גאַלאַנטעריע-געשעפט פראָנט. 7957

נויטיג א האַנד-נייערין צו סוויטערס. באַלד זיך ווענדען 11 ליסטאָפּאַד 49 וו. 17 פראָנט 3. שטאָק.

ס'ווערט פון זאָפאָרט געזוכט א געזעלען צו דאַמען-בעשטעלס זיך ווענדען ביי אימבער'ן פּעטריקאָווער 83.

ס'ווערט געזוכט אַ נייער (רין) צו א גומי-מאַשין. צו ערפאהרען ווסכאָדניא 49 וו. 54.

א שיק-יונגעל פון 15—16 יאָהר ווערט שוין געזוכט ביי קאַמינסקי פּולנאָצנאַ 26.

פערשידענעס

עס קען בעקומען א בעקוועם אָרט צו אַרבייטען א סוויטער-מאַכער בלויז מיט איין מאַשין אָדער מיט צוויי מאַשינען קאַמיענאַ 14 פראָנט, וו. 18.

דאַנקזאַגונג

איך דאַנק הארציג דעם ה' דיר. נאַטאַן ראַפּאַפּאָרט, פּילסודסקי 23, פאַר זיין אנלעגען זיין גלענצענדען רופּטור באַנד פון וועלכען איך בין זעהר צופרידען. מיט אַכטונג דוד גאָלבערג

א סוויטער מאַשין 80-10 אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען ביליג פּאָלודניאָווע 12, ביי באָזשיקאָווסקי.

איך זוך א שותף מיט 1000 זלאָטעס בעקאַנט אין דער פּאַפּיר-בראַנזשע צו מאַכען א געוועלב. אָפּערטען אין אדמיניסטראַציע אונטער „א. ג.''

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman